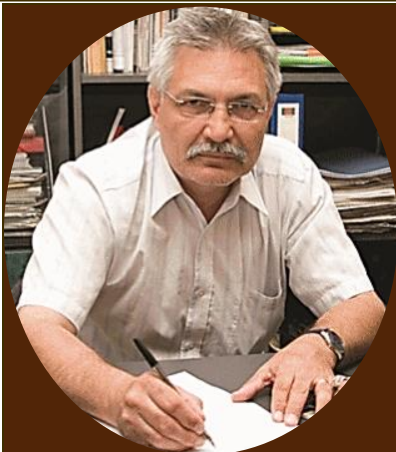

Liviu Franga

Ianus

Ianus, Zeul începuturilor și tranziției

Editat de
Lidia Vianu

Contemporary Literature Press

http://editura.mttlc.ro
Bucureşti 2014

Press Release Luni 3 martie 2014

Liviu Franga
Ianus

ISBN 978-606-8592-42-8

Editat de Lidia Vianu

Demnitatea intelectualului român

Liviu Franga îşi face debutul la *Contemporary Literature Press* cu un volum inedit. Clasicist cunoscut, autor al multor volume de referință pentru studiul limbii şi literaturii latine în România, el publică acum *Ianus*, volum ce poartă numele zeului roman care întruchipează începuturile şi tranziția...

Volumul este, într-adevăr, o radiografie a intelectualului român în tranziție. Cu sobrietatea universitarului care predă începuturile civilizației europene, Liviu Franga îşi ia o distanță de subiectele aprinse din mass media, de sloganul tranziției noastre cea de toate zilele: "Ați mințit poporul cu televizorul." Faptul că nu le ignoră face ca această carte profund personală să închidă în ea un paradox: o inteligență care se hrăneşte cu rădăcinile culturii din care ne tragem ajunge la consecințele ei prezente: universitatea românească, "politică şi educație", materniatea în care au ars de vii nou-născuți.

Ianus este o lecție dată întregii prese româneşti. Patima nu este un sfetnic bun—chiar dacă aduce emisiunilor audiență maximă. Înțelept al începuturilor şi cetățean—ca noi toți—al tranziției, în acest volum cu mici *epifanii*, amestecate cu proză, dramă şi chiar poezie, Liviu Franga pledează pentru obligația de a fi aristocrat şi demn a intelectualului român.

Bucureşti, 1 martie 2014

Lidia Vianu

Liviu Franga

Ianus

Ianus, Zeul începuturilor și tranziției

Editat de
Lidia Vianu

Contemporary Literature Press

http://editura.mttlc.ro
București 2014

ISBN 978-606-8592-42-8

© Universitatea din Bucureşti
© Livu Franga

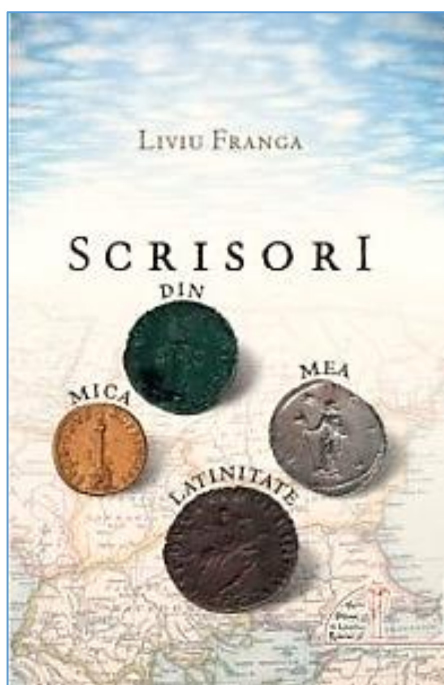
Copertă, ilustrații: **Lidia Vianu**

Postare: Simona Sămulescu.
Publicitate: Violeta Baroană.

Ilustrații: Tomis, Callatis, Histria, Adamclisi – Romania; Pompei, Herculaneum.

If you want to have all the information you need about ***Finnegans Wake***,
including **the full text of *Finnegans Wake*, line-numbered**,
go to
A Manual for the Advanced Study of James Joyce's *Finnegans Wake*
in One Hundred Volumes
by C. George Sandulescu and Lidia Vianu,
at the following internet addresses:

http://sandulescu.perso.monaco.mc/
http://editura.mttlc.ro/Joyce%20Lexicography.html

Liviu Franga

Ianus

Editat de
Lidia Vianu

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

http://editura.mttlc.ro
Bucureşti 2014

Tabla de materii

Mircea A. Diaconu	**Clasicul este şi el om**	p. 3
Rame		p. 6
	Cred	p. 7
	România clasică	p. 9
	Poetul și puterea	p. 11
	Elenitate	p. 12
	Pana și tasta	p. 14
	Sufletul Moldovei	p. 15
	Patru chipuri de a fi ale Poeziei	p. 17
	Ursul criminal. Dar omul crimei	p. 19
	Timișoara apelor	p. 21
	Politică și educație	p. 23
	După un an...	p. 25
	Iubire și moarte la Puccini	p. 27
	Masa de prînz	p. 29
	Universitate, universalitate, umanitate	p. 31
	Volumele și volutele memoriei	p. 33
	Țara mea se numește România	p. 35
	Elevii, Antichitatea și guvernarea	p. 37
	Doi pui	p. 39
	Puccini și Kavafis (I)	p. 41
	Puccini și Kavafis (II)	p. 43
	Puccini și Kavafis (III)	p. 45
	Portretul unui clasicist (I)	p. 47
	Portretul unui clasicist (II)	p. 49
	Portretul unui clasicist (III)	p. 52
	Portretul unui clasicist (IV)	p. 55
	Portretul unui clasicist (V)	p. 58
	Mică publicitate românească în Cipru. Preambul. Fereastră spre ... România	p. 61
	Scrisoare. Lui Mircea	p. 65

Liviu Franga
Ianus
Editat de Lidia Vianu
2

Itinera p. 67
Balada nou-născuților arși (I) p. 70
Balada nou-născuților arși (II) p. 73
Balada nou-născuților arși (III) p. 76
Frodo p. 78
Ultima poezie p. 79
Cîteva cuvinte despre înroșirea obrazului p. 82
LZR p. 85
Privirea cîinelui p. 88
Mehala Walhalla (I) p. 90
Mehala Walhalla (II) p. 93
Mehala Walhalla (III) p. 96
Mehala Walhalla (IV) p. 99
Mehala Walhalla (V) p. 102
Mehala Walhalla (VI) p. 105
Mehala Walhalla (VII) p. 107
Zile ale bucuriei p. 110
Poezie la purtător (I). Perceptibilități p. 112
Poezie la purtător (II). Șiruri p. 114
Poezie la purtător (III). Poemele traumei p. 117
Poezie la purtător (IV). Poemele luminii p. 119
Bubulița Nataliței p. 121
Alte texte p. 123
Seara, toamna... p. 124
Flori de gheață p. 131
Filix p. 134
Ruben și Dionis p. 139
Trandafirul de Cipru p. 153
Liviu Antonesei **Al treilea Liviu Fanga** p. 165

Notă
Toate textele de aici (cu excepția, desigur, a celor semnate de Mircea A. Diaconu și Liviu Antonesei—cărora le mulțumesc, încă o dată, și pe această cale, pentru că au stat, în toți acești ani de cînd ne-am cunoscut, alături de mine—, și a încă două texte, care îmi aparțin—este vorba de *Ultima poezie*, din prima secțiune a cărții, și de *Seara, toamna...*, din cea de-a doua) reprezintă retipăriri, gîndite special pentru arhitectura acestui volum.

Contemporary Literature Press
http://editura.mttlc.ro
București 2014

Liviu Franga
Ianus
Editat de Lidia Vianu
3

Mircea A. Diaconu

Clasicul este şi el om

Contemporary Literature Press
http://editura.mttlc.ro
Bucureşti 2014

Surprinzătoare disponibilitatea intelectuală a lui Liviu Franga. Poate tocmai pentru că este, ca să preluăm titlul uneia dintre cărțile lui, un clasic printre postmoderni. Dar eu n-aş accentua doar primul dintre termeni. Clasicitatea lui Liviu Franga sau opțiunea lui pentru clasicitate nu e doar o chestiune de vocație şi de profesie, ci pare aproape subînțeleasă. În slujba clasicilor, el şlefuieşte la propria-i identitate care înseamnă echilibru, cult al valorilor, armonie. Vom reveni asupra acestei chestiuni.

Aşadar, aş trage o privire şi asupra celui de-al doilea termen. Fireşte, greu de spus despre Liviu Franga că ar fi un postmodern (chit că trăieşte printre ei). La urma urmelor, dacă nu faci o incursiune în conceptul acesta fragil (un concept slab, în fond), o afirmație de felul acesta pare şubredă indiferent la cine te-ai referi.

Dar Liviu Franga, profesorul Liviu Franga, autorul unor studii docte, nu ocoleşte cu totul teritorii care ar putea părea periferice ale culturii, ba poate chiar frivole. De curînd a publicat, sub titlul *Jurnal din anii ´70,* un roman al ingenuității adolescentine. În fond, ce distanță între acest roman şi alte două cărți care îi datorează existența, fiecare, în felul ei, un monument. E vorba despre *N. I. Herescu, Destin fără moarte*, o ediție din marele latinist pe care Liviu Franga o îngrijeşte, o carte rară care a trecut, din nefericire, aproape neobservată (poate tocmai din cauza postmodernității contemporane?!), la al cărei autor vom mai face trimitere în aceste cuvinte, şi despre un volum care e în sine operă de artă, *Konstantinos P. Kavafis, Alfabetul poetic*. O ediție din poezia marelui grec, în 12 limbi, îngrijită de Elena Lazăr şi Liviu Franga, ilustrată cu lucrări ale pictorului Gheorghe I. Anghel. Dacă am glumi, am spune: nici clasicul nu mai este ce era odată. Deşi, dacă citeşti cu atenție cartea lui N. I. Herescu, am spune că într-un anume fel Liviu Franga îşi continuă magiştrii.

Nu ştiu de ce avem impresia că apartenența la clasicitate înseamnă trăirea în spațiul pur al ideilor. Mai mult, într-un spațiu care nu implică ceea ce este local, particular, național. Herescu lupta însă pentru şcoala românească, era un cunoscător fervent al literaturii populare şi al celei culte româneşti, îl ştia din scoarță-n scoarță pe Eminescu. În plus, a scris, da, în presa interbelică, şi uneori nu în cea de primă mărime. A coborît, adică, de la catedră în piață, pentru a comunica vulgului. Căci, finalmente, acesta e rostul unui intelectual hrănit cu seva clasicității. Deşi, evident, nemulțumirile clasicistului sînt mari în fața declinului istoric. Constata, la un moment dat:

„Mediocritatea neputîndu-se ridica pînă la marea cultură, a fost silită cultura să coboare pînă la marea mediocritate."

Prin urmare, de ce să ne mire că, după *Scrisori din mica mea latinitate*, Liviu Franga iese, iată, pe piaţă cu o carte în care adună articolele publicate în *Timpul* şi mai multe inedite epice? Clasicul (sau, mai exact, clasicistul) este şi el om, nu o statuie rigidă. E impresionat de o dramă din viaţa imediată, nu din marii tragici, ia atitudine cînd viaţa publică e tot mai tulbure, iese în cetatea reală, căreia îi aparţine, pentru a spune ce crede. Clasicistul e un militant, se angajează—căci are opinie şi crezuri. În toate se simte, însă, „şcoala frumuseţii". Spunea Herescu: „Clasicismul este şi şcoala frumuseţii. Model etern de echilibru şi armonie." Şcoala aceasta a frumuseţii înseamnă şi credinţa în bine, în adevăr, în trecut. Greu să mai lupţi azi pentru clasicitate; greu să obţii prea mult chiar în privinţa studiilor clasice. Dar poţi milita pentru valorile clasicităţii. Nu e nici o contradicţie să-l vezi pe Liviu Franga, profesorul de clasicitate, vorbind despre România profundă. Dacă n-ar părea, într-o lume a relativului, donquijotesc, cuvintele lui despre românitate ar trebui să dea frisoane.

Liviu Franga crede într-o Românie profundă, are convingerea că există o Românie clasică, chiar dacă, în juru-i, totul pare să fie căzut. Poate tocmai de aceea verbul lui sancţionează distanţa dintre idee şi fapt. Dar cum să corijezi faptele dacă nu ai reperul ideii? „Rame"-le lui Liviu Franga sînt astfel de decupaje din imediat, puse însă sub lupă de cineva care crede. Şi care se refugiază fie în vers, fie, adesea, în insule de creativitate epică. Volumul acesta e o dovadă. O dovadă chiar a felului cum clasicitatea ne poate salva.

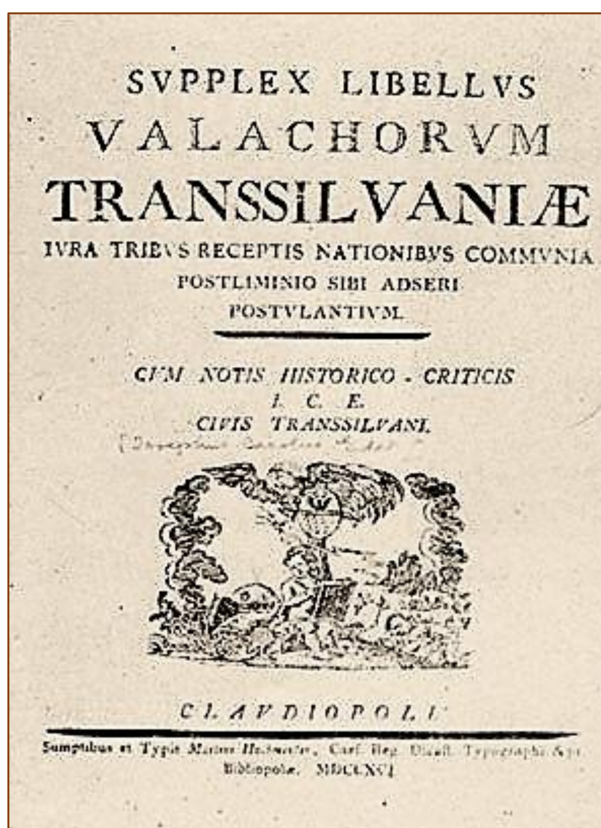
Liviu Franga

Ianus

Editat de Lidia Vianu

6

RAME

SVPPLEX LIBELLVS

VALACHORVM

TRANSSILVANIÆ

IVRA TRIBVS RECEPTIS NATIONIBVS COMMVNIA

POSTLIMINIO SIBI ADSERI

POSTVLANTIVM.

CVM NOTIS HISTORICO - CRITICIS

I. C. E.

CIVIS TRANSSILVANI.

CLAVDIOPOLI

Sumptibus et Typis [illegible], Caes. Reg. [illegible] Typographi [illegible]

Bibliopolæ. MDCCXCI

Contemporary

Literature Press

http://editura.mttlc.ro

Bucureşti 2014

CRED

Unde este România profundă?

Este acolo unde o simți cel mai adînc.

O simți foarte adînc, cel mai adînc, atunci cînd se întîmplă să fii, fizic, departe de ea. Undeva în lume, oriunde, și nu o mai vezi, nu îi mai auzi limba. Cînd doar gîndurile tale mai vorbesc în limba ei.

Continui să cred că România adevărată, România profundă ***există***. Nu este cea din ziare, nici cea din televiziuni. Nici măcar cea de pe panourile publicitare ale agențiilor de turism. Acelea fac publicitate nu României, ci lor însele.

Cred. Continui să cred.

În ***ce*** cred?

- în valori, care se numesc *bine, frumos, libertate, adevăr, dreptate, credință, omenie, muncă*, și celelalte asemenea lor; valorile nu mor niciodată;
- în lucrarea, nelimitat bună, în lume, a *sufletului* și a *minții* omului, a românului în mod special;
- în puterea noastră, a celor de aici, de a face, pînă la urmă, dintr-o țară jalnic de săracă și de bogată în același timp, de tristă și de hulită, cum e acum, una a bucuriei de a trăi; această putere, care nu este altceva decît voință, se numește *solidaritate*.

În ***cine*** cred?

- în primul rînd, în *tineri*; singura noastră speranță reală; singura realitate permanent educabilă;
- apoi, în *intelectuali*; Platon a putut concepe o cetate (ideală) fără poeți în ea; fără intelectuali—nimeni nu a ajuns pînă acolo;
- în ***carte***: nume, pentru mine, generic pentru orice fel de informație culturală, inclusiv virtuală; în continuare, unica sursă perpetuă de alimentare a spiritului.

De ce cred?

- pentru că nu poți să trăiești fără să crezi în ceva sau cineva;
- pentru că am toate motivele, logice și sentimentale, să cred;

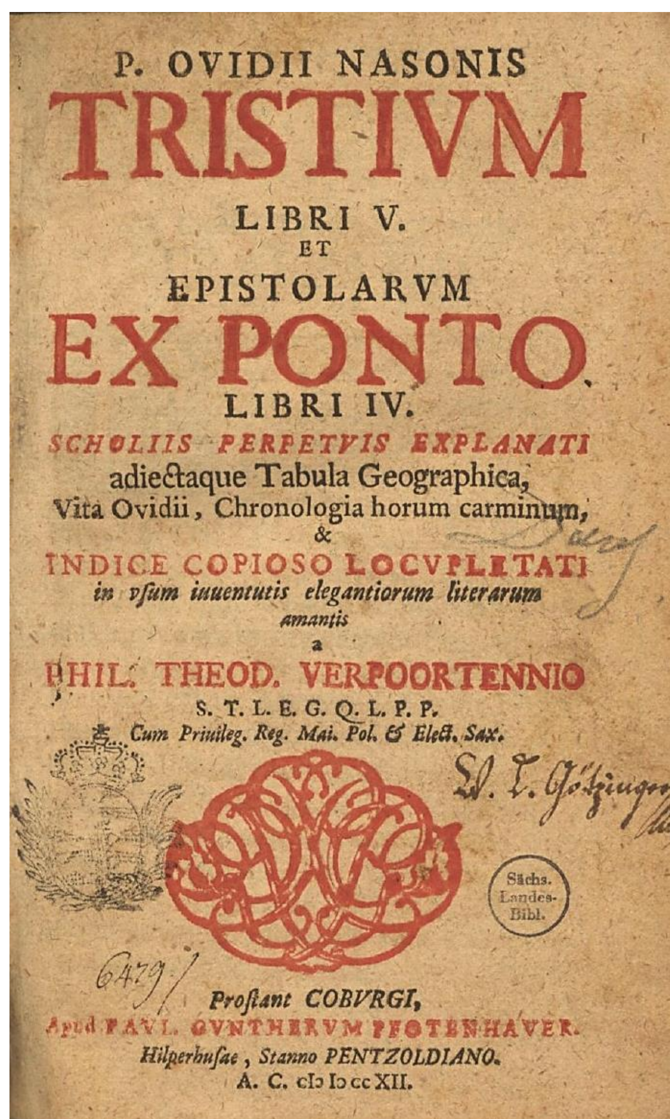
- pentru că este absurd, adică inuman, să nu crezi (*credo, quia absurdum est non credere*).

România profundă există ***în noi***.

Există în toți cei care, mulți-puțini, vor veni aici după noi, și după ceilalți de după noi.

România profundă este aici, pe drumul de la sînul mamei la locul rece de somn.

Cred că **există** România profundă.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIVM
LIBRI V.
ET
EPISTOLARVM
EX PONTO
LIBRI IV.
SCHOLIIS PERPETVIS EXPLANATI
adiectaque Tabula Geographica,
Vita Ovidii, Chronologia horum carminum,
&
INDICE COPIOSO LOCVPLETATI
in vsum iuuentutis elegantiorum literarum
amantis
a
PHIL. THEOD. VERPOORTENNIO
S. T. L. E. G. Q. L. P. P.
Cum Priuileg. Reg. Mai. Pol. & Elect. Sax.
Sächs. Landes-Bibl.
6479
Prostant COBVRGI,
Apud PAVL. GVNTHERVM PFOTENHAVER.
Hilperhusae, Stanno PENTZOLDIANO.
A. C. CIƆ IƆ CC XII.

Contemporary Literature Press
http://editura.mttlc.ro
București 2014

România clasică

Cine au impresia televiziunile și ziarele că sîntem noi, ne arată și scriu ele: fugitivi în țările de preferință europene, căpșunari, violatori, cerșetori, hoți, asasini, puturoși sub poduri. Sau în barăci incendiate. Și alte inepuizabile (deocamdată) variante.

Chiar asta/ăștia sîntem noi? Noi, românii?

Dacă televiziunilor și ziarelor nu le pasă decît de *această* față a României și a românilor, în baza doar a faptului că ea, fața asta, există, nouă, în schimb, ne pasă și de altceva, și vrem să arătăm și altceva.

Invit în primul rînd ziarele și televiziunile, pe care le-aș numi **bombele** „media" din România actuală, înainte de a arunca pe prima pagină și ca primă știre (dar și ca a doua, și ca a treia ...) imagini *șocante*, să se gîndească, să reflecteze—ceea ce, în cazul lor, se întîmplă, să recunoaștem, foarte rar, dacă nu cumva chiar deloc—la următorul fapt.

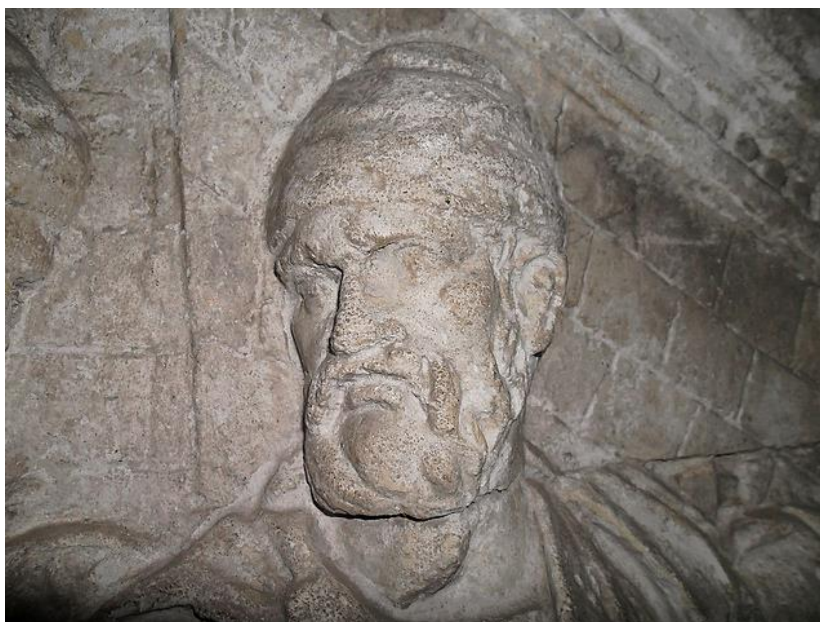
Înaintea, cu mult înaintea României *găinare* de acum, a existat o Românie profundă. România adevărată. Ea nu a murit. Dimpotrivă. Este singura care trăiește, încă trăiește, care, de fapt, există cu adevărat. De ce nu o dați și pe aceea la iveală, pe prima pagină, la prima știre, televiziuni și ziare?

România profundă nu crește (acum) și, probabil, nu va crește (în curînd) *rating*-ul. Nu atrage ca un magnet banii scoși din publicitate. Nu este o *sursă de investiții*. Dar cine/ce este această Românie profundă? Oare ne-am pus, cu adevărat și nepreconceput, întrebarea?

Înainte de a se numi România, ca și Italia înainte de a se numi Italia (sau luați oricare alt exemplu similar), România a fost parte din *Romania*, din totalitatea latinofonă a celui mai prestigios („mare" este, aici, un cuvînt înșelător) imperiu al Antichității. Veacurile de romanitate s-au scurs în milenii. După evul slav (indirect, și bizantin), românitatea, trezită sub stimulul literei la conștiința culturii, s-a întors din nou cu fața spre unul dintre cele două izvoare ale clasicității: elenitatea... Între căderea Imperiului Roman și căderea Bizanțului s-a făurit, etno-lingvistic și cultural-spiritual, *România profundă*, adică *românitatea*.

Sîntem singurul popor, singura țară care se adapă la ambele surse ale Antichității clasice: latino-romană și greacă.

România profundă este România clasică. România clasică este România istorică.

Poetul și puterea

Pînă atunci, în toamna tîrzie a celui de-al optulea an socotit de la nașterea Nazarineanului (întîmplare care abia dacă trecuse pe la urechile stăpînitorilor romani ai Iudeii), cam toți marii poeți ai Cetății Lupoaicei dispăruseră în mod natural. De fapt, cam toți marii ei scriitori, mai puțin tocmai acela care îi dăruise, lungă și lată ca albia unui fluviu, propria istorie *ab Urbe condita*. Doar un singur scriitor îi mai ținea piept în faimă. Acela era poet.

...și-acela primește, în tîrzia toamnă a anului al optulea (de care pe noi, iată, ne despart acum exact două mii de ani, și-un pic), ordinul dur al plecării, irevocabile fără termen. Nu o instanță judecătorească, nici un vot (cu puteri sporite) al senatului roman nu deciseseră aceasta. Era un edict imperial, care dădea expresie legală și plenipotentă voinței unei singure persoane. Principele. Deținătorul, practic, al puterii totale. Înlăturarea poetului Ovidius și alungarea lui din Cetatea cu care și el își identificase, din adolescență, existența, inclusiv spirituală, a fost ultimul act de notorietate al unui regim care pacificase Roma și lumea, *Urbem et orbem*, de ceva mai mult de trei decenii.

...regim care avea să rămînă așa, ca autoritate supremă și instituție imperială unică în Lumea Veche, pînă la căderea Cetății Lupoaicei și a împărăției ei din Apus.

Nici un poet, cît a mai durat acea împărăție, nu avea să mai fie surghiunit de atunci. Și chiar nici un scriitor, afară de autoexiluri sau recluziuni voluntare. În schimb, fie au fost omorîți în împrejurări care duceau, ocolit ori direct, spre culoarele palatului, fie s-au omorît ei singuri, de bunăvoie, la ordin. Numai sub Nero și-au luat viața trei scriitori: un poet (Lucanus) și doi autori, de versuri (teatru) și proză (Seneca și Petronius).

Puterea are nevoie de poeți, mai ales, și de scriitori, întotdeauna. Puterea vizitează azi tîrgurile și expozițiile de carte. Puterea cumpără cărți. Pe care nu se știe cînd sau dacă le citește. Puterea cumpără scriitori. Oricînd. Oricît. Orice.

Nu am văzut niciodată, la noi cel puțin, un om politic avînd asupra lui o carte. Am văzut, însă, poeți, și scriitori în general, înființînd, conducînd partide, dirijîndu-le. Bătînd culoarele palatelor puterii.

Nu mă mir că, deși în plină piață publică, statuia alungatului poet este mereu singură.

Elenitate

Privind mult înapoi stările istoriei noastre, am numit România *profundă* acea matrice etno-spirituală născută din succesivitatea pe spirala Timpului a romanității slavo-bizantine, dualitatea romanitate-grecitate permițîndu-ne a defini această Românie *profundă* a istoriei noastre drept o Românie pur și simplu *clasică*. În rîndurile de azi, aș vrea și să nuanțez, și să duc mai departe ideea.

Din perspectiva Antichității, grecitatea (în denumirea dată de romani) a fost doar o parte a elenității globale. Lumea romană s-a lansat în Istorie ca discipolă a elenității, pe care a descoperit-o, în plină expansiune, în Italia însăși, dar și în insulele limitrofe. Apoi, pătrunzînd și ei într-o altă dimensiune a Istoriei—cea care a unit continentele cunoscute pe atunci—, romanii au reîntîlnit elenitatea peste tot: în Gallia, în Iberia și Lusitania, de jur împrejurul Mării Negre, în Egipt, precum și în restul Africii de nord, în toată Asia, cea Mică și cealaltă, toridă, fastuoasă, pînă în inima Persiei. Chiar și mai departe...

Revenind în zona noastră, grecitatea danubiano-pontică l-a precedat și anunțat pe Traianus, în materie de civilizație, inclusiv (și mai ales) a spiritului, cu aproape șapte veacuri mai devreme. Grecitatea a premers romanitatea, i-a deschis drumul, și nu a părăsit-o niciodată. Nici chiar atunci cînd Antichitatea s-a prefăcut în praf al Istoriei.

Trecînd prin culoarul cultural slav, romanitatea carpato-dunăreană s-a reîntors, prin modelul bizantin (propagat pînă în zorii modernității occidental-europene), spre sursele clasicității sale spirituale. Elenitatea postbizantină a devenit, în veacurile de după căderea împărăției ridicate de Constantinus (330) și consfințite de Theodosius (395), partea din vîrf, ascuțișul întregii istorii rostogolite de la Dunăre la Mediterana.

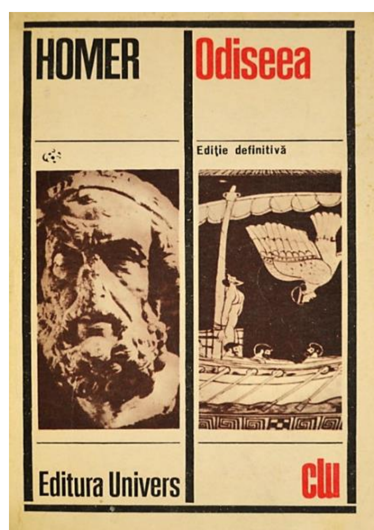
Acea elenitate a trimis romanității dunărene primii soli așezați de-a lungul veacului al XVI-lea în Țara Românească și Moldova. Proveneau din Epir, din Macedonia, din insulele ionice, din Chios. În veacul următor, chiar în primele decenii, la Sibiu și la Brașov, apar primele companii comerciale grecești din sud-estul Europei. Cam tot pe atunci, spre mijlocul aceluiași veac, ia ființă cea dintîi școală greacă pe teritoriu românesc, la Tîrgoviște, sub Matei Basarab: *Schola Graeca et Latina*. Scoase la

Iași, apoi la București, în mănăstiri și la Mitropolie, tipăriturile grecești se răspîndesc, pentru întîia oară și sistematic, la sfîrșitul aceluiași veac al XVII-lea, în tot Orientul creștin. Academiile domnești adună, din nou la București și la Iași, floarea intelectualității grecești a vremii, în pragul secolului următor, și îl anunță ca pe unul anexă a Constantinopolelui fanariot în inima romanității orientale.

Știm, oare, că primul cărturar care a dat în scrierile sale numele de *România* teritoriului ei, divizat medieval, a fost grecul thessaliot Daniil Philippide? Că, din totalul de 117 școli înregistrate oficial în 1840 numai în Muntenia, 28 erau cu predare în limba greacă? Și că, decorat în anul 1892 de către regele Carol I, cipriotul Epaminondas Frangoudis a fost decan al Facultății de Filosofie din București, interpret la Ministerul de Externe al României și lider al comunității grecești din acest spațiu și din acea vreme?

Privită din oricare punct al culturii, adică al Istoriei, România este *clasică* pentru că, izvorîtă etnogenetic din romanitate, a fost însoțită în permanență de zborul unei alte acvile, cea elenă (Leonidas Rados). Dar și România, la rîndul ei—hazard (sau nu?) al întoarcerii binelui în Istorie—, a fost zămislitoare de elenitate: de cultură, de spiritualitate, de verb elen. „Un important segment al literelor neoelene a luat naștere pe teritoriul României de azi.” (Elena Lazăr)

Sîntem prizonierii libertății Timpului clasic.

Pana și tasta

Am ajuns, de două ori, acum cîteva zile, față în față cu un scriitor. Laureatul Premiului Nobel cu doi ani în urmă, Orhan Pamuk. Trecea printre rînduri care îl aplaudau frenetic, de la ușă pînă la prezidiu, în fastuoasa Sală a Senatului Universității din București, total absent, deși zîmbind neîntrerupt. A primit diploma de *doctor HC*, strîngerile de mînă, discursurile entuziaste, cu același zîmbet egal. Cu care a vorbit și el. Cu care, apoi, a și ieșit din sală, în valuri de aplauze. A doua oară, peste o zi. În mînă cu o pungă aproape goală, venind dinspre bulevard, fără tocă, robă și cravată, trecînd pe lîngă mine care tocmai ieșisem de la ultimele ore de după amiază (aproape că mi-a atins umărul), s-a oprit o clipă la fîntîna arteziană din mijlocul Pieței Universității. A privit stropii de foarte aproape. Fără nici un zîmbet, cum fără escortă, fără agent PR, fără agent de pază, fără însoțitor și fără secretară de presă se strecurase singur prin forfota străzii. A mai privit o clipă irizațiile jocului de ape. Apoi a plecat.

În era internautică, scriitorul și-a părăsit masa de scris. El se așază în fața ecranului protejat al calculatorului. În avion, își scoate *laptop*-ul sau, mai simplu, *note book*-ul. Peste care poate să adoarmă, mai bine decît pe o pernă, noaptea tîrziu, în oricare pat: la hotel, acasă, la un prieten.

Pamuk a lăsat deoparte absolut totul, numai ca să poată scrie în intimitatea absolută a singurătății lui: carieră jurnalistică, tentații *media*, *cursus* universitar. Cobora din cînd în cînd de la etaj, numai pentru ca mirosul Istanbulului să-i intre în nări și să poată trăi cu adevărat orașul imaginar și palimpsestic: roman, bizantin, osman, fanariot. Urca înapoi și dispărea la etajul unei memorii împrospătate de imaginarul cotidian.

Un astfel de scriitor este, astăzi, nu rar, ci un unicat. Cum este—îmi vine din nou în minte—solitara statuie a poetului în togă relegat euxin printre mițoșii pontici. Scriitorul de azi vrea totul, pentru că este și știe totul: profesor, medic, avocat, om de afaceri, om politic, ziarist, economist, informatician, om de televiziune, muzician. Și multe altele pe deasupra, a căror înșiruire poate deveni de-a dreptul surprinzătoare.

Pe pașaportul său, un alt scriitor al Europei mediteraneene, grecul Kavafis, trecuse în dreptul rubricii „ocupație” următorul cuvînt: *poet.*

Din oricare punct al lumii a răsărit, de oriunde va mai răsări, scriitorul este și tatăl, scriitorul este și fiul scrisului său: cu pana, cu tocul, sau pe taste.

Sufletul Moldovei

Habent sua fata loca.

Habent loca suum animum.

Nu știu cum, iscate de goana, pe la macazuri scrîșnită, a roților și de balansul necurmat al vagoanelor, tocmai în limba lor de origine îmi venise să scriu, chiar și pe genunchi, aceste cuvinte, care se vroiau o închipuită continuare-răspuns la un stih latin din vîrsta tîrzie a literelor romane. Acceleratul meu sudic zorea de la Bîrlad către Iași, cînd ușa compartimentului se trase cu încetineală și o mînă firavă de copil întinse spre noi un păhăruț de afine. Privirea lui albastră ceru o întrebare: „De unde ești, copile?” „Din Moldova”, coborî răspunsul odată cu privirea.

Acea treime superioară a chipului copilului din tren, care cu o mînă deschidea ușile grele ale compartimentelor și cu cealaltă o ținea și o ducea pe mama lui de la un compartiment la altul, am regăsit-o în albastrul-verzui, deschis și senin, al picturilor ochilor, cerului, mării de pe pereții dinăuntru ai muzeal liniștitelor culoare de la intrarea în Universitatea ieșeană. Coborau acele picturi și acele priviri din înălțimile nesfîrșirii cerului albastru-verzui, deschis și senin, pînă în adîncimile fără fund ale mării de smaragd.

Acea treime superioară a chipului copilului din tren am găsit-o, iarăși, pe zidurile, mai ales din afară, ale mănăstirilor pictate, în partea cea mai de miazănoapte și, totodată, de răsărit, a țării: Voroneț, Sucevița, toate celelalte... Sfinți, arhangheli, Fecioare Marii, ucenici și apostoli, martiri—toți au chipuri de copii și privire albastră. Hristos însuși, adineaori parcă, a împins greu mînerul ușii compartimentului și ne-a întins un păhăruț de afine.

Este singurul lucru care trăiește de sute, de mii de ani. Sulițele dacilor liberi, pavezele și paloșele oștenilor Măriei Sale s-au preschimbat în puștile căzuților la Mărășești, Mărăști și Oituz, după ce băuseră cu părinții și bunicii lor pahare pline din Milcov. Casele cu chirpici, cîte nu le dărîmă viitura sau buldozerul și ară plugul, văd crescînd peste drum vile cu termopane Rehau și țiglă de aceeași înaltă calitate germană. Totul se schimbă, bogăția și sărăcia se-mping și se-alungă pe rînd, una pe alta, doar un singur lucru, în această alergare de la un capăt spre celălalt, rămîne. Trăiește de sute și mii de ani, trăiește neschimbat, neprefăcut.

Este sufletul oamenilor Moldovei, coborît din veșnicie în privirea lor. O privire care face să se unduie cu *dor* dealul și valea, să urce muntele în cer, să se prăvale apa zorind a se vărsa în lacuri, în marea cea mare. Și peste casele și vitele oamenilor, nu de puține ori, de-a valma, cînd neputință e numele nepăsării, al indiferenței, al nesimțirii instituțiilor statului român de azi. Dar și al lăcomiei unora, al lenei altora.

În Moldova, fiecare loc are sufletul său. Fiecare suflet are privirea sa. Fiecare privire—cerul și destinul său.

Patru chipuri de a fi ale Poeziei

Începutul lunii care tocmai s-a încheiat acum, cînd scriu, cu nume și gust de cireșe, cu pîrjol de soare și furtuni plesnite din senin în colțul ferestrei, a adus, în mijlocul unor profesori (generalmente blazați de repetabila povară a examenelor, culminînd cu absolvirea prin licență), la facultatea bucureșteană cu foarte multe limbi și literaturi străine, doi musafiri neașteptați, deși doriți în orice clipă și pentru oricît.

Primul a fost chiar cel sărbătorit ca *Professor HC*. A primit, după regulile întregului ceremonial, roba academică, toca aferentă (la care, de comun acord cu colegii academici, a renunțat imediat) și diploma cu toate onorurile și drepturile înscrise. Privea cele ce se întîmplau în jur, asculta emoția vorbitorilor temperat entuziaști, privea privirile tuturor, ațintite asupra vorbirii lui, cu acea inebranlabilă detașare ironică pe care o poți dobîndi doar după decenii, cîte-ntr-o viață de om, de război total cu cuvîntul. Cu cel a cărui putere el a visat, trecînd și Oceanul, să o supună în orice condiții și prin orice mijloc, pentru a da astfel glas Poeziei. Din forța eruptivă a gîndului, cu ritm sau fără. Cel sărbătorit, un Socrate, firesc mirat de excitanta stare admirativă generalizată ambiental, era Andrei Codrescu.

Cel de-al doilea invitat deschisese, de fapt, sărbătoarea noastră ceremonioasă. Pe care, numai prin tricoul lui în dungi orizontal multicolore, numai prin blugii lui simbolic acoperiți de tricou și tociți ubicuu, ne invita simplu, fără cuvinte, să o expurgăm exact de esența ei: ceremoniosul. Liber de hîrtii împăturite în mînă, ne-a spus că singurul lucru care există cu adevărat în viață și în mintea noastră este Poezia. Că Poezia nu poți s-o înveți, pentru că nu se învață, că nu poți s-o dai afară, pentru că există oriunde, că nu poți s-o omori, pentru că nu are moarte, că nu poți s-o înșeli, pentru că spune întotdeauna adevărul. Privea spre noi, dar, de fapt, în noi, prin noi, spre acel ceva pe care noi ceilalți, în cazul cel mai bun, abia dacă ajungem să-l intuim ca miez al vieții, iar el îl trăia ca flux vital. S-a așezat și-a tăcut, gîndurile lui părăsiseră orbitor sfera aplauzelor. Era Mircea Cărtărescu.

Spre celălalt capăt al aceleiași luni, într-o altă sală. Impozantă, marmoreană, cu microfoane mobile, scenă, fotolii moi și adînci de pluș, proiecție informatică pe ecran, în *power point*. Alături, la intrare, expoziție și promovare de carte, pe holurile

inefasabil, etern regale ale Muzeului Naţional de Artă. Pe sub conurile spoturilor iradiind lumină doar în cîteva colţuri şi-au luat zborul spre nemărginire, de pe buzele comemoratorilor, alţi doi poeţi.

Amîndoi greci. Amîndoi născuţi pe coasta aceleiaşi mări care leagă şi leagănă trei continente. Plus puzderii de insule desprinse cosmogonic din ele. Amîndoi cu acelaşi sunet de început al numelui.

Pentru primul, lumea a însemnat o uriaşă bibliotecă, extensie a Alexandriei natale şi recuperare a memoriei celei incendiate. El a unit pentru întîia oară, în verb, o elenitate risipită diasporic de milenii. Numai prin acel ireproductibil, arhaic şi nou totodată, verb poetic al Alexandrinului, grecii au realizat că elenitatea este cea mai prometeică stare de spirit a Istoriei. Tot atît de largă, pe cît cerul adînc de deasupra mării călătoare. Marea şi elenitatea poeziei lui Konstantinos Kavafis.

Celălalt, faţă de mai vîrstnicul său contemporan—care nu a ieşit din Alexandria, la vîrsta singurătăţii, decît ca să pipăie, de două ori, Atena—, a brăzdat Marea şi Lumea, a vrut să cunoască omul în feluritele înfăţişări ale veacurilor, cu feluritele lui limbi şi istorii. Grec insular, minoic, curios să vadă continente, a făcut din Lume o Agora, din Timp o pînză sfîşiată, din omul singur, călător căutător de sine în alţii, un Odysseus, din Poet—cel din urmă călător—un Prometheus răstignit a doua oară pentru vina luminii cuvîntului. Numele ultimului troian la porţile elenităţii eterne: Nikos Kazantzakis.

Luna cu gust, la noi, de cireşe mi-a deschis de patru ori fereastra spre valurile şi vînturile cuvîntului. Indiferent de limba în care se întrupează, starea lui cea mai pură este o vibraţie, un sunet al sufletului însetat de nefinitudine. Atunci ai atins Poezia, atunci trăieşti în ea, atunci exişti. Cad zidurile dintre limbi, română, greacă, oricare alta, cînd „lumină”, „aer”, „mare”, „zbor”, „pasăre”, „val” şi toate celelalte, toată entropia Văzutului şi Nevăzutului, devin o imensă şi pură vibraţie.

Ursul criminal. Dar omul crimei

Prin împrejurimile împădurite ale Brașovului, în prima zi a lui august din acest an, o ursoaică a sfîșiat un om și l-a ucis. S-a întîmplat noaptea, cînd drumețiile de obicei se potolesc. Chiar și cînd ai cu puțin peste douăzeci de ani. Mai ales dacă, așa cum au arătat probele biologice prelevate, ai aruncat în neștire pahar după pahar, vorba cîntecului, în jos pe șoseaua gîtului, și nu mai ai idee nici pe unde mergi, nici măcar ce mai vrei de la lumea asta.

În România de azi, cerșesc nu doar cerșetorii. Cerșesc și animalele. Coboară noaptea, coboară și în plină zi să răscolească tomberoanele, să întindă laba după un covrig la marginea șoselei, cu puii după ele. În plină stradă poți fi încolțit de un cîine înfometat. Din același motiv, tot o ursoaică, nu cu multă vreme mai în urmă, a urcat cu puiul după ea pînă în mansarda unui bloc vechi și a vrut să iasă de acolo pe geam. Numai în România de azi, un scriitor, foarte atent la ce se întîmplă în jurul nostru, a putut scrie, precum Dan Negrescu, o carte—un adevărat tratat—despre cerșit. Într-o ediție viitoare, autorul va trebui să adauge fenomenului pur mioritic și capitolul despre cerșetoria animalelor de-a lungul vremii, și mai ales în ultima, la români.

Vînătorii de prin împrejurimile Brașovului i-au întins a doua zi o cursă ursoaicei criminale. Nici măcar nu s-au ostenit s-o prindă. Au împușcat-o direct. Probele prelevate din stomacul ursoaicei au arătat, însă—uimire!...—că, în cele douăzeci și patru de ore abia scurse, animalul nu consumase decît cîteva flori de păpădie și niște fire de iarbă.

Ursul criminal nu era, de fapt, criminalul. Eroare de logică vînătorească. (Și nu numai.) Nu toți urșii care coboară spre locul unde a fost sfîșiat un om sînt criminali. Au rămas, după știința celor care cu sau, mai degrabă, fără regret au comis eroarea prin împușcare, doi pui de urs fără mamă. Urmează a fi identificați și mutați într-o rezervație. Așa s-a declarat oficial.

De atunci, nimic nu se știe ce s-a mai întîmplat. Presa, televiziunile ne-au pus sub ochi alte mirabile întîmplări din România de azi. Spre o pildă, cum un fiu își ajută mama (normal, mama...) să se despartă mai repede de această lume profund nedreaptă tăindu-i gîtul și punîndu-i-l pe pervaz la stradă. Sau cum altul își contrazice tatăl cu toporul direct în țeastă. Sau mai aflăm că un nepot imberb deprinde tainele

sexului neprotejat invitînd-o în acest sens cu cuțitul pe bunica lui octogenară. De doctori specialiști, unii chiar universitari, care secționează calmi organe genitale, care smulg plămîni și taie picioare în loc de mîini sau un pacient în locul altuia, punîndu-și semnătura absolvită de orice răspundere pe actul de deces înmînat, ulterior, rudelor, mai are rost să spun ceva? Lista e nesfîrșită în România de azi. O puteți completa pe cont propriu.

Dansul macabru al ororilor parcă nu mai vrea să ia sfîrșit în această Românie, la vedere, de azi. Cît despre crimele pur morale, mi se pare cu totul inutil să pomenesc aici, că ne întristăm irevocabil. Doar un singur lucru m-aș și v-aș întreba, în încheiere.

Dacă omului crimei i se dă întotdeauna șansa atîtor ani de viață în continuare, inclusiv doar de simplă recluziune, numai pînă cînd justiția să se poată pronunța definitiv (mărimea pedepsei în sine ținînd de o logică judiciară practic incomprehensibilă profanilor), atunci un animal înfometat de ce trebuie pedepsit pe loc, plătind cu viața, cînd discernămîntul nici măcar la bipedele criminale de cele mai multe ori nu (mai) există?

Bine ar fi să nu uităm că, în România la vedere de azi, o bandă de vînători a împușcat la ordin, a doua zi după descoperirea cadavrului tînărului sfîșiat, o ursoaică flămîndă care nu mîncase de cîteva zile decît flori de păpădie și niște iarbă.

Timișoara apelor

Pentru românii ultimelor două decenii, cel mai vestic mare oraș al țării se identifică în mod unilateral și, prin urmare, nedrept cu locul periodicelor zguduiri: ale Istoriei (decembrie ‘89), dar și ale celei locale (fosta mare „Poli”, moștenitoarea unică și necontestată a și mai marii „Ripensia Timișoara”, transformată recent, printr-o decizie cel puțin discutabilă a forului fotbalistic european, într-o cvasi-anonimă „F.C.” și, în plus, penalizată prin depunctare, de unde recente revolte și ciocniri cu forțele locului, nu întotdeauna aducătoare de siguranță și încredere). Tot astfel cum, pentru cei grizonați deja de către aceeași (imprevizibilă, însă de aceea cu atît mai fascinantă) Istorie, Timișoara ultimului deceniu ceaușist nu a însemnat doar TV sîrbesc sau țigări „Vikend” (ca să dau doar două și neuitate exemple).

Cîți români contemporani ne mai aducem, oare, aminte că Timișoara a fost un „oraș liber imperial” (este și titlul unei monografii apărute, probabil înainte de 1918, în germană, chiar la Timișoara)? Că, împreună cu tot Banatul, Timișoara a fost un domeniu al Coroanei Curții de la Viena, o provincie a Imperiului, guvernată civil și militar de către reprezentantul Împăratului, începînd cu anul 1716, cînd dominația otomană în Banat este înlăturată de ilustrul Prinț Eugen de Savoya?...

Mai seducător decît orice, pentru același român contemporan, mi se pare, însă, un alt fapt. Timișoara a fost și este, încă, un port, cu căpitănia și administrația lui în vigoare, conformă legislației navigației românești actuale.

Am aflat și eu, aproape întîmplător (căci presa curentă de tot soiul din România, inclusiv cea „răsplătită” cu prestigioase premii de-un fel sau altul, ne tratează prioritar cu alte zone de interes național: incendii, explozii, violuri, sinucideri, accidente rutiere, spargeri, devalizări etc. etc.), pe cînd vacanța îmi mai dădea voie să pun mîna pe cîte o carte, toate aceste lucruri despre Timișoara apelor, de la începuturile plutirii vaselor pe valurile ei, dintr-o prea puțin cunoscută carte, spre care aș dori să vă îmbii astăzi. Marlen Negrescu și Dan Pura au scris—și sînt singurii autori pe care îi cunosc să o fi făcut într-un mod complet—despre *Navigația pe Bega. Secvențe istorice* (Timișoara, Brumar, 2006). Nu vreau să vorbesc aici despre excepționala latură documentară a cărții: hărți, fotografii, surse de arhivă, planșe, desene. Este domeniul de înaltă calificare al specialiștilor care dau girul științific unei monografii impecabile

sub acest raport. Despre chipul și sufletul vechii Timișoare aș vrea să mai scriu, în încheiere, cîteva rînduri.

Bega a fost, la începuturi, un rîu „cu meandre fără număr” și mlaștini întinse. Apropierea lui de celălalt rîu, Timiș (care a și dat numele orașului), a impus regularizarea rețelei hidrografice în zonă, prin construirea canalului Bega, a numeroase ecluze, a barajului de la Coștei și a stăvilarului de la Topolovăț. Toate acestea s-au petrecut începînd cu anul 1728, pînă spre ultima treime a veacului. În 1732, canalul Bega devine navigabil—primul din România—între Timișoara și Tisa. Pe el se vor transporta în mod curent mărfuri (lemne, produse agricole și manufacturiere), parțial și pasageri, spre Banat și Timișoara, dar și spre Deltă și Marea Neagră, precum și, în sens invers, spre Dunărea de Sus și Rin, prin Regensburg, pînă la Rotterdam, deci la Marea Nordului. Timp de 200 de ani, notează autorii, Bega a unit economic România de vestul și nordul Europei, prin vapoare și barje. Secolul ultim încheiat începuse, în primul lui deceniu, cu construirea în amonte de Timișoara a celor dintîi centrale hidroelectrice din România și a noului canal unificator. Ceea ce va face din Timișoara, în întreg veacul al XX-lea, un port în toată puterea cuvîntului, alonjat, de-a lungul canalului, de zeci de fabrici, magazii, antrepozite, mori, ateliere... Numai în anul 1944, în plin război, circa 500.000 de pasageri au folosit traficul naval pe canalul Timișoarei, trecînd prin portul ei.

Marlen Negrescu (o prozatoare ascunsă, ca realiștii francezi „clasici”, în dosul documentelor de arhivă, altminteri cu volume de ficțiune asupra cărora sper că voi reveni nu peste foarte multă vreme) și Dan Pura nu au scris un „modest epitaf al navigației pe Bega”, cum se și tem, de altfel, în *Cuvîntul* lor *înainte*, să nu ajungă cumva cartea lor. La drept vorbind, și au dreptate să se teamă. Pentru că, din 1986 pînă în prezent, navigația pe Bega nu mai are decît un caracter de agrement și sportiv. Starea tehnică (dar nu numai) a canalului permite navigația doar pe anumite mici tronsoane. Căpitănia portului Timișoara s-a mutat într-un apartament.

Nu-mi vine să cred, cu toate acestea, că o astfel de carte poate ajunge, într-adevăr, un epitaf. Cîtă vreme în fruntea țării se află, azi, un (fost) marinar.

Dacă nici el, atunci cine?...

Politică și educație

Săptămînile trecute, ca întotdeauna cînd întîmplarea vrea să te avertizeze sau, cine știe, poate chiar să-ți dea vreun semn, pe cînd căutam după o ediție de text grijuliu pusă la păstrare, am dat la o parte, din rafturile mai liniștite, dar înghesuite, ale bibliotecii de acasă, o carte parcă ascunsă. Actualitatea ei, deși apărută în 2005, m-a apăsat cu atît mai mult la citirea titlului, cu cît ne aflam, cred, toți, vreau să spun societatea civilă pe feluritele ei paliere, în chiar acele momente de suspendată așteptare a verdictului prezidențial. Avea sau nu să promulge președintele legea de creștere cu 50% a salarizării cadrelor didactice?

Cînd am regăsit cartea, nu puteam ști, dincolo de toate previziunile sau simplele bănuieli, ce urma să se întîmple, în fapt, după aceea. Dar, pentru mine, ca și pentru toți cei care, proveniți din aceeași zonă neinstituționalizată a societății civile, ne-am făcut un încăpățînat obicei din a și reflecta pe marginea a ceea ce se întîmplă cu noi, nu stricta suită a evenimentelor, extrem de complicată oricum (tripla relație Președinte-Parlament-Guvern, pe fundalul presiunii greu suportabile a sindicatelor, extinderea revendicărilor la toate categoriile de salariați bugetari, impactul asupra celor nebugetari și asupra economiei naționale etc. etc.), era ceea ce conta, ci punerea de principiu a problemei. Dacă, în ante- și interbelic, chestiunea agrară definea dilemele (după cum știm, numeroase și grave) ale României moderne, în prezent *chestiunea educației*, în cazul în care va fi lăsată în continuare la cheremul bunului plac—elegant spus, al „viziunii”—unui ministeriabil sau altul, va scufunda, cu certitudine, România într-un nou marasm. Mult mai primejdios decît cel de acum. Marasmul viitorului.

Ce carte mi-a repus în mîini o întîmplare personală, pe care am vrut s-o interpretez mai mult decît ceea ce alții ar numi o banală coincidență?

Se numește *Polis și Paideia* și conține, după cum îi arată subtitlul, *Șapte studii despre educație, cultură și politici educative.* Cartea continuă și finalizează, de bună seamă deocamdată, o serie pornită cu *Paideia. Fundamentele culturale ale educației* (1996), *Managementul universitar: de la viziunea conducerii la misiunea de succes* (2000, carte de echipă) și, mai ales, sinteza (recomandabilă în opinia mea în mod cu totul special nu în primul rînd studenților și profesorilor—care rămîn publicul-țintă specializat al

autorului—, ci funcționarilor din Ministerul de profil și din inspectoratele teritoriale) intitulată *O introducere în pedagogie. Dimensiuni axiologice și transdisciplinare ale educației* (2002).

Este limpede că vorbesc aici despre latura (mult) mai puțin cunoscută a scriitorului Liviu Antonesei. Universitarul, care este specialist performant exact în domeniul—teoretic și practic atît de complex și, după cum o simțim pe propria-ne piele, atît de dificil de gestionat—al educației, ne împărtășește și în ultimul corolar de studii, cel din 2005, dintr-o vastă experiență pluridecenală, cu atît mai prețioasă, cu cît s-a desfășurat neîntrerupt la *catedră* —sursa etern vie a oricărei cercetări și activități pedagogice—, iar nu în birourile inexpugnabile (poate doar telefonic) ale onoratului Minister de resort sau în filialele sale din teritoriu.

Nu este locul aici și acum nici măcar să schițez o sumară prezentare a cărții. Deschid, poate, curiozitatea și dorința cititorului—a celui care încă nu s-a întîlnit, fie și tîrziu, cum mi s-a întîmplat chiar mie, cu fețele, văzute și nevăzute, ale acestei cărți—, adăugînd o singură precizare. Studiile, ordonate tematic, concentrează în prima secțiune analiza pe domeniul, practic vital, ca actualitate permanentă, al politicilor educative (primele trei), pentru ca celelalte patru, din secțiunea secundă, să focalizeze, complementar, investigația pe modelele oferite de universitate, în calitatea ei de formatoare exclusivă de viitori formatori / modelatori, cu incursiuni exemplare în domeniul formatorilor academici (Vasile Pârvan și Al. Zub).

Cartea lui Antonesei se deschide cu o propoziție absolut memorabilă: *a privi educația* (paideia) *în mijlocul cetății* (polis). Este ceea ce au făcut anticii, grecii cu deosebire, pentru care omul era definibil ca atare numai în măsura în care aparținea integral cetății, era, deci, o „ființă” (atenție: nu un „animal”!) „politică” (*zoon politikon*, unde *politikon* < *polis*).

La capătul cărții lui Antonesei (re)descoperim, grație eforturilor hermeneutice ale investigatorului, un alt mirobolant, la fel de memorabil, adevăr. Că o „ființă politică” (*zoon politikon*), un „om al cetății” altfel zicînd, ajunge să se definească între atari parametri numai și numai dacă, după ce a învățat și învață, practic, toată viața (*life long learning*), poate să dovedească faptul—cu probe—că este, într-adevăr, o „ființă educată”, „instruită”. Reluînd termenii grecești, de sorginte aristotelică: un *zoon pepaideumenon*; sau, în cei latini, pe care i-a cunoscut Antichitatea romană: un *homo ciuiliter eruditus*.

După un an ...

...am învățat ce înseamnă să-ți respecți cu adevărat cititorii. Cînd cercul fiecărui an stă aproape să se închidă, eu unul ajung de obicei, mai vrînd, mai nevrînd, la ceas de amintire și mărturisire. Îngăduiți-mi, deci, înainte să unim împreună capetele cercului și să-l lăsăm și pe el în umbra urmei, ca pe toți anii cei de dinainte, să vă iau însoțitori la ceasul acesta.

...da, după un an, după acest an, am ajuns să învăț ce înseamnă a-ți respecta într-adevăr cititorii. Atunci cînd lucrezi la o carte, cel care știi că te va citi este pentru tine, autorul, un fel de ființă virtuală și vagă. Căruia ai timp îndestul să-i încredințezi toată știința ta și toate ideile tale pe un subiect oarecare, dacă este o carte de știință. Sau toată imaginația ta, toată lumea ta de gînduri și afecte, care te smulg mental din cotidian și te împing în utopii paralele, dacă este o carte de poeme, de proze, de reconstituiri dramatice, de orice fel de erante itinerarii ale ficțiunii.

Cu totul altceva înseamnă a scrie pentru cititorii unei reviste. Ei nu sînt o masă abstractă, vagă și aproape uniformă, precum cititorii unei cărți, pe care speri să-i știi—poate chiar să-i și vezi!—întorcînd paginile cărții tale și peste un an, și peste (o, Doamne, ce ți-e și cu orgoliul autorilor ăstora!) douăzeci-treizeci... Cititorii revistei de cultură sînt vii și nu potențiali, ei trăiesc aici și acum, într-un contingent spiritual reconfortant pentru autorul care scrie, care **le** scrie periodic. **Lor**, acestor cititori foarte concreți, pe care, de multe ori, autorul îi cunoaște personal și direct, și cu care poate oricînd continua dialogul, mai ales dincolo de paginile revistei, vreau să spun **pentru** acești cititori scrie autorul într-o revistă de cultură.

...revistă care (mă întorc de unde am început) îi disciplinează scrisul, îl învață pe autor să respecte termenele, să-și onoreze angajamentele. Dar, mult mai mult decît în plan atitudinal și comportamental, a scrie într-o revistă de cultură înseamnă, ca autor, să înveți a-ți ordona atît de bine gîndurile și a alege *acele* cuvinte și *acele* fraze din noianul ideilor, încît să poată să te exprime nu doar pe de-a-ntregul și pe deplin convingător în demonstrația ta susținută, ci și cu limpezime și măsură în vorbe, doar cîte să acopere, și să nu treacă torențial peste pătratul sau dreptunghiul tipografic avut la dispoziție: oricît îți dau în clocot ideile...

Rigoarea scrisului—rigoarea minții.

Cartea te ademenește s-o pornești pe vale în jos, alt Odiseu fascinat de iuțimea vîrtejurilor rîurilor ce se adună în cataracte și cascade, și să ajungi cît mai departe, tot mai departe, pînă la marea marii călătorii a întoarcerii. Adesea, ultime.

Articolul revistei—fie ea de cultură, fie ea de orice fel de știință—te obligă să știi și să faci această călătorie să se întoarcă mereu. Să nu pară și să nu fie ultima niciodată.

Ficțiunea cărții este o irepetabilă întoarcere. Cercetarea, investigația, căutarea—o întoarcere mereu.

...de aceea, la prag de an, mulțumesc tuturor celor care, în acest colț de pagină, au răbdarea și mă citesc.

Datorită lor, mă pot întoarce mereu.

Datorită lor, adică, exist.

Iubire și moarte la Puccini

Doamnei noastre Decan, Alexandra Cornilescu,
pasiunii noastre comune pentru operă

Vă mai amintiți?

Era în seara aceea răcoroasă a anului cînd, în decembrie, avea să se rotunjească veacul și jumătate de la nașterea celui care ne-a dăruit *Si, mi chiamano Mimi, Vissi d'arte, vissi d'amore, Un bel di vedremo, Nessun dorma*... După aproape o zi petrecută între du-te vino-ul audiențelor și mormanul statisticilor raportabile către toate comisiile rectorale și ministeriale cu termenul de ieri, dacă în locul vacarmului rutier vesperal al întoarcerilor bucureștene acasă ne-ar fi învăluit parfumul tonurilor sfios coborîtoare, ca pașii din treaptă în treaptă ai unei gheișe înlăcrimate, irizat în *pizzicato*, al corului *a bocca chiusa* din *Madama Butterfly*, atunci încercarea noastră de a înțelege cumva lumea ar fi avut măcar o clipă un sens, însă nu prin pătrunderea unei cunoașteri din ce în ce mai caleidoscopic fragmentare, ci prin neștiutele puteri ale iubirii zăvorîte în adîncurile fără fund ale sufletului fiecăruia dintre noi.

Dar nici un cîntec n-a suit din stradă înspre noi.

Mi-ați spus atunci, pe cînd ne strecuram prin forfotă spre casă, că muzica lui Puccini este mai îmbătătoare decît parfumul unei grădini de flori, totuși, în toate operele lui, care poartă cel mai adesea numele protagonistelor, iubirile mor împreună cu ele, cele care, împărtășindu-le, ajung să își dea sau să își ia viața pentru iubire.

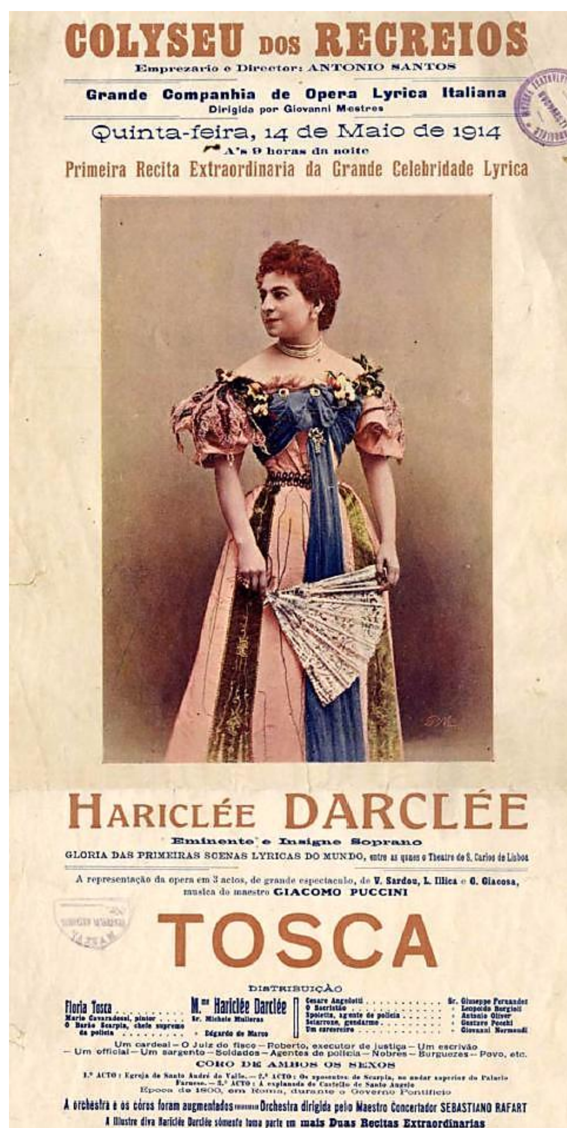
V-aș fi răspuns că așa era și firesc să se întîmple. Că muzica lui Puccini nu face altceva decît să poarte torentul iubirii spre moarte. Că numele iubirii la Puccini, al iubirii totale, apoteotice, deszăgăzuite, neînfrînate, orbitoare, este moartea. Dacă ea de felul ei închide ușa vieții, la Puccini, în grădina solară a iubirii fără margini, se ajunge numai prin moarte. Prin moartea celor ce se dăruiesc sacrificial iubirii.

Nu există operă a lui, de la *Edgar* la neterminata *Turandot*, în care să fie vorba de altceva decît de iubire. Tinerii lui bărbați, cei care iubesc, deși iubesc, nu mor niciodată. Poate accidental, ca Mario Cavaradossi. Mor numai tinerele femei, și nici acelea toate. Turandot nu pare a se îndrepta spre moarte. Sfinx oriental răpus, ca odinioară cel grec, de răspunsul la trei întrebări, se deschide cu timiditate spre primii fiori ai iubirii. Moartea lui Turandot e departe, pentru că iubirea e încă departe de ea.

Triumful iubirii din finalul operei (care nu îi aparține lui Puccini) aduce iubirea doar pe buzele lui Turandot ...

În schimb, Liù, Minnie, Suor Angelica, Lauretta, Cio-Cio-San, Floria Tosca, Mimi, Manon Lescaut ating poarta înaltă a iubirii numai despărțindu-se de noi. Cunoașterea cea mai de sus, prin moarte, a vieții o dă, la Puccini, numai iubirea. Numele ei este exclusiv feminin în opera lui Giacomo Puccini. Doar eroinele lui o cunosc și o trăiesc cu adevărat. Și doar atunci cînd trec pragul spre lumina de dincolo.

... în rest, chipuri, măști.
Vă mai amintiți?

Contemporary
Literature Press
http://editura.mttlc.ro
București 2014

Masa de prînz

Duminică. Trotoare uscate. Vînt înșurubînd hîrtiile și crenguțele rupte din pomii goi. Nici o zăpadă consistentă într-un București derutat de prelungită căldură și lumini solare.

*

În fața Liceului German, pe lîngă care, în celelalte zile, strecurat printre grupuri înghesuite, repede trec, un bărbat și o femeie, acum singuri și liniștiți, în uniforme verzi și cu cizme groase negre de cauciuc, au răsturnat două tomberoane, apoi întind un ziar. Peste el: o bucată galbenă de brînză; felii de salam; trei ouă; o ceapă tăiată; două păhăruțe albe de unică folosință; două jumătăți de pîine. O sticlă, jos, lîngă tomberoanele culcate, pare goală. Mai de aproape, se vede că e ceva în ea care pare apă. Sau poate doar pare.

*

Duminică. Soare. Prînz. În cartierul în care locuiesc, se scot tomberoanele cu o zi înainte să le golească, în malaxoarele rotitoare, alți bărbați și femei în salopete verzi, cu cizme groase negre de cauciuc. Bărbatul și femeia mănîncă tăcuți. Ciocnesc păhăruțele de plastic. Strîng resturile în ziar. Ridică tomberoanele. Dau cu mătura prin prejur. În urma lor, un cîine privitor de departe le miroase pe la roți. Renunță repede. Nici firimituri nu mai sînt.

*

Lui Vasile, îngrijitorul îi pune dinainte un platou cu toate bunătățile. Vasile îi ignoră la început pe amîndoi: și platoul, și pe îngrijitor. Are treabă cu o labă rebelă din spate, i-a crescut o unghie prea mult și îl împiedică la mers. Îngrijitorul se retrage într-un colț, să vadă ce face pînă la urmă Vasile.

*

Vasile, ciuciș, își suge cît își suge laba, pînă se plictisește. Galbenă, o floare din ananas de pe platoul tortului îi face cu ochiul. Atunci abia, Vasile observă tot platoul, cu grijă lăsat de îngrijitor pe postamentul cuștii. Mai întîi miroase pe de lături. Apoi, bucată cu bucată: merele, castanele coapte și ghinda, alunele și fisticul, porumbul fiert dulce, uns cu miere, și bananele fără coajă. În mijlocul platoului, tortul negru cît o

minge, cu felii de ananas așezate în floare. La mijlocul lor, un trandafir roz de zahăr ars. Totul într-o baie de frișcă, din care s-au separat cuvintele *La mulți ani!*

*

Pînă seara, Vasile a avut de luptat și cu un al doilea platou. Bunătăți numai sărate, cu multă carne. Toți îngrijitorii s-au strîns să-l privească pe după zăbrele, să vadă dacă dă gata și acel al doilea platou, acum cît o roată. Cînd a isprăvit ultima fleică, Vasile s-a retras mormăind, în aplauzele tuturor, și s-a lungit lîngă postament, pe burtă. Îngrijitorii adunați l-au mai aplaudat o dată. Nu în fiecare zi împlinește Vasile al lor trei ani.

*

În raportul clinic de gardă scrie negru pe alb că luna asta, la ora 8 dimineața, în ziua de ..., a fost adus pe lume copilul cu numele de ... și prenumele ... Copilul, băiatul meu, s-a născut perfect sănătos, pe cale naturală (fără intervenție). A primit la naștere nota Abgar 10, avînd o lungime de 0, 52 m și o greutate de 3, 50 kg.

*

Atunci, cum se face că eu, ca tată, îl văd acum pe el, băiatul meu născut acum șase zile în această maternitate din România, prin acest perete de sticlă despărțitor, ținut în brațe de domnișoara asistentă, și nu de mama lui? De ce, cînd persoana aceea îl ține în brațe, băiatul meu nu are picioruțele înfășate? Cui să-i spun, cui îi pasă că, din cauza fracturii de femur *post partum*, băiatul meu nou-născut are ambele picioruțe prinse în ghips pînă la vîrful unghiilor? Că, în locul scutecelor, chinga ghipsată îi strînge ca un clește șoldurile, din care un picioruț pleacă spre ușă, iar celălalt spre fereastră?

*

Acum, băiatul meu doarme. Sora o aduce pe mamă în rezerva de terapie intensivă. Soția mea se deschide la bluză. Sora îi trece cu atenție copilul în brațe. O ajută pe soția mea să-și scoată un sîn. Amîndouă îl apropie pe băiatul meu de sînul mamei. I-l trec peste buze. Trezit, copilul întoarce capul. Mișcarea se repetă încă o dată, și încă o dată. Sfîrcul intră în cele din urmă în gura întredeschisă. Nou-născutul cu femurul fracturat își ia totuși masa de prînz.

Universitate, Universalitate, Umanitate

Există, de fapt mai există, într-o lume ca a noastră bîntuită de incertitudini și construită pe paradoxuri, cîteva—măcar *cîteva*—convingeri încă nedemolate. Între ele, și aceea că accesul individual în sferele înalte ale profesiei, traseul propriu unei cariere personale în general, chiar și dincolo de profesia în cauză, sînt elemente condiționate obligatoriu de o anumită pregătire superioară. Mai exact, că această pregătire superioară, în ansamblul și în detaliile ei, nu o poate certifica, în primă și în ultimă instanță, decît învățămîntul universitar.

Ideea, ca și realitatea în sine care o pune în practică, nu numai că nu este nouă, dar nici măcar modernă nu este. Și în această privință, cu regret trebuie iar să-i răpim modernității o viziune despre care ea însăși, de peste două secole, credea cu convingere că îi aparține. Pentru a descoperi originara paternitate, trebuie să ne întoarcem încă o dată cu fața spre Antichitate. Firește, cea clasică.

Puțină lume știe, și și mai puțină lume afirmă că universitatea acolo s-a născut. Antichitatea clasică a conceput-o, a creat-o, a denumit-o și i-a dat formele de viață.

În ordine istorică, primii au fost, ca aproape întotdeauna și ca aproape în toate privințele (esențiale), grecii. Ei au trecut, odată cu secolele, de la învățămîntul **educativ**—bazat, în epocile arhaică și clasică, pe idealul educației sportiv-artistice al *kalokagathiei*, în sensul de împlinire a trupului și a sufletului, iar, ulterior, în epoca elenistică, pe *enkyklios paideia*, educația „în cerc", „diversă", „multilaterală", „enciclopedică", preponderent intelectuală (filosofie, matematică, retorică, filologie etc.), dar și cu largi aplicații tehnice (medicină, astronomie, botanică, zoologie, practici politehnice etc.)—la un învățămînt pur **cognitiv**, gradual specializat, în final, pe domenii și discipline stricte. Mai ales Atena elenistică și mult mai tînăra sa rivală, Alexandria, vor deveni, începînd cu veacul al IV-lea a.Chr., centre instituționalizate de studii, respectiv de instrucție intelectuală și de cercetări sistematice. Ca centre de învățămînt, Atena și Alexandria, mai ales după anexarea, treptată, politico-administrativă romană a Greciei elenistice, vor aduce culturii europene de mai tîrziu experiența mirabilă și mirobolantă a primelor universități din lume, în sensul întrunirii acolo, într-un ambient special adaptat studiului intens și corespunzător amenajat, a tuturor (lat. *uniuersi*) celor doritori de studii de performanță. Bazele

spirituale, dar și materiale, ale universității în sens modern au fost puse de „confreriile savante” (H.-I. Marrou) ale Academiei platoniciene, ale Lyceului aristotelico-peripatetic, ale Grădinii epicureice și ale Porticului stoic—toate, la Atena—, dar, în egală—dacă nu, sporită— măsură, și de marele centru de studii al *Mouseion*-ului din Alexandria, divizat pe departamente și discipline: acolo predau gramatici, filosofi, geometri, muzicieni, medici, profesori de gimnastică și arte frumoase, ingineri politehnicieni de felurite specializări.

Celor două vechi focare universitare li s-au adăugat, în ultimele două veacuri precristice, în aceeași lume greacă, mereu alte și alte centre, în întreg bazinul Mării Egee, în special pe fertilele coaste ale Asiei Minore: *Pergamon*, *Ephesos*, *Smyrna*, *Delos*, *Rhodos*, *Kos*, și lista nu s-a epuizat.

Universitatea antică nu s-a deosebit, în spirit (și în afara aspectelor „tehnologice”), prin nimic de cea modernă, de peste mai bine de un mileniu. Pornind de la greci și consolidîndu-se în lumea romană, universitatea celor vechi se adresa, așadar, tuturor (*uniuersis*) și oferea totul (*uniuersitas studiorum, uniuersitas* [*omnium*] *rerum*), în terminologie latină. Terminologie care, ca și moștenirea în sine a unui întreg trecut salvat, a funcționat, grație Occidentului european, și după metamorfozele pe care le-a cunoscut Antichitatea. Universalitatea cunoștințelor oferite prin studiul la universitate a fost, în permanență, dublat, în Antichitatea greco-romană, de o universalitate a accesului în universitate, permis tuturor doritorilor să-și amelioreze, după posibilități, nivelul pregătirii individuale printr-un sistem de calificări superioare. *Antiokheia* (lat. *Antiochia*), *Berytos* (lat. *Berytus*, azi Beirut), *Carthago*, *Constantinopolis*, *Roma*, *Mediolanum* (Milano), *Burdigala* (Bordeaux), *Lugdunum* (Lyon), *Augusta Treuirorum* (Trèves) sînt numai cîteva dintre punctele de maximă rzistență ale unei rețele universitare care, după secolul al III-lea imperial, va ajunge să furnizeze viitoarei lumi, aflate deja la orizontul post-Antichității, temeiurile cele mai solide, cele mai înalte și cele mai adînci totodată, ale cunoașterii.

Am mai putea, oare, să ne îndoim că *universitatea*, pornind de la origini doar în aparență îndepărtate, a deschis, de fapt, prin *universalitatea* condiției sale, fereastra adevăratei șanse *umanității* ?

Volumele și volutele memoriei

Există cărți despre care nu se scrie niciodată. Sau poate doar întîmplător. Ori interesat. Chiar și la marile tîrguri specializate, publicului, în general avid de noutăți și, mai ales, de varietate, organizatorii evită să-i pună în față astfel de volume. Iar dacă editurile nu se grăbesc să și le treacă în planurile anuale, căutînd cu insistență sponsori, necum să le promoveze susținut, criticii, respectiv cronicarii de carte cu atît mai puțin se simt atrași de ele, mulțumindu-se, eventual, să le semnaleze cu o firavă notiță pierdută pe ultima pagină a „noutăților” editoriale de acum unul-doi (și așa mai departe) ani.

Profundă, dar tot pe atît de răspîndită eroare! Din mulțimea de astfel de cărți, greu ajunse în mîinile și, din multe cauze (nu numai cele întrevăzute mai sus), sustrase privirilor atente ale publicului cititor avizat, aș vrea să mă opresc astăzi asupra acelei categorii care, pe o cale sau alta, nu-și propune altceva decît să deschidă cîte o fereastră în Timp. Vorbesc despre acele cărți colective, prin care fie se omagiază atingerea unei vîrste robuste în creația, de obicei științifică, a unui autor, fie se marchează intrarea aceluia într-o altă dimensiune a aceluiași Timp.

Primele aduc cititorului, în chip firesc, certitudinea împlinirii și, totodată, bucuria speranței în puterea de creație a celui colectiv omagiat (nu doar în cercul strîmt al specialiștilor, ci, prin ei, de către toți cei interesați), nu mai puțin încrederea—cu sinceritate întreținută—într-o prelungire utopic nesfîrșită a vitalității creatoare. De fapt, ceea ce contează în receptarea unor astfel de cărți este acea bucurie cvasi-epicureică a trăirii și ipostazierii clipei, a suspendării oricăror interogații dubitative. Fereastra în Timp se deschide înapoi și înăuntru, nu spre înainte și în afară.

Iau exemplul cel mai apropiat meseriei mele de zi cu zi. În 2006, Editura Humanitas publică volumul *Antic și modern. In honorem Luciae Wald*, coordonat de Ana-Cristina Halichias și Tudor Dinu. Cartea ar fi putut apărea în oricare dintre anii precedenți sau următori. Tot astfel cum despre ea se poate scrie oricînd, mai devreme sau mai tîrziu. Pentru că, marcînd festiv popasul unei vîrste biologice, un astfel de volum nu face altceva decît să adune, pentru cititorul informat, la umbra operei detaliat expuse bibliografic a personalității omagiate, contribuțiile atunci cele mai noi, dar mai ales profesional (aici, științific) semnificativ emergente domeniului în cauză.

Alte două exemple, situate, de această dată, pe bucla finită a spiralei. Sînt cărțile rememorării, care ne pun înainte opera deja oprită a unui autor. Acele volume omagiază și ele, dar fără speranță. Fereastra se deschide acum doar spre cei care vor veni și vor privi, prin ea, către operă. În 2004, același concern editorial bucureștean publica, prin grija (coincidență, oare?!...) a doamnei profesor Lucia Wald și a unui grup de colaboratori, dintre care apare menționat doar Theodor Georgescu, volumul *In memoriam I. Fischer*, subintitulat *Omagiul foștilor colegi și discipoli*. Alte contribuții științifice, din domeniile ilustrate de personalitatea celui dispărut, dar și din diverse altele, individualizează remarcabil valoarea unui astfel de volum.

Dispariția profesorului Fischer, în toamna lui 2002, a marcat începutul unui lung șir de pierderi din același cîmp românesc, din ce în ce mai împuținat, al literelor clasice: de la Adelina Piatkowski, Mihai Nichita, Gheorghe Ceaușescu, Stella Petecel (2006) la Constant Georgescu (2007) și, apoi, Dan Slușanschi și Eugen Cizek (2008). Lor le închină, din nou Ana-Cristina Halichias, alături de o altă colaboratoare, Maria-Luiza Oancea, volumul comemorativ, simbolic și cuprinzător intitulat *IANVA. Lumea greco-romană în studii și articole* (Editura Universității din București, 2009). Ca noutate, evocărilor le consacră reputata editoare o secțiune aparte, reunind contribuțiile celor mai diverse generații.

Care, ca de altfel toți ceilalți participanți, din volumele deja amintite, își pun priceperea științei în beneficiul subînțelesei cauze comune: aici, în amintirea, dar și întru susținerea filologiei clasice românești. De la o pagină la alta a istoriei ei.

A smulge Timpului dreptul la neuitare nu cred că poate fi, pentru orice cititor, fie și nenăscut, un dar mai de preț. Viitorul unei științe stă în volumele și volutele memoriei ei.

Țara mea se numește România

În țara mea se întîmplă tot timpul multe și diverse lucruri. Bineînțeles, nu pot vorbi, aici, de toate: o voi face numai pentru o parte din acelea de care mă izbesc și ne izbim zi de zi sau de care, într-un fel ori în altul, dintr-o cauză ori dintr-alta, îmi amintesc mai repede.

Țara mea este, știți, țara în care ...

... pacea vie a Deltei stă vecină cu gunoaiele lăsate direct pe malul mării.

... privind semeția așezată a Muntelui, sentimentul inefabil al veșniciei se naște la sfîrîitul aromitor al grătărelului stropit din belșug cu vinuleț.

... pădurea, despre care am învățat la școală că este o avere națională, stă exact în drumul buldozerelor care netezesc viitorul autostrăzii.

... porci mistreți, lupi, urși, vulpi și căprioare, căzînd în bătaia puștilor celor ce și-au lăsat tunatele SUV-uri la poarta rezervației, le sînt deja supă caldă, friptură mustoasă, capă *chic* pentru sezonul toamnă-iarnă la salonul de la Paris, acoperămînt de pat pentru întîlniri intime, și tot restul mai departe.

... capitala are, în același sector administrativ, palate îmbrăcate în foiță de aur aplicată și pe capacul budei, case unde apa se bea cu găleata, la coadă la cișmeaua din stradă, străzi traversate la prima ploaie de vară cu barca, stîlpi cu pădure de fire electrice și cabluri trase pe șest de la un bloc la altul, afară de cazul cînd, cocoșat de toată firăraia, se mai lasă cîte unul într-o parte pe vreo mașină, turtită cu sau fără asigurare.

... „siguranță și încredere”, cuvinte înscrise pe portiere, se traduc prin siguranța că primul lucru care trebuie făcut este nu să alergi după agresor sau după hoț, ci să ceri și să iei o declarație, și încrederea că, în afară de cei puși să vegheze asupra liniștii și ordinii publice și să te apere, mai există, din fericire, un Dumnezeu.

... în cabinetul de consultații, în laboratorul de analize, în salon sau, de la caz la caz, în rezervă, în blocul operator, în sfîrșit, chiar și dincolo de poarta spitalului, pe lîngă agentul de pază, nu poți să intri, inclusiv pentru a-i vedea pe cei dragi bine îngrijiți, decît dacă te-ai căutat la buzunare.

... anchetele penale nu-i împiedică pe cei în cauză să fie aleși parlamentari, cu prima ocazie legală.

... demnitarii sînt, în conformitate cu legea, excluși de la investigația penală, pînă la proximul mandat.

... escrocul, agresorul, jefuitorul, violatorul, asasinul cu mașina pe trecerea de pietoni și alte cazuri asimilabile nu reprezintă un pericol public.

... galeriile de fotbal își dau foc una alteia, se pocnesc cu scaune rupte din averea stadionului local și se taie, iar președinții cluburilor respective, finanțatorii lor, arbitrii, observatorii federali etc. etc se pupă, inclusiv telefonic, între ei.

... dacă te calcă pe picior cineva, cel care spune *pardon!* ești tu.

... *a trăi bine* înseamnă a te descurca bine, adică în așa fel încît să dea Dumnezeu să poți ajunge și ziua de mîine.

... resemnarea se întîlnește, de dimineață pînă-n noapte, cu lenea și-și zic, plictisite, una alteia: „Se poate și așa."

... poveștile încep toate cu „A fost odată ...", dar nu se termină toate cu: „și a(u) trăit așa pînă la adînci bătrîneți..."

Doar pînă aici mi-am amintit, cum vă spuneam, azi, unele lucruri. Dumneavoastră, sînt sigur, știți mult mai multe și mult mai bine ca mine. Poate, altă dată, voi relua și completa cele de mai sus.

Totuși, mărturisesc absolut sincer, n-aș pleca din această țară, pentru totdeauna, niciodată.

Cumva pentru că ea se numește România?

Elevii, antichitatea și guvernarea

A fost să fie ca, de ani buni, să nu mai am drum pe la școala preuniversitară, deși cu elevii ei mă întîlnesc, așa cum ni se întîmplă tuturor, aproape zilnic. Îi recunosc imediat, chiar dacă nu mai poartă, azi, hulitele, înainte, uniforme, nu atît după vîrstă și nelipsitul ghiozdan (servietă, geantă, sac de spate, ba chiar și *troller*), cît, mai cu seamă, prin veselia și, în special, gălăgia colectivă. Fie la intrarea sau ieșirea din edificiile unde își petrec numărul cel mai important—uneori, și cel mai mare!...—de ore pe zi, fie oriunde în altă parte, pe drum spre casă sau de acasă, în parcuri și grădini, de cele mai multe ori în grupuri și în perechi: agitați, exuberanți, triști, plictisiți, îngîndurați, zgomotoși, somnoroși, haioși, concentrați. Și așa mai departe.

Totuși, nicăieri nu am putut să-i cunosc mai bine pe elevi decît în mediul lor, aș zice, natural, adică la școală. Acolo, departe de familie și de inerent-obligatoriile ei constrîngeri, elevii se pot simți, mai mult sau mai puțin, în largul lor. Măcar atît cît se poate, dacă nu pe cît își doresc ei: evident, se dorește întotdeauna mai mult decît se poate. Și mai este ceva. La școală, în banca și în clasa care îi găzduiește zi de zi și an de an, clasă pe care unii—cîțiva ...—ajung să o regrete și în vacanțe, sau în curtea școlii, pe culoarele ei, sau într-un cabinet, sau într-un laborator, sau pe terenul de sport, în sfîrșit, în oricare colț acolo, din școală, ei, elevii, se pot regăsi, cu ei înșiși și cu alții împreună, altfel decît ca băiatul lui mama și fata lui tata.

Dar m-am întins la vorbă și m-am depărtat de cele două întîmplări fericite pe care vroiam să vi le împărtășesc acum. Nu le-aș fi atribuit acest epitet pretențios dacă ele n-ar fi venit în profund contrast cu ceea ce se întîmplă în momentul de față—sau este pe cale să se întîmple—în învățămîntul românesc școlar.

Au fost două zile din prima jumătate a lui mai, despărțite de aproape o săptămînă. Prima a fost Ziua Europei, pe 9. Un grup de profesori, care cu greu își mai adună, în ultimii ani, ore pentru norma lor de specialitate, limba latină (nu mai vorbesc de cealaltă limbă clasică, greaca veche), au venit, de la licee din țară și din București, dar și din cluburi școlare, să se întreacă, pe scena unui liceu amfitrion din București (nu întîmplător, bilingvul romanic „Miguel de Cervantes"), într-un festival de teatru școlar inspirat de Antichitatea greco-romană, intitulat *Antic-Fest*, aflat la a III-a ediție și inițiat printr-un admirabil proiect aparținînd profesoarei Luminița Gheorghiu.

Liceenii, în costumație antică (închiriată sau de producție parțial proprie), au interpretat, cu patos și dăruire, pagini celebre din Euripide, Plautus, Ovidius (sensibilă translatare coregrafic-dramatică a *Heroidelor*) și Seneca, dar și din teatrul modern inspirat de Antichitate (Dürrenmatt). În afara concursului, o trupă, tot de elevi, desigur, a dansat grecește, pe ritmuri antice și noi, iar un film despre Marcus Aurelius, „ultimul împărat" (acesta, mai degrabă decît orientalul), a închis o însorită zi...

... pentru reușita căreia nu știu dacă ne dăm bine seama cîte ore, cîte săptămîni, cîte luni și-au răpit elevii lor înșile cu învățarea rolurilor și cu repetițiile, iar profesorii cu rămînerea sau venirea peste program și peste norma didactică... Așa au sărbătorit Ziua Europei profesorii latiniști și elevii lor, în plină perioadă de teze și evaluări finale, mărturisindu-și, a cîta oară, iubirea—în ochii celor mai mulți, rătăcită—pentru Antichitate. Adică pentru ceva ce aduce nu profit, ci sinceră compătimire.

Peste aproape o săptămînă, într-un alt colț al Bucureștilor, alți iubitori de vise nevandabile s-au strîns să sărbătorească Ziua Latinității, *Dies Latinitatis* (15 mai). Organizatoarea și gazda, profesoara Carmen Dragomir de la liceul teoretic „Constantin Brâncoveanu", a împărțit festivitățile după criteriul cel mai clasic posibil, combinînd horațian (*miscere utile dulci*) secțiunea referatelor elevilor cu spectacularul *slide-show* al „cuplurilor celebre" (de la Adam și Eva pînă la Amor și Psyche), interpretate tot de elevi, și cu atrăgătoarea paradă a modei, fie ea și antică, arborată de mereu alți elevi (dar moda se inspiră din orice și de oricînd...). Tot liceul a pulsat *antique*, nimeni n-a stat indiferent, chiar dacă orele de clasă își urmau, la alte secții / profiluri, succesiunea.

Aş putea încheia, punînd punct rîndurilor mele, cu o simplă propoziție. În acele zile, elevii au văzut Europa prin ochii Antichității. Europa Unită actuală, aplicînd politicile ei comunitare instituționalizate, sprijină formarea umanistă. Ceea ce nu se întîmplă în România ultimilor ani, în România prezentă. Sub pretextul degrevării programelor școlare, ca și sub alte pretexte, rădăcinile formației umaniste europene—limbile străine moderne, limbile clasice, filosofia, logica și celelalte (nu e loc de enumerare și aprofundare)—sînt, în învățămîntul preuniversitar de azi de la noi, ghilotinate.

V-aş întreba doar atît (deocamdată): dacă și ce legătură au guvernanții noștri cu elevii. Nu cred că mai are vreun rost să așteptăm reacția primilor.

Doi pui

Ziua e pe sfîrșite. Răcoarea cheamă seara. Spre Cotă, claxoanele se răresc în peisajul natural. Apărute pe ecrane la început sporadic, apoi tăind adînc tuneluri și fîșii penetrante în întunericul coborît din munte, luminile farurilor indică în birourile celor de la *Rutieră* intrarea certă în faza nocturnă, cu un grad deja sporit de dificultate, a activității dirijării traficului din fața pupitrelor monitoarelor.

Se uitaseră la mașinile care tot timpul urcau și coborau pe șosea cu viteze inegale, de undeva de pe marginea parapetului din coasta pădurii. De cum ieșiseră de sub mantaua umbrei ei răcoroase, nici o mașină nu trecuse în sus, în jos, fără să oprească lîngă acostamentul din coasta pădurii. Le aruncau la amîndoi toate felurile de bunătăți și îi așteptau să vină la ele, să le înhațe, să se înfrupte. Ea se mișca mai greu, ședea cu botul sprijinită de barele de protecție ale parapetului, nu se urnea de acolo nici cînd era fotografiată de cîte unul ieșit din mașină pînă la marginea acostamentului, rar mesteca un covrig aruncat de ăla mic, care se dădea în vînt după mere. Îl lăsase chiar să se ducă, ridicat cu lăbuțele întinse și clătinîndu-se printre mașini, spre gemulețele de unde zburau fel de fel de pungi și pachete. Micuțul le lua și alerga cu ele la mama lui.

Cînd l-a văzut, întins, i s-a părut că, sătul, nu mai are chef să se întoarcă în pădure. Îi ia capul între labe. Un miros ascuțit de sînge pe blană. O baltă în jurul capului. Îl ridică. Nu se mai ridică. Nu mișcă. Nimic din el nu mișcă. Îl ia de ceafă în dinți. Sare parapetul. Îl sprijină de brad. Puiul cade. Ea aleargă cu el între labe. Îl pune jos. Îl ia și iar aleargă. Urlă, departe de drum, oprindu-se, printre rîpe. Îl lasă jos, pe culcuș de frunze. Intră în lăstăriș. Smulge tot puietul. Îndoaie brazii. Jupoaie trunchiurile. Rupe crengi. Se năpustește în tufișuri. Cel mic doarme mai departe pe frunze. Nu s-a trezit încă. Ea dă atunci laoparte tot ce rupsese. Sapă de jur împrejur groapa. Mușcă și sapă. Puiul doarme. Se pune alături.

La lumina zilei, pădurarii au găsit pe fundul unui fel de puț crengi, frunze și sînge. Erau două culcușuri goale și smocuri groase de blană de urs.

În imaginile înregistrării date pe post trei-patru seri la rînd, după descoperirea ei, de către organele abilitate, în camera de supraveghere de la intrarea în stația de metrou, se vede cu claritate cum, la lăsarea și adăpostul întunericului, o tînără, relativ

corpolentă, îmbrăcată în trening de culoare închisă, cu glugă pe cap, în adidași, coboară grăbită scările cu ceva purtat în brațe. La o privire atentă și expertă, ne dăm seama că acel ceva, care seamănă cu un pachet lunguieț înfășurat în alb, este un bebeluș înfășat în scutece. N-am fi fost cu totul siguri de identitatea obiectului alb dacă tînăra, avînd grijă să întoarcă spatele camerei exact cînd s-a oprit din coborîrea, precipitată și cu capul în jos, a treptelor, nu s-ar fi aplecat cîteva secunde ca să așeze pe penultima treaptă, cu grijă, acel ceva lunguieț care semăna cu un pachet acoperit de-o pînză.

Treptele scării, urcate înapoi în goană de aceeași persoană cu glugă pe cap, au rămas goale în imaginile surprinse de camera de luat vederi la intrarea în metrou într-una din zilele de la sfîrșitul săptămînii trecute, cînd întunericul nopții se lăsase pe deplin.

Puccini și Kavafis (I)

Au împărțit împreună, fără să se cunoască vreodată direct, a doua jumătate a veacului romantic și prima treime a celui care, prin conflagrații mondiale succesive, avea să anunțe, cinic și cert, triumful mondializării. Tocmai de aceea, creațiile fiecăruia dintre ei, deși pornind din colțuri, dacă nu total diferite, în orice caz îndepărtate, ale Artei, stau alături pe creasta unui val istoric ce conduce emoția gîndirii umane de la sublimitatea primei interogații a conștiinței exaltate a modernității spre deziluzia care a urmat experimentului trăirii plenare și rebele a absolutului.

Veneau amîndoi din ţări udate de soare, în care fiecare piatră, fiecare val de vînt și fiecare rafală de mare te aruncau din clipă cu două, trei și patru milenii înapoi: Italia și Egiptul. Părţi, separate doar de distanțe, ale aceluiași imens receptacol mediteranean.

În țara strămoșilor săi etrusco-italici (era toscan cu rădăcini adînc medievale), Puccini a crescut în cultul cuvîntului cîntat—limba însăși era o poetică, neîntreruptă și înflorită melodie: o rosteai, o și cîntai—, cuvînt cîntat pe care făuritorul de sunete (*manovale dei suoni*, „meseriașul sunetelor”, cum a fost numit) l-a pus în slujba spectacolului, preferînd vizualul și comunicarea dramatică în dauna unui lirism egocentric monocord. Muzica de operă devine în acest moment, la sfîrșit de secol și după multiple experiențe estetice, instrumentul cel mai adecvat de expresie a dramei umane (*dramma per musica*). Muzica este cea care, prin Puccini, la capătul milenarei tradiții operistice italico-italiene, ajunge să servească ea cuvîntului pentru a exprima umanitatea atît de contradictorie a umanului. Așadar, făurarul de sunete Giacomo Puccini a făcut ca, prin melodie (termen—nu întîmplător!—antic grec), să prindă viață cel mai bine cuvîntul-spectacol, într-o dublu inovatoare tradiție ancestrală: latino-etruscă (*Fescennini uersus, saturae, Atellanae fabulae, mimi*), pe de o parte, și medieval-renascentistă (*commedia dell'arte*, *camerata* florentină), pe de cealaltă.

Același drum l-a străbătut și celălalt făuritor de sunete, dar necîntate: grecul de neam bizantin născut în Egipt, Konstantinos Petros Kavafis. Fructificarea tradiției a însemnat și la el așezarea într-o lumină nouă, reconfigurarea (adică: re-găsirea, re-gîndirea și re-inventarea) ei. Ca și în muzica de operă italico-italiană, întemeiată pe melodia și spectacolul cuvîntului, tradiția limbii, prin excelență de cultură, grecești se

măsura în milenii. Aheul din Alexandria (sintagma aparține lui Alexandru Rău) a înclinat balanța diglosiei culturale dinspre antic-bizantin rezonanta *katharevousa* spre viu colorata și dinamica *dimotiki*, prefigurînd, încă din prima treime a veacului trecut, cursul pe care aveau să și-l asume, sub specie istorică, literele grecești în evul contemporan. Dincolo, însă, de acest aspect, și el instrumental în fond, al comunicării poetice, și Kavafis a conceput și plasat muzicalitatea cuvîntului, cu toate înlănțuirile lui pe diferite paliere, de la melopeea fonetică pînă la hora frazelor, în slujba spectacolului: dar unul interior, definitoriu liric, intro- și retrospectiv.

Pe toscanul, navigator pe valurile dramelor cîntate, și pe grecul egiptean, coborîtor din Bizanțul (la rîndul lui, maritim) bicefal, i-a deosebit și unit aceeași mare. De acolo, din adîncurile ei amețitoare, se înalță, la unul, pe buzele celor aduși în scenă, ceea ce compozitorul a țintit pentru totdeauna ca idealul său suprem: *la musica dell'anima*, în propriile-i cuvinte. Butterfly intră, înconjurată de alaiul nupțial, cîntînd: *Quanto cielo, quanto mare, quanti fiori!* Din aceleași adîncuri urcă și cuvintele celuilalt, Alexandrinul, copleșit, la însoțirea nopții cu dimineața, de spectacolul nesuspendatei, infinit repetabilei, vitalități a vieții: „Culorile albastre ale-mării, dimineața, / cerul fără un nor, țărmul gălbui; și toate / scăldate în lumină din plin, cu măreție." (*Marea de dimineață*, traducere de Elena Lazăr, în ediția bilingvă *Poeme*, Omonia, 2008).

Puccini și Kavafis (II)

Felul de a fi și mai cu seamă întîmplările vieții i-au deosebit pe cei doi în mare măsură.

Italianul, temperamental agitat pur sînge neolatin, neposesor vreodată al unei slujbe, era, om și artist, un vulcanic delicat, curtenitor și timid în simultaneitate, polemic și reținut. Grecul începe și duce pînă la pensie o carieră de funcționar al statului, dublată de inițiale ambiții jurnalistico-financiare, progresiv și definitiv abandonate în beneficiul constantei, diurnei munci la biroul Serviciului Irigații al Ministerului Lucrărilor Publice și vesperal-nocturne la acela din propria, de la un an la altul mai solitara, locuință.

Tot noaptea lucra, de preferință, și Puccini, trăgînd lungi perdele în camerele unde pianul putea să zburde în voie, departe de orice ureche neprietenoasă. Noutățile aduse de sfîrșitul unui veac de prefaceri spre modernitate le-a primit și experimentat cu bucuria descoperitorului: lumina electrică, telefonul, bicicleta, barca cu motor și mai ales automobilul. A fost primul artist din lume care a avut un accident de mașină. Era pe cînd compunea *Madama Butterfly*, în ziua de 25 februarie 1903, pe șoseaua Lucca-Viareggio, cît pe ce să-l coste viața, pe la 45 de ani neîmpliniți.

Kavafis, care, la celălalt capăt, egiptean, al Mediteranei, i-a supraviețuit muzicianului italic aproape un deceniu, detesta, în schimb, curentul electric și, peste măsură, orice aspect al vieții tehnice, mai ales dacă era vorba de inovații. Al șaselea poem în ordinea canonică a ediției, postume de altfel, din 1935, absolut deloc întîmplător se numește *Lumînări*. În dosul luminii lor lucra, nemișcat aplecat peste pagini, și își primea oaspeții.

Rotund, egal cu sine însuși, perfect ordonat în rînduri pe mici unități compoziționale—strofele—sau liniar desfășurîndu-se, fără blancuri tipografice, pe cîte o foaie, cel mult două, scrisul pus în pagină, pe care arhiva poetului ni-l dezvăluie așa cum el a vrut să-l arate și lase posterității, se deosebește, din nou izbitor, de manuscrisele compozitorului lucchez. Unde notele, linii și puncte aruncate, urcă și coboară în cu totul alte poziții decît cele pe care o mînă calmă, nu nervoasă, le-ar fi așezat inteligibil pe portativ; unde ștersăturile prin x-uri și hașurări sînt însoțite de interminabile reveniri, explicații prin cuvinte, de *scusi* pentru copiști și editori; unde

totul, în fond, nu trădează altceva decît ebuliție, refuz al încremenirii, neliniștea nesiguranței dacă totul a încăput afară, în sunetele viitoarei orchestre, exact la fel cum pulsează ele în tiparul interior al memoriei afective.

Ceea ce i-a unit pe cei doi a însemnat, însă, mult mai mult decît ceea ce i-a despărțit. Ultimele acorduri din *Turandot* se încheie cu un cuvînt magic: *...dormi, oblia, / Liù bontà, / Liù dolcezza, / Liù poesia*... Este, totodată, și simbolul credinței artistului cîntului liric în biruința cuvîntului rostit asupra răului și întunericului etern. Tot cuvîntului poetic, destrămat și reîntremat din aceleași sunete ca și cîntecul, i-a adus Kavafis, aidoma lui Puccini, spre sfîrșitul strădaniilor lui de-o viață, un pe cît de hieratic, pe atît de patetic omagiu: „Mă-ndrept spre tine, Artă-a poeziei, / tu care te pricepi la leacuri cît de cît: / încearcă, prin Cuvînt și Fantezie, s-adormi durerea." (*Melancolia lui Iason, fiul lui Cleander, poet în Commagene: 595 d. Hr.*; traducere, Elena Lazăr, *ed. cit.*, p. 273).

Puccini și Kavafis (III)

Se dedică ultimele trei Rame *puccienienilor*
fără limite Marlen și Dan Negrescu

Unul dintre cuvintele preferate și repetate ale maestrului italian, după cum știm de la biografii săi, era următorul: „Am mai multă inimă decît geniu.” Operele lui Puccini, de la debutul cu *Le Villi* (1884, pe cînd avea 25 de ani), pînă la „neterminata” (*l'incompiuta*) *Turandot* (1924 este cel al dispariției compozitorului, la 65 de ani, cu premiera postumă în 1926, sub bagheta dragului și afurisitului prieten Arturo Toscanini), confirmă din plin, și fiecare în parte, adevărul autocaracterizării. „Inima” lui Puccini (*il cuore*, sinonim cu *l'anima*) este, la acest vrăjitor al sunetelor, o chemare neistovită spre înalt, bine și frumos, spre triada adevărului unic, irepetabil, al vieții. O chemare la fel de armonioasă precum cîntecul irezistibil seducător al miticelor Sirene, la care alude murmurul celuilalt solar mediteranean, grecul Kavafis. Pe al cărui pașaport, în dreptul rubricii *profesie*, scriitorul însuși declarase autorităților să treacă un singur cuvînt: *poet*. Iată începutul, de cîntec, al următorului poem: „Am admirat atîta frumusețea / că plină mi-e acum de ea privirea.” (*Am admirat atîta—*, traducere, Elena Lazăr)

La ambii creatori, frumusețea nu există în sine, ea se topește în trăirea iubirii, fără de care, pentru amîndoi, nu pot ființa nici omul, nici umanitatea. O iubire zguduitoare, nesăturată, de viață, de uriașele ei lucruri mărunte, dar adevărate, o iubire a lumii în și cu prea plinul ei de zgomote, furii și umbre, o iubire a vieții care, ca viață omenească, ne este dată o singură și numai o singură dată. Pentru italianul muzician, ca și pentru strămoșii săi antici, viața, luminată totuși, chiar și în firidele cele mai ascunse ale sufletului, de iubire, este totuna cu visul; dar unul, spune el, cu ochii deschiși: *sogno ad occhi aperti...* În nici o creație pucciniană nu lipsește iubirea: *Vissi d' arte, vissi d'amore...* Dimpotrivă, unicul impuls vital de acolo vine, iar operele muzicianului, adunate laolaltă, nu fac împreună altceva decît o singură poveste de iubire, potrivită pe mereu alte chipuri. În celălalt colț al Mediteranei, poetul grec, aflat în pragul înserării, lăsa posterității, în doar șapte versuri, un legămînt neclintit de credință, tot în artă, în arta sa, care—constată el cu deplină mulțumire—l-a exprimat cu

totul: „Dorințe și senzații / eu am adus în Artă.—Chipuri și siluete / abia întrezărite; nesigure-amintiri / de iubiri ne-mplinite.” (*Eu am adus în Artă*; același traducător).

Muzician sau poet, grec sau italian, Puccini și Kavafis au trăit, așadar, din plin, fiecare în maniera artei lui, cotidianul și realul prezentului contiguu, în dauna transcendentului. Adevărul, fie și brutal, al vieții de zi cu zi, banalul fapt divers, care poate ridica furtuni, nimicul semnificativ al lucrurilor omenești, simple și efemere—iată fundalul generic al dramei pucciniene, una a sensibilei, dureroasei deschideri spre în afară a interiorității. Înclinîndu-se, cu o ușoară reverență, înaintea celui pe care, din toată inima ei de fată la cincisprezece ani, și-l dorește stăpînul pentru totdeauna al vieții, Cio-Cio-San murmură, înroșindu-se: *Noi siamo gente avvezza / alle piccole cose / umili e silenziose; / ad una tenerezza / sfiorante e pur profonda...* În cealaltă viziune, kavafică, Poezia nu este geamul prin care vedem realitatea, ci chiar realitatea pe care o vedem cu ochii noștri fizici. Scormonind, însă, în ea, asemenea căutătorilor din veacul *el dorado*, dăm de ascunsul (aur-dar al) frumuseții. Arta Poeziei la Kavafis nu atît dezvăluie viața cît, prin trăirea frumuseții, o duce pînă în străfunduri, o „completează”: „Mă las în voia Artei. / Ea știe să dea des formă Chipului Frumuseții; / pe nesimțite-aproape ea viața completează, / asociind impresii, asociind și zile.” (*ibid.*, același traducător)

Rezultă de aici, în sfîrșit—încercarea noastră de punere alături, deși se oprește acum, se află doar la începutul drumului—, că, atunci cînd apar, istoria și prelungirea ei înapoi în rădăcini—mitul—reprezintă, la poet ca și la muzician, modul cel mai de-subiectivizat, cel mai profund simbolic de acces spre adevărurile ultime. Istoria și mitul instituie la Kavafis un alt fel de percepere și trăire (*modus uiuendi*) a(l) cotidianului. Adică a(l) eului, simultan auctorial și biografic. La celălalt, în *Tosca, Gianni Schicchi* și, mai ales, în *Turandot*, istoria și dublul ei, mitul, își încheie aparentul detur prin (re)descoperirea atemporalului, eternului, cosmicului prezent: *e lucevan le stelle*...

Cu Puccini, drama muzicală italiană pare a se fi oprit, de 85 de ani încoace, la zenitul capodoperei. Prin Kavafis, poezia greacă nouă, de cea mai tare și veche esență, s-a instalat în înălțimi uranice, pe care succesorii, ca și în primul caz, au încercat să le atingă doar.

Veacul al douăzecilea—ultimul, pînă acum, clasic, în cea mai pură, aproape irespirabilă, modernitate.

Portretul unui clasicist (I)

Am intrat, atunci cînd s-a întîmplat, aproape fără să simțim, în primul an al unui deceniu nou, al unui secol nou dintr-un mileniu nou. Parcă prea multe „noutăți” dintr-o dată, și toate, la scara Timpului, covîrșitoare: deceniu, secol, mileniu. De aceea, probabil, și senzația acută că ne îndepărtăm iute, ca un vas pornind decis de la mal spre larg, și că părăsim la fel, aproape tot pe nesimțite, dar repede, începutul absolut al erei bimilenare.

Sînt științe și profesii care, astăzi, parcă împing ele însele, prin existența și practicarea lor, viteza de derulare a timpului fizic spre cifre și cote amețitoare. Un produs informatic de ieri azi e depășit și mîine învechit. Dar sînt și științe și profesii care, izolate, parcă abandonate în peisajul cognitiv-epistemic și praxiologic general, ne apar cumva scoase din Timp, pentru că s-au născut și aparțin altuia, ori altor vremuri, mai bine zis.

Din ansamblul științelor—cu aferentele profesii și ocupații—așa-numite socio-umane (căci de cele zise exacte, de tip matematico-fizic, nu are nici un rost măcar să aduc vorba într-un atare context), mie îmi sînt cunoscute doar două—devenite, din zorii istoriei europene, și discipline de învățămînt—care își caută, în mod vădit, obiectul înapoi, și nu înainte, în Timp: istoria și filologia clasică. Față de cea de-a doua, prima știință—a cărei constituire în această calitate (Herodot, „părintele istoriei”...) precedă considerabil organizarea instituțională a filologiei clasice antice (fapt petrecut în *Mousaion*, templul cărții din Biblioteca alexandrină)—posedă avantajul net al nișei vremurilor recente și contemporane, ce fac și ele, din plin, obiectul studiului științei istorice, nu doar—și de curînd...—al așa-numitei științe politice. Prin urmare, și în raport doar cu istoria (nu mai amintesc de celelalte socio-umane), cum altfel ar putea filologia clasică să ne apară decît parcă scoasă, vreau să spun ieșită, cu totul, din Timp?

... astfel încît ne mai putem întreba, aproape doar din curiozitate: ce specie de oameni mai sînt și aceștia, cei ce sînt numiți *filologi clasici*? În primul deceniu al primului secol dintr-un mileniu nou...

Probabil că ei par celorlalți, mă gîndesc, ca un soi de plantă turtită în ierbar sau de gînganie atîrnînd în ac dintr-un insectar. Ori cumva exagerez?

N-aș putea vorbi în prea mare cunoștință de cauză despre clasiciștii de pe alte meridiane. Îi cunosc, pe cei mai mulți, doar din litera scrisă. Dar știința rămîne vie, nu se vădește doar o abstracțiune pură, strict teoretică, tocmai prin oamenii care i se dedică în cotidiana practică a cercetării. Filologia clasică la noi, în România, mai există—problema în acești termeni, reali, se pune: adică, în termenii supraviețuirii—, dat fiind că *mai* există (diferența dintre noi și Occident stă fix în adeverbul *mai*), azi, în România, oameni pentru care trecutul (tot ceea ce e înapoia noastră...) este chiar prezentul lor, este chiar actualul în care trăiesc.

Astfel de oameni sînt clasiciștii. Ei cred și dovedesc—concret, precis, exact—că, în materie de cultură, fie și materială, cu atît mai mult spirituală, nimic nu este mort. Cum se zice, de pildă, în mod curent, despre unele limbi. Ca din întîmplare, între ele, pe primul loc, latina și greaca.

Atunci cînd o civilizație, precum cea clasică, greco-romană, se încorporează matricial în altele noi, multiform și substanțial descendente, cuprinse sub un singur nume generic—acela de civilizație europeană—, obiectul unei științe, filologic întemeiate, așa cum este aceea a Antichității, nu numai că nu poate fi considerat „mort”, oricîte milenii se vor fi scurs în Istorie, dar chiar dimpotrivă, ne descoperă că noi, azi, gîndim, avem credințe și temeri, acționăm, proiectăm, evaluăm, prețuim, sperăm și disperăm—într-un cuvînt și în esență, ne comportăm mental, psihic și atitudinal—între aceiași parametri de referință și între aceleași limite ale capacității umane ca și strămoșul nostru comun eurasiatic de acum două mii de ani, de pe teritoriul celui mai vast complex statal pe care l-a produs și cunoscut Antichitatea...

M-am gîndit să ofer, mai ales răbdătorilor cititori ai *Ramelor* noastre, acele cîteva tușe care conturează portretul schițat al unui clasicist din zilele noastre și din acest—și nu altul!...—colț al Europei. Voi scrie, așadar, despre **profesorul**, **cercetătorul-cărturar** și, nu în ultimul rînd, din contră—poate surprinzător pentru stereotipul clasicistului, forjat în epoci revolute...—, despre **scriitorul** Ștefan Cucu. Caz aparte în raport cu mersul tradiției și, totodată, exemplu ilustrativ, pentru exact această epocă a noastră, de prezență a specialistului în clasicități într-o lume care le privește cel mult cu condescendență.

Portretul unui clasicist (II)

Ștefan Cucu aparține unei generații cu destinul fracturat de Istorie. În mai multe locuri și în mai multe rînduri.

Cînd s-a născut, într-un sat gorjean cu nume de floare și vin, cel de-al doilea Mare Război al Lumii mai avea încă doi ani întregi pînă să se încheie. În alți zece ani, cei care au urmat venirii sale pe lume, cîte nu a văzut și trăit copilul generației sale!... Noi stăpîni în țară, năvăliți de la Răsărit în locul celor trădați și alungați, de la Apus, înapoi. Saltul mortal de la *domnule* și *doamnă* la *tovarășe*, *tovarășă*. De la rege la prim-secretar. Și *timpurile noi*, calculate în cincinale.

După mai bine de patru astfel de cincinale, Ștefan Cucu, trecut prin felurite întîmplări de început ale vieții lui—de o pildă, instaurarea dictaturii proletariatului sub fațada *republicii populare*, pe urmă *socialiste*, naționalizarea integrală, seceta din *Moartea căprioarei*, inflația galopantă și stabilizarea brutală, cooperativizarea agriculturii, electrificarea, revolta din Ungaria, iradierea lui Gheorghiu-Dej și alte apariții evenimențiale, despre care, poate și sper, vom citi în viitoarele însemnări retrospective ale autorului—, își încheie studiile la Universitatea din București. Pe atunci, la mijlocul anilor șaizeci, facultatea aleasă de el purta numele („Romanice, Clasice și Orientale”) pe care îl va prelua, la sfîrșitul anilor optzeci, o singură catedră universitară, a unei facultăți devenite între timp un mamut („de Filologie”), de nerecunoscut față de propriul ei trecut imediat.

Ce alesese Ștefan Cucu? Unul singur din jumătate de milion de absolvenți de liceu, fie și numai teoretic, ar fi ales—și atunci, ca și acum, de altfel—ceea ce și-a dorit el: filologie clasică. În traducere liberă și administrativă: latină și greacă veche. După cei cinci—o, vremuri!...—ani de studii universitare, tînărul absolvent s-a întors cuminte în Gorjul natal, obligat, dar și doritor să-și ia povara dăscăliei pe umeri. Ceea ce s-a și întîmplat, pentru următorul deceniu. Dar nu oricum. Nemulțumit de întinderea, poate și de adîncimea studiilor sale deja încheiate, tînărul profesor a dat din nou examen de admitere, s-a înscris și a urmat—fără „echivalările” și „scutirile” de examen de azi—cursurile unei alte facultăți dintr-o nouă universitate, cea din inima Băniei, astfel încît, în anul ultimului cutremur catastrofal din țară, a devenit iarăși absolvent, de

această dată al unei specializări filologice post-clasiciste, de românistică și romanistică.

Un clasicist este întotdeauna un deschizător de drum. Un nemulțumit cu cel propriu, care, deși la început, se poate afunda în șabloane prin repetabilitate. Un nemulțumit și de drumul științei înseși și mai ales al cunoașterii sale. Iar vremurile, prin duritate și constrîngeri, provoacă, la rîndul lor, stimulează și întrețin această mobilitate vie, înnăscută, a filologului clasic.

Dovadă grăitoare și, de ce n-aș spune, chiar emblemă a unui astfel de destin, mobil, autoprovocat, al clasicistului român, de ieri și de azi, este însăși cariera profesională ulterioară a lui Ștefan Cucu. Pînă în anul marii fracturi din decembrie ’89, stabilindu-se provizoriu, dar cu aspirații remanente, în cele din urmă definitiv, pe meleaguri tomitane, el a fost, pe rînd, muzeograf principal la faimosul Muzeu Național de Arheologie din Constanța, apoi bibliograf principal la Biblioteca Județeană a aceluiași oraș, pentru ca, în zbaterea convulsivă a ultimilor ani auriferi, să revină la dragostea dintîi: profesoratul.

... și, totodată, la acea pasiune care, singura, poate răspunde chemării adînci celei mai dinlăuntru a unui filolog clasic. Înainte de a îmbrățișa orizontul cultural extrem de vast al cercetării științifice, filologul clasic îmi pare că s-a născut spre a-i învăța pe ceilalți, spre a le duce pașii, încet și sigur, către triunghiul socratic: Bine, Adevăr, Frumos. După anul marii fracturi, încheindu-și și susținîndu-și doctoratul cu o teză de receptare a destinului ovidian—cu care, în străfundurile interferente ale subconștiinței, sînt convins că s-a identificat—în cultura literară română, Ștefan Cucu a urcat, pînă a ajuns la ultima, treptele curriculare universitare tomitane, în lăcașul de studii care nu avea cum să poarte un alt nume decît acela al renegatului Relegat.

... și ne întoarcem de unde am început. Gorjul colinar-montan și mitica cetate greacă nord-vest pontică, de cea mai îndelungată strălucire, își dau astfel mîna peste timp sub cupola imperisabil perenei latinități. Profesorul de azi, îndrumător de teze de licență și disertații de master, membru în comisii de doctorat, președinte al unor prestigioase concursuri profesionale, autor de prelegeri la cursuri internaționale extracurriculare de cultură și civilizație, membru cu vechime pluridecenală al Societății de Științe Filologice și al Societății de Studii Clasice din România, și-a limpezit întrebările și căutările drumului, cele care fac din filologul clasic umanistul cel mai iscoditor dintre cărturarii vremii sale. Pentru Ștefan Cucu, acest drum de legătură între zone astrale se descoperă a fi, în fapt, o neoprită pendulare dinspre vîrstele spiritual-culturale ale umanității clasice către neliniștitele unde ale conștiinței

moderne. Şi invers. Prin profesorul Cucu, a cărui operă stă mărturie, și de această dată filologia clasică ni se descoperă a fi magica știință a închiderii deschise.

Portretul unui clasicist (III)

Percepția pe care mai cu seamă ultimul secol, în a doua sa parte, a creat-o și a imprimat-o, la nivelul conștiinței culturale a societății avansate europene și occidentale în general, în ceea ce privește poziția profesională a practicantului științei antichităților clasice, a fost în mod evident una reductivă, tinzînd spre esențializare și, de aici, spre specializarea tot mai adîncă, dar și tot mai îngustă. Spre exemplu, un elenist (pe spațiul Antichității, desigur) a început, grație tocmai secolului trecut, să însemne și să fie considerat *altceva* decît un latinist (la fel și invers), tot așa cum—spre a lua un alt exemplu comparabil, din teritorii ale științelor zise exacte—un geometru, deși tot matematician, este, de multă vreme, cu totul *altceva* decît un specialist în algebră ori un statistician; sau, pentru a privi spre aria artelor (oare le-am putea numi „științe ale vocației", „vocaționale"?), cum un regizor e *altceva* decît un actor sau un scenarist, un pictor decît un sculptor, un pianist decît un violonist...

...și așa mai departe, desigur: un „lingvist" decît un „literat", de pildă, sau un istoric al limbii și un gramatician al ei față de un specialist în originile culturii literare și în evoluția (pe etape, pe secole) a formelor acesteia etc. etc.

Marea reușită în știință—de oricare natură ar fi știința în cauză, cognitivă ori de orientare preponderent practică—personal sînt absolut convins că trebuie să-și caute rațiunile cele mai profunde în capacitatea de a proiecta și de a transpune în realitatea / practica epistemică sintezele de viziune, sintezele teoretice ale disciplinei în cauză. Filologia clasică, în calitatea sa de știință totalizatoare, aș spune chiar globală, a Antichității greco-romane, nu numai că nu se exceptează, ci mult mai mult, oferă o paradigmă modelatoare în această privință. În aceea că progresul autentic al cercetării, în spațiul științei, presupune și impune, dincolo de avansarea pe principiul pașilor analitici, panorama complexă, viziunea statuantă a sintezei.

O dovedește, în cazul de față, destinul filologiei clasice în România ultimelor două veacuri. Linia generală a evoluției științei Antichității a fost determinată la noi de ceea ce nu cred că greșim dacă acceptăm să o numim vocația sintezei. Punctul de pornire îl constituie opera, preponderent istorică și lingvistică, dar și erudit etno-culturală, a principelui moldovean devenit membru al Academiei din Berlin, operă ce încununează izbucnirea tîrzie, dar în forță, a umanismului renascentist și post-

renascentist românesc. Această linie îl unește, așadar, pe Cantemir cu savanții ardeleni contemporani și posteriori, dar și cu Hasdeu, Odobescu, Tocilescu, Iorga și Pârvan: toți—mai ales ultimii doi—, autori de sinteze istorico-arheologice, dar și istorico-lingvistice, ale căror construcții ample, unele de-a dreptul vizionare, se așază și se ridică pe temelia cunoașterii limbilor și culturilor, nu neîndreptățit numite clasice, ale Antichității.

Cea de-a doua linie a evoluției științei clasicităților antice a urmat, în spațiul românesc al acelorași ultime două veacuri, un traseu specific, dar, într-un anume fel, oarecum secundar ca vizibilitate, fapt datorat, în primul rând, absenței unei solide tradiții umaniste de esență pur și strict filologică, precum în occidentul european. Este o linie afirmată tardiv, inițial fără relief savant marcat și original, în schimb cu ambiții recuperatorii, abia la sfîrșitul secolului al XIX-lea, prin autori merituoși, însă de rangul al doilea, precum un Burileanu sau Dimitrie Evolceanu, între mulți alții. Pentru ca ulterior, la începutul secolului trecut și în prima lui jumătate, George Murnu, în cîmpul traducerii filologico-literare avizate (urmat de mai puțin notorii, dar la fel de valoroșii Ștefan Bezdechi, Dimitrie Murărașu și Teodor Naum), respectiv Vasile Bogrea, Matei Nicolau, Cezar Papacostea, N. I. Herescu, Theofil Simenschy, Aram Frenkian, Vlad Bănățeanu, Constantin Balmuș și Dionis M. Pippidi, în zona filologică propriu-zisă, să marcheze debutul afirmării plenare, la nivel național, a școlii românești de filologie clasică. Remarcabilele ei reușite, inclusiv ca ecou european (și nu numai!), prin opere precum cele ale unui Alexandru Graur, N. I. Barbu, Petru Creția, Cicerone Poghirc, Eugen Cizek sau Dan Slușanschi, au confirmat apetența clasicistului român spre pluri- și interdisciplinaritate, sub cupola aceleiași științe filologic fundamentate, pe de o parte, iar, pe de alta, au scos în evidență ceea ce am numit vocația—altfel spunînd, chemarea—sintezei, ca instrument și, totodată, ca țel ultim al înaintării cunoașterii în spațiul științei de care vorbim.

Pe aceste largi, deschise coordonate, ale tradiției clasiciste românești, se înscrie și opera științifică—ale cărei încheieri, încă neașternute, le intuim plasate într-un viitor amplu—a profesorului Ștefan Cucu. Cîteva ultime, aici, constatări, de fapt preliminarii pentru viitoarea noastră discuție. Autentic discipol spiritual—în cazurile cronologic apropiate, și efectiv—al unor iluștri clasiciști români predecesori, Ștefan Cucu a fost și el, este și va rămîne, ca cercetător clasicist, în mod fundamental un profesor. Cel puțin în știința antichităților—evident, nu numai în ea—, de oricînd și de oriunde, inclusiv de la noi, universitatea a devenit condiția profesională obligatorie a calității, mai exact spus, a excelenței cercetării. Apoi, în cazul particular, dar emblematic, al profesorului tomitan, clasicism nu (mai) înseamnă (doar) antichități. Constatăm, în realitate, o

mobilitate investigatorie amplă, care survolează Antichitatea greco-romană dinspre teritoriul ei să-i spunem propriu către zona formativă a receptării și a modelării culturale postantice, de la medievalitate pînă în postmodernitate. În sfîrșit, Ștefan Cucu, urmînd izolate exemple ale cîtorva predecesori (la noi, un Murnu, Pârvan, Bogrea, Herescu sau Petru Creția), își împlinește superior vocația cercetării științifice dirijînd-o spre și comutînd-o într-o realitate ontologică aparent opusă, de fapt organic complementară: imaginarul ficțiunii.

Tot atîția pași pe care, din nou împreună, mai avem a-i face în opera, egalmente creatoare științific și ficțional, a unui emblematic filolog clasic român de azi.

Portretul unui clasicist (IV)

Asemenea eroului mitic înălțat la zei pentru că a reușit, cu trudă, însă și cu inteligență, să treacă în cele din urmă peste toate obstacolele, toate omenește imposibile, ale unor munci impuse de un frate vitreg pizmaș, dar rege, și un clasicist, de oriunde și de oricînd, are de trecut, din momentul în care s-a hotărît să o pornească fără întoarcere pe drumul lui, barierele cunoașterii, simultane și permanente, a două limbi, latina și vechea greacă, pentru a căror deplină și adîncă stăpînire unui om al zilelor noastre abia dacă îi ajung deceniile maturității. Se poate, apoi, să rămîi în adorarea extatică a limbii chiar pînă dincolo de ele, declarînd, ca Wilamowitz-Möllendorf, elenistul cel mai important al lumii de la încrucișarea ultimelor două veacuri încheiate, că, la împlinirea a optzeci de ani, nu există satisfacție mai mare decît să-ți dai seama că ai început să înțelegi această limbă greacă veche. Sau poți, mai devreme totuși, să o iei și pe alte cărări decît pe bătutul de soare drum al limbii, urcînd, coborînd și mereu revenind prin istoria formelor ei de expresie, culturală, literară, spirituală.

Traseul pe care l-a ales Ștefan Cucu mi se pare că nu doar pe sine însuși și alegerile lui cumpănite le exprimă cel mai bine, ci—cred și, poate, mă repet—destinul, *in paruo*, al acestei îngemănate științe atît de vechi, pătrunse, nu cu multe veacuri în urmă, și în cîmpul culturii românești. Îngăduiți-mi, așadar, să-l urmărim împreună: traseul, vreau să spun destinul unui clasicist și al științei sale, într-o istorie culturală recentă, ca a noastră.

Totul a început cu o pasiune irepresibilă: poezia expatriatului pontic (pe la mijlocul anilor ’70, în aceeași cetate marină se mutase, însă voluntar, și tînărul profesor, căutător de alte spații pentru noi experiențe profesionale, succesive și alternante: muzeograf, bibliograf, profesor...). Din întreaga poezie latină, din întreaga literatură latină, Ștefan Cucu i-a închinat Tomitanului cele mai multe dintre scrierile, comunicările și cercetările sale. Nu a existat an de la începutul carierei lui filologice, pînă în momentul de față, fără ca Ștefan Cucu să susțină cel puțin o comunicare sau să pregătească un articol sau să lase măcar un simplu rînd de pomenire a lui Ovidius. Cultul ovidian, la un filolog clasic—latinist cu precădere—nu se poate, însă, înțelege în

absența contextului literar-poetic antic general. Pornind de la Ovidius și întorcîndu-se permanent la el, Ștefan Cucu a intrat în dialog cu poezia latină premergătoare și următoare Tomitanului, de la primii precursori de expresie latină pînă la Ausonius. În sfîrșit, acel dialog nu ar fi și nu a fost posibil fără fundalul cultural-spiritual al întregii Antichități, inclusiv creștine, din care poezia s-a făcut auzită mai ales ca voce a sublimității.

Rămîn, prin urmare, convins, avînd în vedere un astfel de exemplar traseu, că, atunci cînd obiectul cercetării pasionate a unui filolog clasic nu circumscrie exclusivist spațiul codificat al limbii și istoriei ei, elaborarea unei viziuni asupra culturii Antichității este logic și, implicit, legic să urmeze exact—sau, cel puțin, în mare—pașii ridicării de la solul fertil și întins al cunoașterii generale a Antichității înspre edificiul literar al acestei culturi (repet cuvîntul, îngemănate, ca gîndire, expresie și evoluție) greco-latine și, de aici mai sus, piramidal, spre vîrful, întotdeauna fenomenal ascuțit, al unei culturi literare privite analitic și simultan sintetic în autonomia ei relativă: spre autori ca Homer, de o parte, Ovidius, să spunem, de alta—de pildă...

Cărțile lui Ștefan Cucu ne descoperă o astfel de viziune. Despre fundamentele Antichității vorbesc, pe rînd, oferind utile instrumente de acces, direct și indirect: *Arheologia și istoria veche a Dobrogei. Bibliografie adnotată* (1985, 338 p.), *Manual de erotică. Texte din autorii greci și latini antologate și comentate* (1992, 90 p.), *Dicționar explicativ de drept roman. Termeni, principii și expresii juridice latinești* (1996, 171 p.), *Limba latină pentru juriști. Curs practic* (2000, 91 p.), *Dicționar român-latin de citate biblice* (2000, 177 p.), *Cogito ergo sum. Dicționar de cugetări latinești și grecești comentate* (2002, 465 p.). Grație unor atari lucrări, cu care se intră în și se domină arena, filologul clasic capătă dreptul și puterea să urce treapta următoare, ce duce spre domeniul, survolat și controlat sintetic, al specializării istorico-literare. Pentru care depun mărturie două dintre contribuțiile cele mai reprezentative ale autorului: la un capăt, *Cursul de istoria literaturii latine.* Vol. I. *De la origini pînă la Caius Valerius Catullus* (1994, 124 p.), la celălalt, *Literatura latină creștină de la Tertullian la Fericitul Augustin* (2003, 200 p.). Încă un pas. Ultimul—la vîrf. Deși a scris și conferențiat cel mai mult despre Ovidius, alesului exponent—nu ezit să mă repet spunînd: piramidal—al culturii literar-spirituale a Antichității în varianta sa de expresie latină Ștefan Cucu i-a dedicat, pînă acum, numai o singură carte: *Publius Ovidius Naso și literatura română* (1997, 263 p.).

Odată atins piscul înaltei specializări, traseul cunoașterii cultural-spirituale nu ajunge, totuși, cum ar putea părea, la capătul închiderii sale. Un adevărat filolog clasic al zilelor noastre—ca și al viitorului, sînt convins—, orice ar spune îngușții adepți ai specializării hipercalificate, nu este de admis că trebuie să se oprească aici. Oricum,

Ștefan Cucu ne dă un bun și incontestabil exemplu că Antichitatea clasică nu poate fi gîndită nici ca oprire, nici ca încheiere definitivă. Pentru el, ca și pentru noi, Antichitatea, dimpotrivă, înseamnă prelungire, înseamnă continuare, înseamnă ființă și formarea ființei, și azi, și mîine, și oricînd. Niciodată o greu de înțeles literă moartă. Îi datorăm autorului, în această privință, două volume cu valoare de sinteză unicat în știința literelor clasice de la noi: *Actualitatea anticilor. Ecouri ale antichității greco-latine în cultura română și universală* (1994, 137 p.) și *Ecouri ale literaturii latine în spațiul cultural european* (2007, 306 p.).

Dar nici aici Ștefan Cucu nu se oprește. Oare ce-ar mai putea urma?—avem tot dreptul să ne întrebăm mirați. Misiunea unui filolog clasic pare, în acest punct, și îndeplinită, și evident încheiată. Profesorul Cucu vede altfel lucrurile. El își îndreaptă scormonitoarea atenție dincolo de prelungirile cultural-literare prestigioase ale Antichității în modernitate. Mai mult decît atît, privește modernitatea și contemporaneitatea literelor românești, de care în chip firesc se simte cel mai apropiat și atras, cu ochii clasicistului, așezîndu-le nu procustian, ci succesoral și dialogic într-o hermeneutică intertextuală permanent raportată la arhetipuri și la exemplaritate. Astfel s-au născut încă două titluri, pe care greu le găsim în bibliografia unui erudit clasicist: *Literatura în Dobrogea. Dicționar biobibliografic.* Vol. I-II (1997-1999, în coauctorat) și, mai ales, savuroasele, mereu surprinzătoarele *Portrete literare. Scriitori și publiciști contemporani din spațiul pontic* (2002, 277 p.).

...și, cum nimic nu este vreodată pentru un filolog clasic de ajuns, vom încheia rîndurile noastre spunînd că pasiunea, amînată de literat, dar nu reprimată, pentru vitalitatea perenă a limbii, aici latine, i-a oferit, în anii din urmă, autorului o inedită zonă de explorare: *Cuvinte din limbile vechi și din limbile moderne. Incursiuni lexicale* (2004-2006).

Antichitate. Prezent. Prezent. Antichitate. O dublă locuire, alternantă, într-un singur spațiu habitabil al ființei noastre. Destinul, în fond din totdeauna, al clasicistului.

Portretul unui clasicist (V)

Rîndurile cu care încheiam însemnările noastre precedente puteau să pară răbdătorilor cititori un îndemn spre convingerea că limitele admisibile în cazul științei clasiciste se opresc undeva în preajma modernității cultural-literare, receptarea modelului antic dovedindu-se și pentru acel spațiu o sursă de (re-)creație pe cît de bogată—practic, inepuizabilă—, pe atît de deschisă, în plan critic și metodologic, oricărui tip de abordare intertextuală din cadrul dialogului intercultural. Ar mai putea urma, ne întrebam (pe jumătate retoric, pe jumătate sincer) *altceva*, punîndu-ne în perspectiva unui clasicist, dincolo de aceste morganatice hotare ale științei identificării trecutului nostru cultural european, antic, în multipla, niciodată pe deplin terminata construire a spiritului modern?

Vom da, acum, un răspuns ferm, sugerat, poate, mai înainte, dacă nu chiar intuit. În afara și (dacă putem spune așa) în spatele științei în sine a Antichității clasice—a cărei cunoaștere, începînd cu înseși cele două limbi, latina și greaca, nu e posibil a fi considerată la un moment dat integral, exhaustiv și definitiv realizată—, se află *spiritul* acelei Antichități. Îl putem, oare, într-adevăr, și pe el cunoaște și reprezenta, așa cum cunoaștem, de pildă, limbile clasice, prin care acel spirit se exprimă, sau cum cunoaștem produsele palpabile ale culturii materiale?

Da, mai poate urma *și* altceva!... Mai putem cunoaște *și* altceva!

Ștefan Cucu face parte din categoria, extrem de rară oriunde, nu doar la noi, a specialiștilor de înaltă clasă din zona umanioarelor antice care cred și dovedesc, prin însuși exemplul lor, că a poseda cunoașterea Antichității clasice nu se rezumă numai la a o *ști*—cît și pînă unde o putem ști...—, ci și, dacă nu cumva mai cu seamă, înseamnă a o *trăi*: dar nu inexprimabil! Nu o trăire pură, nu un vis, ca stare non-verbală a ființei. Ci *a trăi Antichitatea*, ca ultim prag de sus al cunoașterii ei—la care accede știința—, înseamnă, demonstrează concret Ștefan Cucu, a o exprima din plin în imaginarul ficțiunii. Atît pe calea verbului poetic, distilînd esențele fulgurantelor reminiscențe clasice salvate de întotdeauna selectiva memorie culturală a mileniilor, cît și pe calea ficțiunii pure, desfășurate preponderent în forme narative sau dramatice.

Aventura lirică va fi început devreme, în anii adolescenței studioase. Ea s-a întrupat, după cîteva decenii de decantări, într-un prim volum de versuri, simbolic și

autotelic intitulat *Templul cuvintelor* (1993). Căci Poetul își este sieși și templu, și sacerdot, și izvor și adăpost al cuvintelor zburate înspre lume. Doi ani mai tîrziu, Uniunea Scriitorilor din România și Societatea Scriitorilor Olteni își deschid porțile pentru acest poet trubadur pendulînd între Jii și Pont, rebel oficiant la altarul nerăzbunatului relegat tomitan, dar și profet al trecutului unei istorii de glorii ce sigur va fi să fie (unul dintre poemele vaticinatorii se numește *Basarabia rediviva*). Dincolo de marasmele și miasmele prezentului continuu. Încă de la debutul editorial frapează, polifonic, pluralitatea vocilor. Ca într-o simfonie gigantică, ele se vor aduna și multiplica în cel de-al doilea opus poetic, văzut drept spațiu al interiorității permise și oferite spre vizitare, precum un muzeu, numai celor ce vor și pot, în ore sacrale, să pășească înăuntru: în *Muzeul sufletului* (2001), titlu cu rezonanțe kavafice (la poetul alexandrin, cititorul intrînd *în casa sufletului*). Ceea ce aduce cu totul neauzit poetul clasicist îmi pare a fi polifonia timbrelor prin care el se spune pe sine și scandează în același timp spectacolul lumii. Precum în muzica simfonică, varietatea compozițional-tonală mulează cîntul poetic pe varii ritmuri și voci, de la cele elegiaco-epigramatice, satirice, lirico-sentimentale, (ep)odice, didactico-gnomice și parenetice, pînă la atemporalul vers alb, coexistînd cu sonetul, dar și cu poemul haiku, ambele ultime tipare, originare din spații atît de depărtate, alese spre a ilumina intermitent geometria pură a cuvîntului în rostirea sa poetică. Poemul este și cînt (*carmina*, cu termenul latin firesc reintrodus în circulația lexicală), dar și, după credința mitologică românească, „jertfa poetului”, și trecere-alergare prin viață (sensul lui *curriculum uitae*, sintagmă care dă titlul următorului ciclu al volumului), și „muzeu”, și „lacrimă” (*Poemul lacrimii*, titlul unui alt ciclu), dar, mai ales, este „sacră îngemănare”—îndrăznim să credem—între cuvînt și spiritul ce îi dă viață: „Ne-a absorbit neprețuitul ceas, / hrănindu-ne cu roua preacurată. / În cupa gîndurilor ferecată, / doar zațul timpului a mai rămas.” (*Sacră îngemănare*)

Opus maximum de pînă acum rămîne, în opinia mea, romanul (pe care îl sper nu doar primul) intitulat *Ultima zi a unui filozof* (2007). Dacă, în privința însoțirii umanioarelor clasice cu verbul poetic, Ștefan Cucu se întîlnea cu predecesori iluștri, între care fie-mi permis a aminti aici numai cîteva nume (George Murnu, Ștefan Bezdechi, Vasile Bogrea, Vasile Pârvan, Petru Creția), în ceea ce privește strict romanul, întîlnirile în același spațiu românesc au fost și rămîn mult mai rare, dar poate tocmai de aceea mai semnificative. Aș menționa doar pe cele mai cunoscute mie: *Trilogia imperială* a lui Dan Negrescu și (fatalmente!...) *Eu, Cicero* al lui Liviu Franga. Lor li se alătură, tematic, ultima creație a autorului, aparent mai cunoscut ca bard. Îl apropie de romanul lui Cicero în primul rînd condiția scrierii: ambele sînt producții

scoase din sertar (în cazul lui Cucu, ea este datată: „Constanța, 1982-1985, 1990”). În al doilea rînd, tonul general lirico-reflexiv, meditativ, intro- și autospecția ca formă fundamentală a unei relatări narative prin excelență egocentrice. Sarcasmul, pe alocuri satiric, dar în special luciditatea necruțătoare a privirii îl apropie, în schimb, de viziunea și expresia ei la Dan Negrescu. Cititorul (re)trăiește ultima zi, ultimele clipe, uriaș dilatate retrospectiv, ale unui condamnat: unul dintre cei mai analitici și profunzi gînditori romani, Seneca, fostul profesor, decretat suicidului de către fostul lui elev, ajuns între timp împărat fără limite. Înaintea cuțitului și a cupei de cucută, acest Socrate roman își rememorează, aparent haotic, de fapt pas cu pas, viața, cîtă i-a fost dată. Cronologia interioară a rememorării, prin care se (re)construiește acel *puzzle* ce se numește biografie, și nu serialitatea pseudo-logică a faptelor vieții și întîmplărilor Istoriei este ceea ce îl interesează, simbolic („cazul Seneca”) și parabolic (lecție de viață, de pe pragul morții), pe romancier. Care, din nou, variază tonal și auctorial, prin zig-zag-uri incontrolabile între „eu” Seneca și „el” Seneca...

...lăsînd cititorilor deplina plăcere de a-l descoperi, de fiecare dată și mereu altfel, pe protagonistul romanului în autorul lui, și invers!

Rîndurile noastre se opresc aici, nu înainte de ultima concluzie.

Clasiciști creatori de statura lui Ștefan Cucu dau șansă oricărei culturi moderne și ulterioare. Poate mai mult decît oriunde, culturii române. Acesta, în opinia mea, este modelul clasicist de care, intrați deja de un deceniu într-un secol (și mileniu!) nou, răspicat spun că avem, acum, nevoie. Cultura s-a născut din clasicism și clasicismul naște și hrănește cultură: sau, dacă vrem, culturalitate și inter-cultură. Sper că nu greșesc prea mult dacă zic și cred, reluînd formularea celebră, că, fără clasicism, somnul culturii naște monștri.

Mică publicitate românească în Cipru

Preambul. Fereastră spre ... România

Pe cînd migdalii deja înfloriseră la Nicosia (Lefkosia, de fapt, în toponomastica autohtonă), iar la București, pe 8 martie chiar, viscolul punea mari probleme avioanelor la decolare-aterizare, Universitatea Ciprului din amintita capitală găzduia, în curs de desfășurare, Luna Francofoniei. Anul acesta, fereastra ei s-a deschis înspre România. În fața unui public specializat, format din profesori și studenți, din membri ai corpului Ambasadei și oameni de presă, precum și a unui public larg, din rîndurile căruia nu au lipsit numeroși români, aparținînd unor diverse asociații cultural-profesionale și de prietenie din diaspora, în Sala mare de Conferințe a Universității a avut loc o micro-sesiune de comunicări și prezentări dedicate culturii și istoriei românești. Autori au fost universitarii bucureșteni Liviu și Mariana Franga (despre *Latinitate și francofonie*, ca piloni de boltă ai istoriei și spiritualității românești) și Toader Saulea (drumul lui Cioran din Carpații Ardealului pînă pe malurile Senei), cărora li s-a adăugat criticul de film Cristina Corciovescu (despre noul val al tinerilor cineaști români din ultimul deceniu, prezentare ilustrată de consistente secvențe din filme laureate). Vernisajul unei expoziții de fotografii avînd ca obiect creația lui Brâncuși, deschiderea generoasă a întregii manifestări—puse sub auspiciile Ambasadei României, impecabilă organizatoric datorită implicării directe a E. S. Doamnei Ambasador Andreea Pastarnac—, nu în ultimul rînd calda (în ambele sensuri) atmosferă a agapei finale, bucurîndu-i pe toți cei prezenți cu tradiționale produse culinare românești, au făcut ca seara dedicată țării noastre să fie mai mult decît o fereastră deschisă, cu simpatie și dăruire, spre România: aș spune, a fost acolo, pentru toți cei de față, o parte din sufletul ei, din trecutul, dar și din mult agitatul ei prezent. (5 aprilie 2010)

****

„Casa voastră românească vă așteaptă cu produse de cea mai bună calitate, la prețuri foarte avantajoase! *Casa-Românească*. Mini Market Magazin Alimentar Tel. [...]

Veniți la Casa-Românească din Nicosia! Str. Righeni, nr. 51A, Lidra, Nicosia. Program: în fiecare zi de la 10.00-21.00 în afară de luni."

„Formația vocal-instrumentală *Meridian*, din Nicosia, vă promite petreceri românești de neuitat! (Nunți, botezuri, petreceri private) Pentru relații: tel. [...] (Ionuț) și [...] (Cătălin)"

„Dacă vrei să ai o dantură sănătoasă vino la cabinetul dr. Najib Azar. Str. Naxos, nr. 12, Nicosia (vis-a-vis de clădirea CYTA lîngă reprezentanța TAROM) Tel. […] (Doamna Ioana Bucur)"

„EASY SAT. De 4 ani alături de dvs.! Vînzări și instalări antene satelit: instalări și mutări antene, service și întreținere. Vînzări receivere, antene, accesorii, etc. Instalări canale fără abonament. Instalări canale maghiare, rusești, italiene, arabe, ukrainiene, moldovenești, etc. Contracte legale pe numele dvs. Activare imediată (la instalare). Plata în România sau Cipru! Cu **1** abonament vezi pe **2** TV! Garanție scrisă—service și întreținere. Radu Marian, specialist antene terestre și satelit. Tel. [...] www. [...] Acoperim tot Ciprul!"

ANUNȚURI GRATUITE. Mesaj la tel. [...]

Rubrica: *Locuri de muncă—Cereri*

„Caut de muncă în Nicosia, sudor, șofer B, C, E, atestat rigips, lăcătuș. Tel. [...]

„Mă numesc Gabriel, caut loc de muncă urgent în domeniul construcții. Rog seriozitate. Tel. […]

„Caut și eu de muncă. Menajeră sau ajutor în bucătărie. Daniela, 40 de ani. Nu o să regretați. Tel. […]"

„Româncă. Caut muncă la călcat rufe sau îngrijesc bătrîni, copii. Rog seriozitate. Tel. […] Paphos"

„Tînăr 25 ani, ocupație electrician, caut de muncă după ora 17.00. Permis categ. B. Vorbesc engleza. Tel. […]"

„Caut de muncă pentru soția mea (din România) 2-3 săptămâni de Paște, sau după. Zona Limassol. Vorbește rusa, ivrita, italiana. Sunați seara orele 19-20. Mihai. Tel. […]"

„Român, bine făcut, voinic, caut de muncă în construcții, fierar sau brutărie. Urgent. Cine mă poate ajuta, eu recunoscător. Tel. […] Vali"

„Tîmplar calificat producție-montaj mobilier, uși, ferestre, posesor auto, disponibil la deplasări și la muncă de teren, caut de muncă la angajator serios. Tel. […]"

Rubrica: *Imobiliare—închirieri*

„Apartament nou 60MP, dormitor, living open-plan bucătărie, A/C (cald + rece), parchet laminat, panoramă frumoasă a Nicosiei, situat la etajul 1 (și ultimul) într-un

mic bloc, cu numai 6 apartamente în Anthopolly (Nicosia), parking privat și store room. Pentru informații sunați […]”
„Caut o fată indiferent vîrsta, pentru a locui împreună. Dețin locuință singur. Nu plătește chirie. Paphos. Tel. […]”
„Bărbat, doresc să împart locuință, în Latsia (sudul Nicosiei) cu o persoană serioasă, civilizată, nefumătoare, curată. Ofer similar. Tel. […]”

Rubrica: *Matrimoniale*
„Rafael, tînăr sufletist. Sînt pierdut în țara soarelui. Caută-mă și salvează-mă. Ofer <<recompensă>> celei care mă găsește. Limassol. Tel. […]”
„Sînt un domn drăguț, liniștit, iubitor. Sînt cipriot. Știu limba română. Îmi caut o doamnă drăguță româncă, să-mi întemeiez o familie. Rog mult respect și seriozitate. Nikos. Paphos. Tel. […]”
„Tînăr necăsătorit, caut jumătatea vieții mele, oriunde s-ar afla ea. Tel. […]”
„Bună. Mă numesc Antonio, am 26 de ani, 179 înălțime, ochi albaștri cum e marea și 70 kg. Caut o fată serioasă pentru a întemeia o familie. Sînt foarte atrăgător, frumos și iubăreț. Nu beau alcool. Nu răspund la nr. ascunse. Tel. […]”
„Zburătorul, caută Călina, mai mult deșteaptă, decît urîtă și mai mult frumoasă decît proastă. Tel. […]”
„Sînt Corina, am 41 ani, servici, casă, doresc să cunosc un bărbat pentru prietenie, eventual căsătorie. Tel. […]”
„Leonard 29 de ani, din Paphos. Te caut pe tine iubire. Dacă ești acolo, dă-mi un sms. Tel. […]”
„Bună sînt Daniel, am 28 de ani și îmi caut jumătatea. Îi ofer o tonă de dragoste. Pupilici mulți. Tel. […]”
Rubrica: *Mesaje de la cititori*
„Cunoașteți un instructor român, școală de șoferi? Locuiesc în Limassol. Dacă mă puteți ajuta, dați SMS la […]”

ANUNȚURI CU PLATĂ
Rubrica: *Prestări servicii*
„Pictez icoane, tablouri, pe orice suport și dimensiuni. Cristian. Nicosia. Tel. […]”
„Aplic unghii false, manichiură, pedichiură, la domiciliu. Anca. Tel. […]”
„Fac curse taxi, oriunde, particular. Sînt din Limassol. Tel. […]”

„Avantajos! Am grijă de 2-3 copii de români, la domiciliul meu! Mic dejun și prînz inclus! Locuiesc în Nicosia. Tel. […]"
Rubrica: *Vînzări diverse*
„Vînd apartament 2 camere (România, Roman-Neamț) Super central, cu îmbunătățiri, preț negociabil. Tel. […]"
„Cedez contract vizionare posturi românești AKTA TV. Informații la tel. […]"
„Vînd antenă parabolică diam. 1,5, pentru DIGI TV, toate accesoriile incluse. Preț 120 euro. Tel. […]"
Rubrica: *Botezuri de români în Cipru* (cu foto)
„Pe 5 februarie, Darius, fiul lui Mitică și Mihaela, a fost botezat la Biserica Sf. Pavel din Nicosia. Nași au fost Zaharia și Nuți. Petrecerea în cinstea micuțului a avut loc la Macedonitissa Palace, din Nicosia, unde Jean de la Craiova și orchestra lui au cîntat pînă dimineața. SĂ VĂ TRĂIASCĂ ȘI SĂ FIE SĂNĂTOS!"

(Sursa: RO_MANIA. ZIARUL ROMÂNESC DIN CIPRU. Anul III, ediția 3 [28], martie 2010, 1.70 euro)

Scrisoare. Lui Mircea

Provin dintr-o familie în care, copil fiind prin anii ‘50 și ’60, apoi adolescent spre mijlocul anilor ‘70, tata nu punea banii din salariu împreună cu mama, care-i cîștiga din aceeași sursă bugetară. Ea-i folosea pe-ai ei ca să-l crească pe singurul lor copil, el ca să-și cumpere cărți, foarte rar haine, și să-și achite relativ conștiincios partea personală din utilitățile comune.

Au plecat fără întoarcere, pentru prima oară aproape ținîndu-se de mînă, în același an al bimileniului. Dacă ar fi supraviețuit acestui ultim deceniu, pînă în anul de grație în care ne aflăm, sigur și-ar fi dat obolul. Adunate și nemicșorate de procentul fatidic de 15%, pensiile lor abia dacă treceau de salariul cel mai mic admis, azi, oficial, pe economie.

Cît despre mine, mi-a zîmbit norocul tinereții cu singurul cumnat pe care l-am avut, pînă în 1991, plecat apoi și el în aceeași ireversibilă călătorie, începută, însă, la 41 de ani. Toate lipsurile bănești le-am putut umple nu cu pensionarii mei părinți sau socri, ci, bineînțeles, cu Paul celibatarul, care ignora complet, și nu doar față de noi, ideea, benefic și profund capitalistă, de dobîndă la împrumut.

Eu sînt un om de stînga. Organic, temperamental și vizionar adept al echilibrului și al medietății clasice, detest firesc orice extremă. Inclusiv pe cea din partea stîngă, pe care am trăit-o, conștient și inconștient, fix 34 de ani. Nu voi crede, prin urmare, niciodată că statul nu trebuie să aibă nici o treabă cu individul, că fiecare cetățean se descurcă după cum poate—chestiunea cu „norocul” și „destinul” fiind strict personale—, că statul, ca instituție și mecanism global, nu are (cum să aibă) sentimente și, în sfîrșit, că, atunci cînd e vorba de interesele supreme (ale statului, firește), cele individuale și chiar și cele colective le cedează fără discuție întîietatea.

Ca o persoană cu convingeri profund sociale, dar și ca un creștin la fel de convins, voi crede întotdeauna că, dimpotrivă, viața reală și concretă a individului, a persoanei, de aici a colectivității, ca entitate sumativă vie și vizibilă, trebuie puse, de către oricare dintre guvernanții democratic perindați la putere, mai presus de orice.

Lumea de azi, a performanței—cum zici—și, adaug, a concurenței, acerbe și fără milă, nu trebuie să ajungă să-l zdrobească pe individ. În numele cărui drept, vidat complet de orice reminiscență etică, guvernanții de la noi, în loc să se interpună între

tăvălugul financiar și masa de indivizi pe care teoretic îi reprezintă, apasă și mai tare pe spinările deja încovoiate, susținînd, în declarații publice, că sacrificiul colectiv, oricum temporar în viziunea lor, nu are, în situația noastră, alternativă?

Nu lua și bucățica de la gura săracului, sună o vorbă înțeleaptă românească din vechime. Așa crezi și tu, Mircea, așa ai scris și tu. Dar, oare, te-ai întrebat de ce s-a ales tocmai calea asta, a sacrificării celor mulți, și nu a celor puțini și (fenomenal de) bogați? Ar fi fost o discriminare? Inechitatea socială flagrantă este prin ea însăși o discriminare! Așa că, să nu mai aducem vorba de discriminări! Logica elementară și a bunului simț ne împing să credem că începutul sacrificiului bănesc trebuia și trebuie să-l facă—precum s-a întîmplat peste tot în Europa civilizată etic și financiar—aparatul administrativ central și instituțiile aferente: **președinția** cu toată administrația ei, **parlamentul** și uriașul lui aparat administrativ, **guvernul** în totalitate, **ministerele**, fiecare în parte, **secretariatele** și **direcțiile** din ministere, apoi diversele mari **companii cu capital de stat** și **regii** așa-zis **autonome** (de fapt, finanțate tot de stat), la fel și supranumeroasele și supraaglomeratele **agenții guvernamentale**, nu tocmai ... pensionarii și bugetarii de rînd! Să-ți amintesc o altă vorbă înțeleaptă românească, amară însă ca și viața care a născut-o, vorbă ce zice așa: *Peștele de la cap se-mpute; dar de la coadă se taie.*

...și, bănuiesc, te-ai mai întrebat: oare și de ce nu plătește nimeni pentru dezastrul în care am ajuns în prezent? A dispărut complet în România postcomunistă ideea de responsabilitate publică, individuală sau de grup, pentru faptele comise? Cum—mă și te întreb—de nu pot fi trași la răspundere tocmai cei care au adus țara în „groapa de acum” (sînt vorbele tale)? Nu e, crede-mă, nici o urmă de retorism în această sincer indignată întrebare.

Te felicit pentru credința ta, mărturisită, în statul drept social. În care legea, și nu persoana ori clica, guvernează. Numai într-un astfel de stat, îmi permit să te completez, poate exista democrație cu adevărat. Adică libertate. Ai, însă, grijă la vehicularea ideii de verificare a averilor uriașe. Statul și ideologia prăbușite în decembrie '89 ne-au dat deja cel mai rău exemplu în această privință. De la controlul statului la abuz, într-o țară în care, după 20 de ani de exercițiu politic postcomunist, prin legi și ordonanțe și ordine se comit îngrădiri grave ale libertății și încălcări ale drepturilor civice fundamentale, democrația poate oricînd, la orice pas, aluneca în prăpastia tiraniei.

Dragă Mircea, de cînd ne-am cunoscut—pe vremea aceea tăiai *aerul cu diamante* al *levantului* carpatin—și pînă în clipa de față, ai strălucit și strălucești cu adevărat *orbitor*. Ești cel mai clasic dintre postmoderni. Fii și cel mai uman dintre scriitori.

Itinera

Sîntem în miezul copt al verii. Al uneia care nu ne mai îndrumă și îndeamnă, însă, ca odinioară, gîndul spre surîs (*un surîs în plină vară*, după cum își amintesc cinefilii pasionați ai începuturilor filmului românesc postbelic). Drumurile noastre spre munte și spre mare, ca și în oricare altă direcție, nu mai nasc același farmec cînd te gîndești că, în urmă cu puțină vreme, Siretul, Prutul, alte rîuri, dar, înspăimîntător, și matca lor, Dunărea, *drum fără pulbere*, măturau case, înghițeau oameni și animale, scufundîndu-le munca și viața în neant.

Pentru cei cu suflet, cu memoria neatinsă, concediile din vara acestui an și-au pierdut sigur farmecul. Uitarea rămîne, pentru alții, în schimb, fără doar și poate cel mai bun anestezic. Privești numai înainte și lași înapoi, adică vrei să uiți, uiți voluntar, trecutul imediat: dacă tot a trecut, ce rost mai are, nu-i așa, să privim trecutul?! Sau vorba ceea, pur românească: ce-a fost, a fost!

Nu spre acest fel de drumuri, precum cele din blestematul de iunie abia încheiat în România lui 2010, lună ce-ar fi trebuit, cum îi arată numele popular, să fie a cireșului înflorit, aș vrea astăzi să vă aduc atenția. Drumuri de lacrimi, drumuri cu poduri luate de val, drumuri surpate, drumuri fără poduri, ape fără diguri—e obligația acelora care schimbă, de inundații, SUV-urile cu cizmele de cauciuc trase fix pe picior și poșetele Vuitton cu sapa, sacii și lopata, să le redea definitiv vieții firești și încrederii normale, scoțîndu-le (și pe noi, odată cu ele) de sub groaza puhoiului care izbește la miezul nopții.

Titlul latin al *Ramelor* de azi vrea, vă mărturisesc, să ne în-drume atenția spre un cu totul alt fel de ... drum-uri (dacă îmi este permisă repetarea glumeață a ideii prin două cuvinte diferite). Drumuri nu ale apei, nici ale gropilor din carosabil, nici de munte ori de cîmpie, drumuri nu ale materiei, ci în minte și spirit. Drumuri în gînd, nepalpabile. Drumuri spre un trecut care, față de ziua trăită, pare atît de îndepărtat, încît, de la un moment dat încolo, parcă te simți vecin cu el. Sub o singură condiție. Să nu vrei să-l respingi dinainte. Este drumul sau drumurile (lat. *itinera*) în istorie. Or ea, Istoria, de la Cicero încoace, o știm și o vedem a fi sigura, uneori chiar singura, în-drumătoare a vieții (*magistra uitae*).

La aceste lucruri (poate, mai bine zis, și la acestea) sînt convins că s-a gîndit un alt dascăl dintre cei care, deloc puțini, în pofida indiferenței crase și a disprețului total afișat de posesorii de SUV-uri guvernamentale—atitudini devenite, ambele, politică de și în stat—, se încăpățînează să facă cinste profesoratului românesc: doamna Cristina Popescu, dascăl de limba latină la Liceul Teoretic „Spiru Haret” din Moinești, județul Bacău. În urmă cu mai bine de șapte ani, pe cînd învățămîntul de toate gradele din România nu se bucura încă, atît de tare, ca în zilele noastre, de un proiect de lege a lui capabil, împreună cu alte decizii aferente prezidențial-guvernamentale, să facă din profesorii români mîndria țării și a Europei, ce spun, a lumii, Cristina Popescu, ajutată la început de un grup mic de colegi din oraș, dar găsind cel mai puternic imbold și sprijin în entuziasmul fiecărei noi generații de elevi, mai întîi ai săi, apoi din întreaga țară, a pus bazele primei reviste naționale de limbi clasice apărute la noi în ultimii douăzeci de ani. N-a fost și nu este singura revistă, cu editare regulat anuală, de umanioare clasice din România, dar deține cel mai important atu: este una cu deschidere și cuprindere națională.

În anul apariției, 2003, revista, simbolic intitulată *Itinera*, a dorit în special să sprijine elevii de liceu în temerara lor acțiune, uneori „liber impusă” (ca în gimnastică), de a participa la concursul național („olimpiada”...) de limbi clasice. Chiar de atunci, orizontul de interes și țintele de adresabilitate depășeau vizibil intențiile inițiale. Olimpiada era văzută ca un mod de a trăi al tinerilor și tinerește (*modus uiuendi iuuentutis*)—replică destinsă, dar fermă, dată aceluia care se încheie (de prea multe ori și încheie tragic viața) în drog și plante drogante—, dar mulțimea temelor și a subiectelor abordate de elevii autori, discret secondați de magiștrii lor (de la clasă, ca și din afara ei), apărea de la bun început și admirabilă, și dătătoare de neînșelătoare speranțe: traduceri în latină din poeți români (Eminescu, Blaga, Bacovia, Nichita Stănescu) și străini (Stephen Crane), analize lingvistice și stilistice, eseuri pe teme mitologico-antropologice, tablete de impresii, amintiri și îndemnuri, poeme originale.

De la un an la altul, revista a crescut în bogăție și adîncime, s-a extins în vastitate, desprinzîndu-se de scopurile imediate ale concursurilor școlare, fie și internaționale (*certamina*: *Ciceronianum Arpinas*, *Ouidianum Ponticum et Sulmonense*, mai recent *Horatianum*), a atras un număr tot mai remarcabil, mărturisesc, impresionant, de colaboratori: în primul rînd, elevi și absolvenți de liceu, apoi studenți la „clasice”, masteranzi și absolvenți de profil (licență, masterat), nu în ultimul rînd—mai ales în numerele recente—profesori de la mai multe universități românești de prestigiu, cercetători din institute și colegi români stabiliți în centre universitare reputate din străinătate. Articolele au devenit curînd veritabile studii, pe ambele

paliere cultural-lingvistice (latinitate-elenitate) și pe toate zonele tematice susceptibile de un specializat (dar și larg!) interes: literatură și stilistică, antropologie și studii culturale, analize de / pe text, istorie și istoriografie, retorică, filosofia limbajului, lingvistică istorică, poetică, traductologie, literatură comparată și teoria receptării. Cu care nu am epuizat eventuala listă tematică. Li se adaugă, constant, cronici și recenzii de carte clasică românească actuală și inepuizabile traduceri, preponderent din lirica latină.

Astăzi, revista este, științific și calitativ, girată de un colectiv în fruntea căruia se află un distins universitar, doamna Ana-Cristina Halichias, de la Catedra de Filologie Clasică a Universității din București, și se bucură de colaborarea a tot mai numeroși universitari. Ce poate fi mai dătător de speranțe, într-o țară cu speranțele învățămîntului (și, vai, nu numai...) strivite, decît faptul că foști elevi, deveniți, în ani, masteranzi, doctoranzi, chiar doctori în filologie clasică sau în alte umanioare, profesori ei înșiși și cercetători, se întorc să scrie în revista care le-a adus nevinovata mîndrie a numelui tipărit pentru prima oară?

Toți scriu, indiferent de locul unde se află, pentru elevi. La rîndul lor, elevii scriu în această revistă pentru ei înșiși. Indiferent de și indiferenți la faptul că parcursul lor—„drumurile" (*itinera*) ale vieții—îi va / vor duce spre umanioarele clasice sau că acelea vor rămîne, vorba pastelatului poet moldav, „ca un vis de tinerețe printre anii trecători". Ei, elevii de ieri, de azi și de mîine arată posesorilor guvernamentalo-prezidențiali de SUV-uri, prin atitudinea lor liberă de prejudecăți și prin această minunată revistă, că nu ești deloc un Don Quijote dacă visezi să și chiar înveți latinește și grecește, că **tu** ești, și nu **ei** sînt viitorul autentic al țării, chiar dacă acum, pentru moment, această țară, democratic [-liberal (?)] împilată, mai este lovită și de mîn(i)a lui Dumnezeu.

Balada nou-născuților arși
(I)

„Eu cred că, în România, nu mai există dragoste de țară. /…/ Dragoste de țară înseamnă /…/ să te preocupe soarta semenilor tăi. Cînd unui copil nu poți să-i mai dai să mănînce destul, pentru că părinților li s-au scăzut salariile, asta e o lipsă de dragoste de țară.”

(Mircea Carp, în *Observator cultural*, nr. 274 [532], 8-14 iulie 2010, p. 19).
Cele ce urmează se dedică unui cocoșat cocoțat în Cotroceni.

am avut șansa
să ne naștem
în românia
la cinci minute
de iad

•

I

de care nu aveam habar că există
pînă să coborîm
pe aripi
la voi

II

nu mă mai țineți cu tubu-n gură
și cu tot felul de branule

ce-mi trebuie
eu eu am deschis în brațele lui
cînd m-a scos
o pleoapă
țipete
ceva care arde
fum

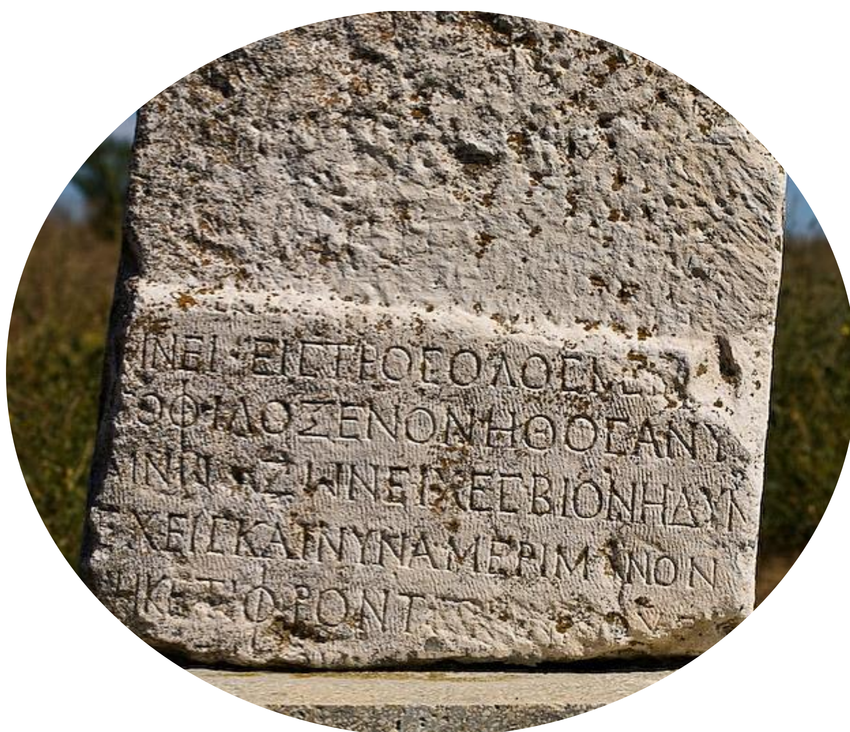
III

voi alergați ca nebunii
de ce ne suiți pe paturi mișcătoare
nu ne mai înveliți în foiță de aluminiu
inutil
mi-am luat deja înapoi aripile
lăsate cînd am intrat pe poarta
luminii voastre
te voi reîntîlni mamă
după ce vei urca și tu
la urmă

IV

de unde venim noi acolo
curge un rîuleț
peste el doarme
un ursuleț
într-un pomuleț
cu iarbă moale verde
batem din palme ședem cîntăm
un cîntecel care rîde
și doarme
vreau înapoi acolo
plec

vă iubesc
soarele acolo
nu arde
nimic acolo
nu arde

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS
http://editura.mttlc.ro
Bucureşti 2014

Balada nou-născuților arși
(II)

V

lir-li la-la
lir-li la-la
nu mai plînge mama mea
nu mai plînge mama mea
ne-a adus în cărucior
îngerașu și ne-a spus
care-o plînge și-o țipa
n-o să-l iau cu mine sus
lir-li la-la
nu mai plînge mama mea
pe o rază am căzut
într-o gaură de drum
lapte-n țîță n-am băut
era mestecat cu fum
lir-li la-la
nu mai plînge mama mea
ai vrut să mă ții la piept
să mă legeni și să-mi cînți
în pătuț a mai rămas
doar un piepten fără dinți
lir-li la-la
nu mai plînge mama mea
îngerașu a venit
a văzut că nu mișcăm
a zis ce copii cuminți
hai pe toți să îi luăm
lir-li-la lir-li-la

nu mai plînge mama mea
nu mai plînge mama mea

VI-VII

noi avem patru mîini
patru picioare
patru ochi
două inimi
care bat tare-tare
pe mine trebuia să mă cheme Radu
și pe mine tot Radu
frate-meu
frate-meu
ne-am născut ținîndu-ne de mîini
urlăm într-un singur glas
asta ne-a mai rămas
atît ne-a mai rămas
patru pumni vă dăm în moacă
asta nu-i lume să ne placă
cine ne-a chemat aci?

VIII-IX

în loc de mînuțe avem patru petale
în loc de piciorușe patru aripioare
patru mărgeluțe în loc de ochișori
fiecare inimioară la locul ei în piept
pentru voi mămuță și tătuț bate fiecare tare-tare
pe mine mă cheamă Mălina
și pe mine Călina
sora mea dragă
sora mea dragă
ne-am născut cu mînuțele spre voi
să vă-ncolăcim și să vă sărutăm

toată iubirea noastră s-o simțiți
din gînguritul degetelor în aer
iubirea noastră toată v-o dăm
să faceți cu ea lumea mai frumoasă
ce bine că am coborît aci!

X

n-am soră n-am frate
stau cu tubu-n gît
și aștept să vină
îngeru urît

Balada nou-născuților arși (III)

XI

nu
să nu scoateți vinovat pe nimeni
nici pe doamna Flori
care stă acum și-nvață în celulă
cărți de drept

ce vină are ea

nici pe domnu administrator
face un bănuț la șaptezeci de ani
între atribuții prevenirea și stingerea incendiilor
cum poți rezista cu pensia impozitată

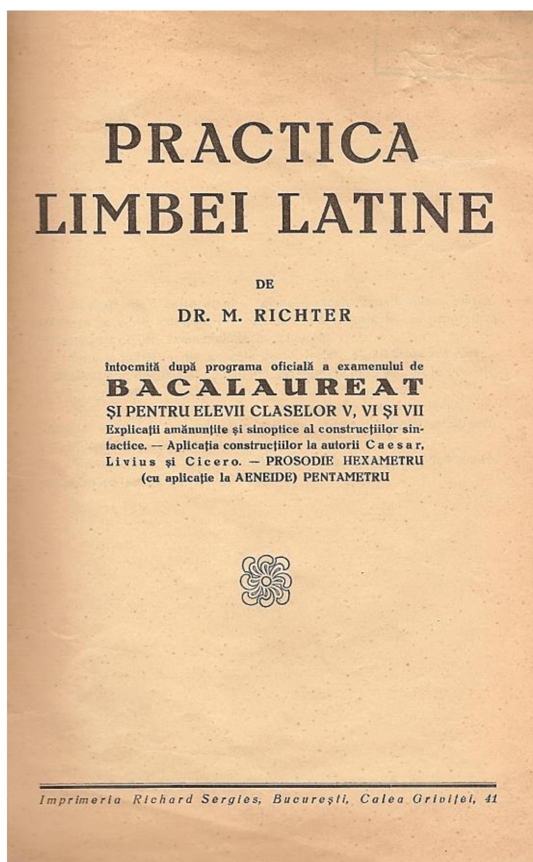
ce vină are el

nu
să nu scoateți vinovat pe nimeni

vinovați numai noi sîntem
că ne-am născut aci
cînd puteam oriunde
ca să creăm atîtea probleme
cînd practic toată lumea are
atîta treabă
și-atît de multe
treburi

•

numai în românia nu se pledează niciodată **vinovat**
numai în românia preşedintele împarte
dosuri de palmă celor despre care tot el
spune după aceea că
e o părere de fapt şi le-au tras singuri

PRACTICA
LIMBEI LATINE
DE
DR. M. RICHTER
întocmită după programa oficială a examenului de
BACALAUREAT
ŞI PENTRU ELEVII CLASELOR V, VI ŞI VII
Explicaţii amănunţite şi sinoptice al construcţiilor sintactice. — Aplicaţia construcţiilor la autorii Caesar, Livius şi Cicero. — PROSODIE HEXAMETRU (cu aplicaţie la AENEIDE) PENTAMETRU
Imprimeria Richard Sergios, Bucureşti, Calea Griviţei, 41

Frodo

Pe coasta Sunshine din statul australian Queensland a fost găsit, săptămînile trecute, zăcînd într-o baltă de sînge, dar încă viu, cu ochii implorînd îndurare și tremurînd, lîngă mama lui deja ucisă, un ursuleț koala. Doctorii la care sufletul bun al găsitorului l-a dus imediat pe ursuleț i-au scos din craniu, din stomac și din intestine 15 alice. Altele așteaptă să-i fie extrase din restul micului său trup, confundabil cu o jucărie încă vie. Care se agață, cu atîta dorință, nu disperare, de viață.

Sîntem și noi, dacă îi lăsăm la o parte pe cei care se apără prin propria lor bogăție, un popor de Frodo. Un vînător expert, cu acoliții lui meseriași la fel de buni la țintă, ne-a luat în cătarea puștii. A vrut să înceapă cu mamele, cu tații, cu unchii și cu mătușile noastre. Să-i pună la pămînt sau direct în pămînt. Pentru că, vorba poetului, ei sînt sau par a fi repetabila (noastră) povară. Vînătoarea de pensionari abia a început. Ei vor cădea, mulți și singuri, zdrobiți mai întîi de umilință și neputință, înainte de a primi în piept salvele de pușcă ale vînătorilor care ne guvernează azi.

Ce se întîmplă, ce se va întîmpla, însă, cu noi, ceilalți? Pe noi, bunul Dumnezeu nu ne (poate?) trimite în ceruri la fel de repede ca pe bătrînii noștri secerați de alicele puștilor vînătorului. Alicele pe noi, cei un picuț mai tineri sau la fel de puiuți ca Frodo, nu ne pun, încă, la pămînt, deși, înotînd în sîngele și în carnea noastră, ne sfîrtecă de la o zi la alta. Frodo a găsit salvatori, către care ochii lui privesc acum cu o dragoste mută, dar atît de caldă... Noi pe cine să găsim, în afară de noi înșine? Cui să-i revărsăm dragostea noastră recunoscătoare?

În România vînătorului am ajuns noi, cei fără conturi, terenuri și alte bunuri în declarațiile anuale de avere, un popor de Frodo.

Undeva, pe coasta însoritei Australii, un ursuleț, pe nume Frodo, se zbate, datorită mîinii omului, ocrotitorul lui legal și moral, între viață și moarte.

Ultima poezie

S-a stins pe un pat de spital, pe cînd mijea o însorită dimineață tîrzie de noiembrie. Celălalt, tot în spital, dar fără familie, cu prietenii departe, ucis de piatra aruncată în cap de-un locatar, client vechi, al sanatoriului.

Amîndoi se născuseră în răsăritul nordic și extrem al țării, în sate amîndoi: în Copăcenii-Bălți ai Basarabiei, unul; lîngă întinșii codri bucovineni ai Ipoteștilor, celălalt.

Fiecare dintre ei își alesese cîte o gazetă, îndepărtată de locul biografic al nașterii, ca să-și lase citită vocea poetică. Nu orice gazetă literară, ci tocmai acelea care se arătau, în vremurile cu pricina, cele mai primitoare gazde pentru începători: *Familia* lui Iosif Vulcan, din Oradea (1866), și, peste exact o sută fără șase ani, *Luceafărul* (orice coincidență simbolică este exclusă), din Bucureștiul noii ere postbelice (1960). Amîndoi poeții aveau la debut cîte 16 ani împliniți.

Pe bucovineanul botoșănean îl cunoaștem, acum—după mai bine de 120 de ani de intense cercetări arhivistice care i-au succedat morții—, putem spune, fără teama de a greși, foarte bine: și biografic, și textual. Am, însă, mari îndoieli dacă vom spune același lucru despre pînă mai ieri contemporanul nostru. Ceea ce cred că îi cunoaștem este, mai curînd, chipul sau, cum zice-se azi frenetic, imaginea omului, nu omul însuși, cel exprimat în exclusivitate de operă și prin operă. O operă, de altfel, imensă, dacă avem în vedere numai zecile de mii de versuri publicate și, probabil, dublul numeric al rîndurilor (standardizate tehnoredacțional pe pagină) în proză. Pe omul însuși, tocmai pentru că a fost contemporanul nostru, nu-l putem cunoaște, cu adevărat, nici din arhivele televiziunilor, nici din filmulețele postate și accesate pe Internet-Youtube, cu atît mai puțin din galeriile de fotografii cu care ne răsfață revistele, mai ales cele literare. Pe omul public—intimul rămîne, de acum înainte, al memoriei familiei și bunilor prieteni—îl poți cunoaște doar din scris.

Mi-am propus să încerc, în aceste rînduri, un anumit traseu—vă asigur, cît se poate de subiectiv, întrucît este vorba de contactul meu strict personal exclusiv cu mărturii recente și ultime—prin lumea ideilor celui care s-a declarat dintru început locuit și stăpînit de *ultrasentimente*: pentru care *pămîntul* rămînea, *deocamdată*, prima și

ultima țintă, viața era, cu toate ale ei, *istoria unei secunde*, iar frumusețea vieții, ca și a omului, stătea în nimic altceva decît în *repetabila povară*.

Pe un pat de spital—nu întîmplător, de urgență; a fost omul tuturor urgențelor, cum declara, retrospectiv și vaticinatoriu în același timp, în puțin cunoscuta și deloc comentata *Autobiografie*, publicată cu 5 zile înainte de a împlini 65 de ani: „în această viață mereu urgentă, / Ambulanțele mele au alergat încolo și-ncoace [...] / Dar astăzi dau telefon ambulanțelor mele să vină la mine."—, la lumina, la fel de palidă ca și obrazul poetului, a unei veioze de la capul patului (*pallida mors*: tragică, deși atît de îndepărtată, confirmare a faimoasei sintagme horațiene), Adrian Păunescu își încheia, pe o placă de scris, ajutat de fiu, de fiica cea mică și de o asistentă, ultimele versuri ale ultimului poem, intitulat *De la un cardiac, cordial*. Era pe 31 octombrie 2010. Tot 5 zile mai rămăseseră. Dar pînă să moară. Ridicîndu-se, doar ajutat de cei trei, și-a pus semnătura (*sphragis*, „pecetea numelui", la poeții și artiștii alexandrini din vechea Grecie), însă nu pe orizontală, cum se obișnuiește, dedesubtul ultimului vers, ci pe verticală, pentru că sub ultimul vers, care aproape că atingea marginea de jos a paginii, nu mai încăpea nici măcar o literă.

Chiar prin titlu, ultima lui poezie se deschide pe un ton glumeț și colocvial, invitîndu-și cititorul, ceva mai cult, să facă deosebirea etimologică între două cuvinte cu origini total diferite—primul cuvînt, greacă: *(he) kardia*; cel de-al doilea, latină: *cor, cordis*; de aici, derivatele: *kardiakos*, respectiv, în latina medievală, *cordialis*—, dar cu sens identic („inimă"), diferențiat doar la derivate. Tonul glumeț, trădînd, în cele din urmă, încrederea, optimismul, este păstrat și în cuprinsul poemului, descoperindu-i aparent surprinzătoarea funcție ludică („Eu vă salut de-a dreptul cordial, / De-a dreptul cardiac", în penultima strofă).

Poemul, în totul lui, este, evident, un mesaj (nici nu bănuia autorul său că avea să fie ultimul, deși o undă de teamă premonitivă se strecoară în ultima strofă, a VI-a), însă nu orice fel de mesaj, ci unul de cea mai tulburătoare esență, cea pur și adînc etică: „Consider că e-un gest profund moral / Cuvântul meu la voi să mai ajungă." „Voi" nu înseamnă doar „cititorii mei", ci „la voi" înseamnă *la voi, poporul meu român*. Această echivalență se întemeiază pe prezența în ultimul vers a cuvîntului-cheie „țării (mele)". Exact cum, odinioară, poetul ipoteștean de 16 ani se adresa, direct și tot la persoana a II-a, „dulcii Românii", ai cărei „fii" dorea din prea-plinul sufletului adolescentin să „trăiască numai în frăție", la fel și sexagenarul poet basarabean-oltean, la celălalt capăt de viață și de istorie, le vorbește, cu aceeași energie neîmpuținată de oboseala gravei boli, conaționalilor: „Purtați-vă de grijă, frații mei, / Păziți-vă și inima,

și gândul [...]” (strofa a IV-a); „Vă văd pe toți mai buni și mai umani [...]” (strofa a VI-a).

Această ultimă strofă, ultimul cuvînt citat mai sus, cu precădere, dau seama asupra umanismului autentic românesc, de stirpe indubitabil eminesciană și pașoptistă—ca să ne raportăm, în materie de poezie, la modelele canonice, prime—, care a animat, pînă în ultima sa clipă, scrisul lui Adrian Păunescu: „Vă văd pe toți mai buni și mai umani, / Eu însumi sunt mai omenos în toate, / Dă-mi, Doamne, viață încă niște ani / Și țării mele minimă dreptate!” Într-o oră de grație a Istoriei, pe cînd România nu se numea încă România, un poet bucovinean adolescent, numindu-și țara așa și avînd, ca eroul latin vergilian Aeneas, sub ochi faldurile unui viitor nenăscut, dar deja glorios pe măsura gloriei trecutului („la trecutu-ți mare, mare viitor!”), își chema contemporanii, cu glas subțire, însă fierbinte, să treacă și în faptele prezentului gloria de odinioară a neamului: „Spună lumii large steaguri tricoloare, / Spună ce-i poporul mare, românesc”. Se pare că a fost singurul poem eminescian croit în integralitate și exclusivitate pe tiparele temei iubirii de patrie și de poporul ei (D. Popovici). La ora prematur presimțitei despărțiri definitive („simțeam / Că mă aflu în apropierea unei astfel de clipe a despărțirii”, *Autobiografie*, strofa a IV-a, vv. 1-2), celălalt poet, profet și soldat totodată—*poeta uates et miles*, ca să lărgesc, pe măsura staturii poetice, formula consacrată (Lucian Chișu)—, a fost, după știința mea, singurul dintre creatorii în verb români, ale cărui gînduri și cuvinte scrise, de pe urmă, din această lume, au zburat către țară și către poporul ei: „Dă [...], Doamne [...] / [...] țării mele minimă dreptate!”

Primul poet își începea viața literară cu un gînd și un verb înaripat către Țară. Cel de-al doilea—și, pînă acum, ultimul—și-o încheia.

Cîteva cuvinte despre înroșirea obrazului

Eram cu soția la etajul unui complex de magazine, într-un sfîrșit neașteptat de însorit pentru o săptămînă geroasă și fără speranța de a ieși din cenușiu. Atrași de spectacolul vitrinelor, ne-am lăsat fiecare duși în voia pașilor, de la o ușă la alta. Nici n-am simțit cînd am rămas singur în fața unor manechine zvelte, încremenite în zîmbet vaporos dincolo de luciul vitrinei. Înăuntru, altele te invitau, ca într-un balet al albului apoteotic, cu gesturi tandre și largi, să le admiri și să nu mai stai pe gînduri, alegîndu-ți odată cea mai frumoasă rochie de mireasă pentru nunta ta de vis de la vară.

Am îndrăznit să m-apropii pentru că, amintindu-mi, în fulgerul unei clipe, de cea pe care am ținut-o, eu însumi, de vîrful degetelor, în urmă cu mai bine de treizeci de ani, sub ochii tuturor, ea tremurînd pe sub albul orbitor al faldurilor, în pașii dănțuitori ai lui Isaia, am văzut cum o tînără proba zîmbind cea mai frumoasă rochie de mireasă din cîte oferea magazinul. Aranjîndu-i ultimele cute, vînzătoarea îi spune celei care se sorbea din oglindă: „De-ați ști ce frumoasă sînteți!...” Abia atunci tînăra, ridicîndu-și privirile de pe mîneci și volane, mă văzu, stînd departe, în oglindă. Obrazul ei se înroși dintr-o dată, parcă plesnit de năvala sîngelui.

Chiar ieri, hotărît și eu să-mi mai cruț buzunarul, mi-am lăsat mașina să vegeteze, alături de ale multor vecini, în curtea blocului și am pornit, spre o destinație puțin cunoscută mie, cu metroul. Se apropia stația la care știam teoretic că trebuie să cobor, dar huruitul vagonului pe șine m-a împiedicat să înțeleg cu claritate numele stației, rostit cu inflexiuni prea metalice de robotul feminin al Metrorex-ului. Atunci m-am apropiat de cineva, o domnișoară care stătea ca și mine în picioare lîngă burduful dintre vagoane, cu deosebirea că avea pe urechi niște căști minuscul delicate și ochii semiînchiși. Am îndrăznit să-mi cobor fruntea și să las o întrebare, care mie mi s-a părut suficient de tare, spre ochii întredeschiși: „Nu vă supărați, știți cumva ce stație urmează?” Probabil că n-a văzut decît un bărbat vîrstnic, aplecat spre urechea-ochii ei. Care atunci s-au deschis și au clipit. A tresărit. În același timp și brusc, un val de sînge i-a năvălit în obraji.

S-a întîmplat să nu fie bărbați persoanele întîlnite de mine în drum, care s-au înroșit spontan în obraji. Dar înroșirea obrazului nu are nimic de a face cu sexul sau

cu vîrsta sau cu poziția în spectrul social. Ea vine, dacă mai vine, din clocotul interior al sîngelui, cel care scapă oricărui control al imperativelor rațiunii. Ea vine, dacă ați văzut că mai vine cumva, dintr-o pulsiune sanguină a bunului simț. Din ce în ce mai rar am mai văzut, astăzi, la noi, obraji înroșiți. Și pricina să fi fost nu alcoolul, hipertensiunea arterială, gerul sau vreun dos de palmă glumeț scăpat, prezidențial. Dumneavoastră ați mai văzut, în jur, obraji înroșiți?

Mi-ați putea răspunde că aceia sînt semnul copilăriei bunului simț și că acel semn se pierde odată cu intrarea în maturitate. Tare mi-e teamă, sincer v-aș spune, că nu înroșirea obrazului se pierde cu vîrsta, ci bunul simț însuși, al cărui semn de a fi se vădește la orice vîrstă.

Cine să se mai înroșească-n obraji, mai m-ați putea, în sfîrșit, întreba. Cît mai pe scurt și selectiv, v-aș zice cam așa.

Să li se-nroșească obrazul celor care ne-au dorit, de mult, să trăim (în) bine și se străduiesc azi din răsputeri să ne facă să-i credem că trăim rău din motive și cauze cu totul obiective, adică fără nici o legătură cu voința lor.

Să li se-nroșească obrazul celor care declară televiziv în fața națiunii că demisionează în cinci minute dacă se-ntîmplă cutare lucru și care, odată-ntîmplat acel lucru, abitir mai candidează la un nou mandat.

Să li se-nroșească obrazul celor care promulgă o lege și apoi n-o pun niciodată în aplicare, nici măcar preocupați de a o anula juridic, cîtă vreme tot n-o aplică nimeni.

Să li se-nroșească obrazul celor care iau bani de la pensionari prin noi impozite ticluite și dau la jandarmi și diverselor unități specializate în reprimarea revoltelor (spontane, ca și cronice).

Să li se-nroșească obrazul celor care desființează școli și spitale numind acest lucru eficientizarea sistemului bugetar oricum greoi, birocratic și corupt.

Să li se-nroșească obrazul celor care împart fonduri administrațiilor locale nu după necesitățile strict calculate ale comunității, ci după culoarea faldurilor politice.

Să li se-nroșească obrazul tuturor celor care, aleși de concetățeni, îi lasă, într-un fel sau altul, de izbeliște și pe drumuri, mai săraci ca niciodată și sărăciți, învrăjbiți și invidioși unul pe soarta celuilalt, aduși de nevoie la limita inimaginabilă a egoismului feroce: gata să se fure între ei și pe toți ceilalți, să se-navuțească „în afară” pentru că numai acolo poate fi mai bine, să se urască pe verticală și pe orizontală, pornind de la familie și de la rudele cele mai apropiate, să uite, abrutizați, că mai există și fericirea, nu numai frica, de a trăi, fericirea luminii răsăritului de soare, a pîlpîirii stelelor.

Înroșirea obrazului are legătură doar cu grosimea lui. Poate, cred și sper, că mai are legătură și cu altceva, care nu se vede și pe care, în noua societate globalizantă, îl pierdem de la o zi la alta, pe nesimțite. În limba română se numește suflet.

LZR

Par consoanele-pivot ale unui cuvînt hamito-semitic. Ori, redus la esența sa non-vocalică, vreun radical pre-indo-european cu șanse de evoluție spre vocalizarea indo-europenizantă a sonantei finale. Dacă sărim peste milenii și aterizăm în plină contemporaneitate, gîndul ne poate duce spre o siglă de ultimă oră sau spre cine știe ce acronim ascuns, în fine spre o formă (oricît de bizară: tocmai ele sînt *în tendințe*!) de abreviere.

Nimic din toate acestea, bineînțeles!

Scriu din nou, cu aceeași neprefăcută bucurie, despre tinerii noștri din liceul de azi. Cel supus atîtor pale de vînt zise reformatoare: așadar, din și în toate direcțiile. Impasibili în seriozitatea lor veselă și netulburați în veselia lor serioasă, liceenii, și astăzi, își văd mai departe de treabă. Iar cei mai mulți dintre ei își cunosc în mod cert țelurile care, în liniștea matură a propriilor proiecte născute din vechi dorințe personale, le înmuguresc deja în gînd. Departe—iar zic: cei mai mulți—de tentațiile himerice ale unor vise halucinogene, înșelătoare compensații ale frustrărilor, colective și individuale, cotidiene.

Acum cîtva timp am scris despre un festival de teatru antic pus în scenă, la București, de elevii mai multor licee, inclusiv din țară. Era, efectiv, un unicat la noi. Între timp, prin redirecționarea și realocarea fondurilor, autoritățile locale, neîndoios competente în materie, au reușit să-l transforme în virtualitate.

De puțină vreme, elevii unui alt liceu din inima Capitalei și-au luat soarta în mîini și, cu ajutorul profesorilor și cu sprijinul necentrat pe profit al unor sponsori uimitor de discreți, imuni la valurile vînturilor, au scos, ei, elevii, revista ce poartă numele faimosului „colegiu național” (în denumirea oficială actuală) din proximitatea parcului situat, pe latura sa de sud, față în față cu însăși Primăria. Ați ghicit, desigur. Liceul se numește *Lazăr*, împlinește în 2011 fix 151 de ani și, prin numerele revistei pe care elevii lui de azi—nemulțumiți doar cu latențele spațiului internautic—o tipăresc (cu ISSN!), ne întărește speranța că viitorul nu este, nici măcar la noi, o vagă și timorantă presupoziție utopică.

Ați mai ghicit și că acele consoane care au suferit bizara, dublă, extracție vocalică formează însuși numele recent (re)apărutei reviste. Dar, de fapt, nici una dintre surorile ei, mult mai în vîrstă, care au precedat-o în arcul celor trei jubilee

lăzăriste, cu apariții variabile, după anii școlari și vremuri, nu i se pot pune cu adevărat alături.

Ultimul număr, pe ianuarie-februarie 2011 (2 / anul II [127]), începe cu cuvintele *Salutare din nou, lăzăriști!* ale Anei-Maria Iwada, eleva din clasa a X-a I care conduce revista. Și eu vă salut, *et in Lazăr ego*, cel în care se mișcă, viu încă, liceanul din clasele a IX-a H și a X-a, a XI-a și a XII-a G de la începutul anilor '70 (nu mai contează cînd). Dacă aș face abstracție de propria mea biografie și aș da una după alta paginile revistei voastre, admirîndu-i luciul fin strălucitor al hîrtiei și culorile vii, discret armonizante, exact ca un cititor care nu a avut nici o legătură și, evident, nu are nimic de-a face cu liceul „Lazăr" din București, aș fi cu adevărat surprins de cîteva lucruri. Iată-le, într-o înșiruire dezordonată.

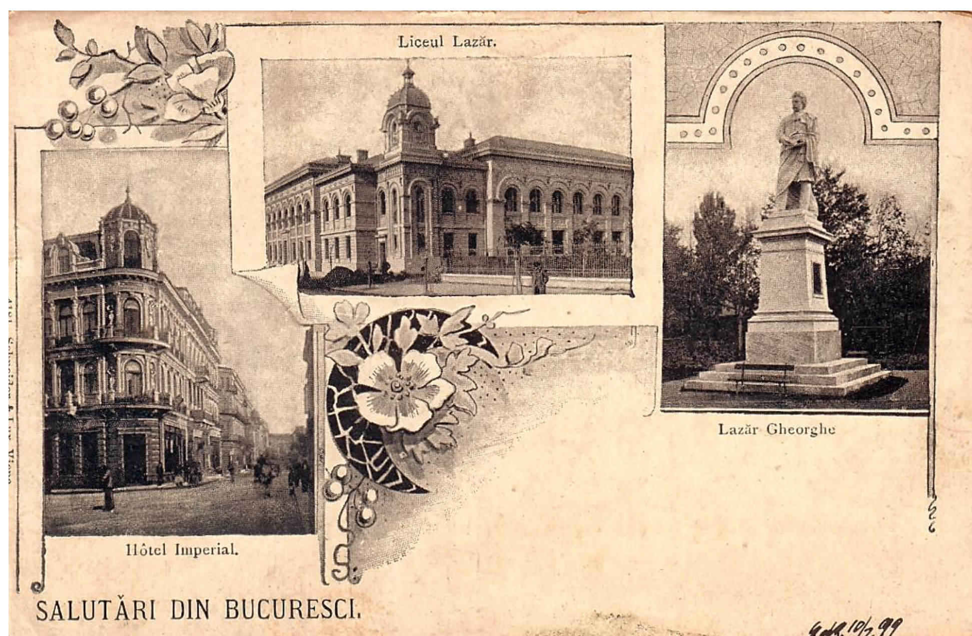
Fără să fi făcut nici cea mai scurtă și rapidă școală de presă, ați intuit, cu flerul jurnalistului autentic, de bun gust și perfect informat, să vă alegeți temele și subiectele articolelor. Și, pentru că nu este o revistă cu un profil specific (de cultură, de mondenități, de sănătate, de sport, de bucătărie etc.), ci una mozaicată, ați știut (cum, oare?...) să evitați pericolul înghesuirii articolelor, vîrîte în revista-magazin ca-ntr-un sac. V-ați dat seama că soluția cea mai bună și practică pentru orice fel de cititor este să alternați materialele, toate scurte, de 1-2 pagini, privitoare la viața voastră de elevi—de elevi ai Lazărului, în mod special—, cu acelea care, deși nu vorbesc despre voi, vă interesează foarte direct și imediat. Tot numărul este construit pe această axă. Tocmai posibilitatea de a te regăsi, ca elev, dar și ca cititor generic, într-unul ori altul din articolele revistei—de la simple știri și informații pînă la interviuri, microeseuri și reportaje, trecînd prin poeme, proze, recenzii și cronici—, face vie această revistă consonantic intitulată. Exemple? Mie îmi place menuetul, ție Justin Bieber. Un text îi adună pe amîndoi în aceeași pagină. Ești fan Cărtărescu? Uite, ai la p. 12 o cronică despre „treptele succesului" și popasul celui mai mare și tînăr poet român contemporan (spun doar atît) printre lăzăriști, în decembrie abia trecut. Iar așa mai departe: film (portret Kusturica), origami, arte marțiale, Miss și Mister Lazăr 2010 despre moda în iarna lui 2011, Bucureștiul ecologic, Tîrgul de Crăciun al lăzăriștilor, totul în paralel și, cum observam, alternanță cu, de pildă, „151 de ani de Lazăr" sau cu un grupaj de texte centripete, postmodern amalgamate sub titlul-citat *Iubirea-i fum ce din suspine crește.*

Apoi, deși toți autorii semnează precizîndu-și clasa de proveniență, revistei i-ați dat un aer respirabil de către oricine. Un *aer cu diamante* (ca să-l citez pe Poetul glorios descins la voi), un aer adolescentin universal și atemporal. Le-aș invita pe realizatoarele și realizatorii emisiunilor TV, în primul rînd de știri și de divertisment,

ale diferitelor „canale” de pretinsă vizibilitate și audiență, să vă citească. Ar trebui să le fie rușine că-și încep pretinsele știri cu violuri de găini și că marea „distracție” înseamnă pentru ei defilarea fundurilor feminine cît mai bombate și etalarea sînilor natural siliconați. I-ați dat revistei un aer viu, proaspăt, tare și la fel de adevărat, ca sursă de viață și speranțe, așa cum este aburul primăverii care se naște în fiecare an din mugurii încolțiți ai Cișmigiului.

Am lăsat la urmă meritul cel mai important, după cum cred. Fie că au trecut, fie că nu, prin „Lazăr”, ca elevi în cea mai mirabilă și fecundă în vise vîrstă a vieții, cititorii voștri (un sfat și o dorință: aveți grijă să difuzați cît mai departe revista, și tipărită, și *on line*) descoperă „miracolul” care îi face pe lăzăriști solidari între ei și prietenos deschiși cu toți ceilalți din afara lor. „Miracolul” are un nume: spiritul „Lazărului”, la fel cum vorbim de spiritul Crăciunului.

Cine a trecut în viață prin „Lazăr” se cunoaște, adică se recunoaște. Revista voastră, între alte zeci și sute bune de reviste școlare din prezent, o arată cu prisosință. Spiritul LZR: te îndeamnă să fii *bun* și *mai bun*. Sau, cu vorbele lăzăriștilor înșiși, inscripționate lîngă inimioarele roșii ce înconjoară tandru consoanele-simbol: *Good. Better. LZR.*

Privirea cîinelui

Zilele trecute și-au amintit, printre altele, din nou, edilii unui sector din București că bîntuie peste tot în perimetrul lui patrupede lătrătoare fără stăpîn, drept care au decis să-i trimită pe hingheri în razie. Se termina luna și, la capitolul în cauză, nu se raportase la prefectură nici o activitate. Nu la primăria generală, aceea fiind intens ocupată cu multe alte chestiuni prioritare dintr-o listă amplă de priorități. Firește, edilitare. Astfel încît, dotate cu tot echipamentul regulamentar prevăzut, dubele s-au pornit și, numai la o primă tură de girofar, echipajele au adunat, imune la orice fel de proteste locale spontane (dintre care cele umane vocale dublau, într-o perfectă consonanță armonică, lătrăturile în cor ale patrupedelor încolțite), zeci de exemplare sugrumate în laț și aruncate în cuști grele de fier.

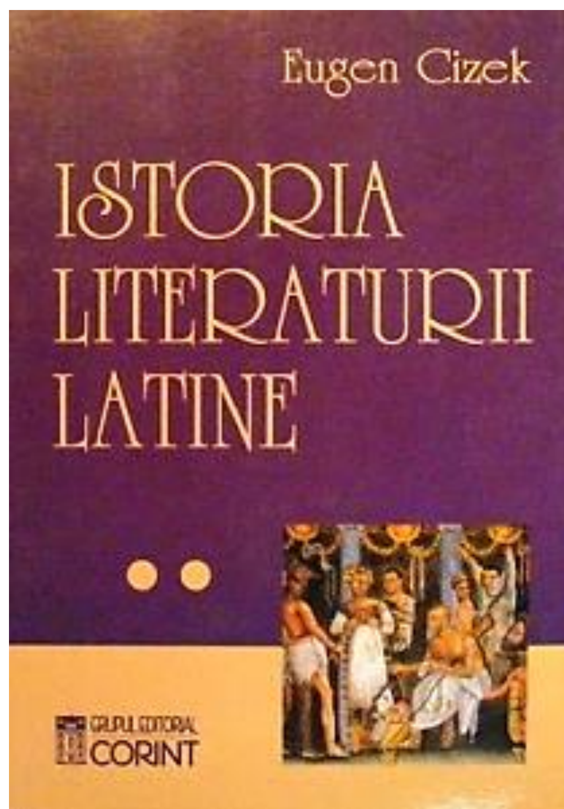
Ce a urmat nu pot ști, fiindcă n-am mai avut cum, prin bunăvoința jandarmilor însoțitori ai misiunii, să văd direct. Pot însă, desigur, presupune, deși—și în acest caz—numai cu o oarecare aproximație. Mai exact, pot scrie, aici, pe marginea a doar ceea ce una sau alta din televiziunile centrale de știri vesperal-nocturne a considerat benefic, pentru procentajul cotidian de rating, să includă în desfășurător.

Aduși în forță la adăpost, cîinii se întreceau în zbateri, lătrături și cățărări cu labele din față pe plasele metalice și pe zăbrelele groase. De toate taliile, se aruncau încolo și-ncoace, își arătau dantura pînă-n fundul gîtului, săreau spre plafonul cuștii, se izbeau de vergele, le mușcau, alergau dintr-un colț în altul, se ridicau pe labele din față și-și înțepeneau grumazul întors undeva spre cer, parcă ar fi văzut luna înghițită de vîrcolaci. Editorul de imagine ne crușase urechile de vacarmul lătrăturilor, din boturile căscate se ștersese orice miime de sunet. Lentila camerei trecea meticulos de la un cîine la altul, alternînd cu efect prim-planul cu gros-planul. Imaginea de ansamblu era aceea a unei zbateri continue, îndîrjite, furioase, asemenea peștilor prinși în plasele pescadorului oceanic, care îi ridică netulburat din valuri, în timp ce disperații se arcuiesc în năvoade, înnebuniți de dispariția apei și de uscăciunea aerului.

Doar într-un colț, un cîine chircit stătea în agitația furibundă nemișcat. Avea botul închis. Privea dintr-o parte. Camera s-a apropiat și l-a fixat în cadru. Tremura tot. Dar privea dintr-o parte. Ochii lui îmi spuneau: Nu vă apropiați de mine!

Lăsați-mă-n pace! Din ochii lui care priveau într-o parte am simțit, în acele cîteva secunde cît l-a fixat camera, că ies ură și furie și neputință în șiroaie. Dar cîinele doar privea dintr-o parte. Și tremura. Capul îi tremura, botul, labele întinse paralel în față, blana rărită pe spinare.

Privirea cîinelui mi-era știută. Sigur o mai văzusem pe la noi, pe undeva. Brusc, închizînd televizorul, mi-am amintit-o. Am văzut-o în ochii pensionarului care zgîlțîia gardurile metalice de protecție din jurul palatului parlamentului (de ce-aș scrie cu majusculă?), după ce aruncase inutila pancartă. Am văzut-o în ochii bolnavei evacuate în cărucior, cu perfuziile atîrnînd, ca să elibereze patul din spitalul ce primise noi destinații. Am văzut-o în ochii femeii care, apărîndu-și cu propriul corp culcat pe grămăjoara de pungi de detergenți oferite de supermarket la promoție în prima zi la deschidere, stătea pe ele ca să nu i le fure cineva pe dedesubt.

Mehala Walhalla (I)

Am scris tot aici, cu oarecare vreme în urmă, și acum îmi verific și întăresc convingerea. Clasicistul vremurilor noastre, cultivator al literelor și spiritului Antichității, își descoperă cu adevărat identitatea și o atinge numai atunci cînd își transformă știința în creație. Acest lucru se întîmplă, după cum ușor putem bănui, rar și foarte rar. Specialiștii în clasicități antice rămîn, cel mai adesea, proprietarii unui imens tezaur de cunoștințe cultural-istorice și lingvistice în domeniu, pe care le sporesc periodic, le adîncesc și le extind prin investigații sistematice, cel mai adesea comunicate riguros celorlalți specialiști din același domeniu pe calea studiilor și cercetărilor științifice.

Aceasta este, însă, subliniez, numai **o** cale de acces: cea profană (dacă mi se îngăduie termenul), cea mai răspîndită, generalizată. Care vorbește din lăuntrul științei cu mijloacele ei, o descrie și o problematizează. Spre esența ultimă a cunoașterii se ajunge, totuși, pe o altă cale: dacă din nou mi se permite, i-aș spune *uia sacra*. Cu aceleași date ale științei, minuțios clasificate, dar ieșind, practic, din perimetrul domeniului epistemic ca atare, clasicistul de azi al acelorași antichități își poate depăși propriile limite și pătrunde în esența cunoașterii lumii despre care el vorbește numai dacă trece de barierele discursului (deci, ale demersului și limbajului) pur scientist și-și invită cititorii—de data aceasta, nu doar cercul cunoscătorilor, al inițiaților—să refacă în alt mod cunoașterea Antichității: trăind-o, nu vizitînd-o pur și simplu. Ficțiunea oferă—vreau să spun, este capabilă să ofere—ceea ce, în sine, se vădește a fi inaccesibil științei: autenticul *trăirii*, al experimentării imaginare pe cont propriu, individual, personal a adevărului Lumii Vechi. Unul de esență eminamente ontologică.

Ficționalizarea Antichității clasice de către proprii ei specialiști s-a petrecut aproape sporadic în perimetrul literelor române. Cum este și firesc, proza a deschis spații mai largi, poezia, în schimb, a rarefiat și purificat aerul ficțiunii. Cazul lui Petru Creția este, îmi pare, unul atît exemplar, cît și emblematic. Din aceeași spiță descinde și scriitorul a cărui operă, de sursă pur clasicistă, își transcende, însă, cu bună și rodnică măsură, spațiul matricial de inspirație.

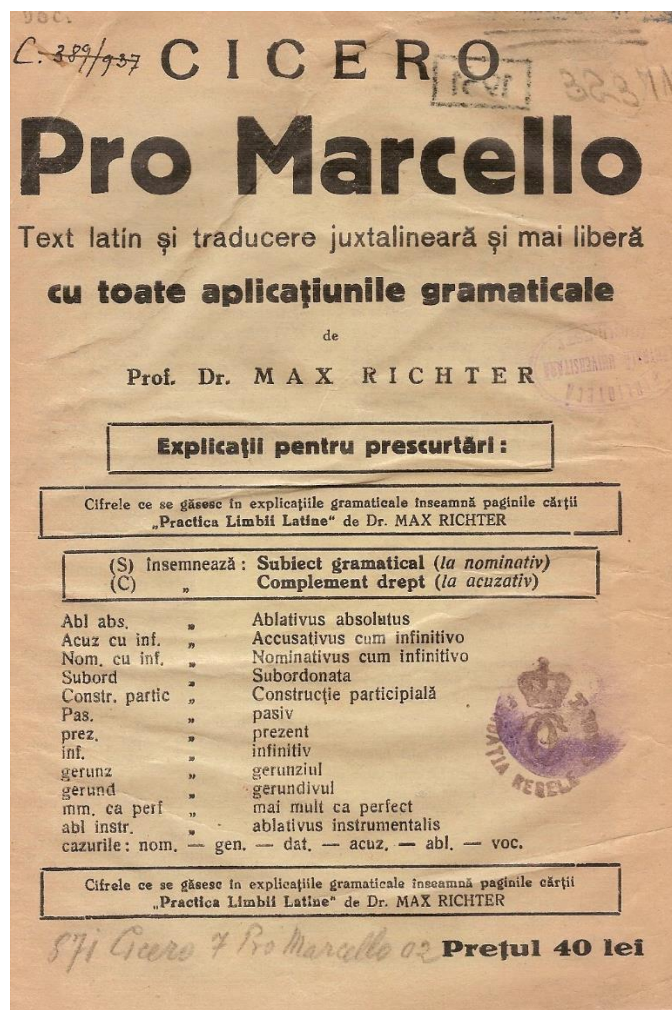
Născut la trei ani după mijlocul secolului (pe care îl simțim din ce în ce mai mult) trecut, în inima urbană a regiunii românești despre care locuitorii ei înșiși spun,

fără urmă de sfială mincinoasă, că „îi fruncea”—țării, de bună seamă, fapt ce avea să se dovedească și adeverească din plin, cu prisosință, în zguduirea din decembrie ’89: *azi în Timișoara, mîine-n toată țara*—, Dan Negrescu a parcurs, încă din cea mai spornică junețe studioasă, acel segment al traseului clasicist al literelor căruia nu va înceta, ulterior, să-i ridice și dedice templul pasiunii lui intelectuale: latinitatea. Așa au apărut și îmbogățit, treptat, bibliografia românească a studiilor de literatură latină (tardo-antică, preponderent și insistent patristică), exegeze al căror merit primordial stă, după părerea mea, în privirea pe care *filologul*—apăs asupra acestui cuvînt—o aruncă, luminoasă și limpezitoare, peste o lume latină cu totul aparte, aceea a cuvîntului uman ca nimic altceva decît slujitor al Credinței: parafrazînd, o lume în care *philologia* se vădea o exclusivă *ancilla theologiae.* Studiile literar-culturale ale lui Dan Negrescu, a căror nici măcar simplă menține nu-și are locul aici, și-au cîștigat, în profund contrast, un teritoriu clar delimitat în raport cu zona generală a bibliografiei teologice, astfel încît detaliile rămîn la dispoziția tuturor utilizatorilor ulteriori. Cum și traducerile din aceeași literatură latină patristică, nu mai puțin semnificativ și din afara ei (*Carmina Burana*, în ediția de la „Paideia”, spre exemplu), completează zona preocupărilor unui clasicist care a recunoscut în latinitate glasul cu vibrațiile cele mai pur umanist rezonante ce s-a auzit vreodată din Antichitate pînă astăzi.

Pe toate acestea le las, așadar, nu deoparte, ci alături. Pentru că, de la un an la altul și de la un deceniu mai departe, cărțile științei lui Dan Negrescu—devenit, între timp, urmașul la Catedra universitară timișoreană de Limbi Clasice al lui Gheorghe Tohăneanu și pios cultivator al memoriei unui alt maestru, Constantin Noica—s-au rostuit și așezat lîngă alte cărți, de către care au fost continuate, întregite. *Epistolar imperial* (București, Editura Paideia, 1998) și *Însemnările Sfântului Renatus* (Timișoara, Editura Marineasa, 2001) au pus, pe rînd, bazele tripticului latin—ca sursă, cadru, personaje—care a condus la fundamentarea *Trilogiei imperiale* (Timișoara, Editura Marineasa, 2002), completate și încheiate prin *Romanul lui Constantin* (Timișoara, Editura Marineasa, 2005). Cu mult înainte să-și definitiveze (?) opera, Dan Negrescu intră deja în istoria literară: profesorul Alexandru Ruja, în remarcabila sa exegeză a literaturii române de la vestul țării (*Parte din întreg*. Vol. II. Timișoara, Editura Excelsior, 2000, pp. 65-68; a se vedea și *Printre cărți*, Editura Universității de Vest din Timișoara, 2006), urmat de alții, îl clasicizează. Inclusiv în dicționare biobibliografice ale scriitorilor.

Poate părea paradoxal, dar nu aceste cărți ating latura cea mai profundă și, astfel, cea mai originală a scriitorului Dan Negrescu (între altele, și un vitriolant publicist, cum o atestă volumele interludice *Raport despre starea na*(ra)*țiunii*, Editura

Marineasa, 2003 și, mai cu seamă, *Tablou cu siguranță. O panoramă clasicist-patristică a isteriei românești*, *ibid.*, 2007). Atunci cînd iese din parametrii imaginarului spațio-temporal al Antichității latine, geniul scriitorului irumpe de-a dreptul. S-a întîmplat, de un „cinism elegant și categoric”, după propria declarație (*Raport*, p. 121), în faimosul *Do ut des. Breviar despre cerșit (cu exemple și soluții)*, Editura Marineasa, 2000, despre care am avut plăcerea să scriu. Se întîmplă, miorobolant și aparent deconcertant, în ultim apăruta sa carte de proză, publicată la aceeași constant fidelă Editură Marineasa și purtînd un titlu care, dincolo de simplele rezonanțe fonetice, își plasează finalmente eroii, după toate avatarurile lor mai mult sau mai puțin glorioase, tot în spațiul celest, ca și în cazul mitului germanic al Walhallei: *Mehala din ceruri. O mitologie pentru cunoscători* (2010).

CICERO

Pro Marcello

Text latin și traducere juxtalineară și mai liberă

cu toate aplicațiunile gramaticale

de

Prof. Dr. MAX RICHTER

Explicații pentru prescurtări:

Cifrele ce se găsesc în explicațiile gramaticale înseamnă paginile cărții „Practica Limbii Latine” de Dr. MAX RICHTER

(S) înseamnează: **Subiect gramatical** (*la nominativ*)
(C) „ **Complement drept** (*la acuzativ*)

Abl abs. „ Ablativus absolutus
Acuz cu inf. „ Accusativus cum infinitivo
Nom. cu inf. „ Nominativus cum infinitivo
Subord „ Subordonata
Constr. partic „ Construcție participială
Pas. „ pasiv
prez. „ prezent
inf. „ infinitiv
gerunz „ gerunziul
gerund „ gerundivul
mm. ca perf „ mai mult ca perfect
abl instr. „ ablativus instrumentalis
cazurile: nom. — gen. — dat. — acuz. — abl. — voc.

Cifrele ce se găsesc în explicațiile gramaticale înseamnă paginile cărții „Practica Limbii Latine” de Dr. MAX RICHTER

Prețul 40 lei

Mehala Walhalla (II)

În 1999, Dan Negrescu publica, la Editura Marineasa—aceea care, pînă astăzi, i-a asigurat constant, aproape neîntrerupt, șirul aparițiilor pe piața de carte—, un volum în format restrîns, de fix 101 pagini de text. Se numea, în cvadruplă și ritmică enumerare, *Oameni, locuri, cai și îngeri*, și sugera, chiar din titlu, o situare biplană a materiei ficționale: în zona terestru-umană, prin primele trei raportări referențiale, respectiv în cea celest-divină, prin ultima. Totul părea pus sub semnul unei armonii paratactice, finalmente copulative („și”), implicate de coexistența zonelor de intuită referință și accentuate mai ales prin subtitlul încadrat cu două linii de pauză: *o mitologie din Mehala*. Coperta oferită, pentru primul contact vizual, cititorului, îl trăgea, însă, pe acesta mai degrabă spre cealaltă zonă, pur umană și terestră, a referințelor textuale. Căci ea înfățișa, sub forma unei fotografii colorate, un aglomerat tablou de familie, cu cincisprezece persoane, de vîrste și sexe amestecat diferite, nemișcați șezînd sau înțepeniți în picioare, toți în poziție frontală față de aparatul de fotografiat, pe patru rînduri inegale de jos în sus. Cele 29 de texte în proză, de la *Castanii pașei* pînă la *Epilog la o mitologie*, se succedau cu repeziciunea unui scris fragmentat și fragmentar, zgîrcit cu paginile (și așa, în format A5), cel mai mare (*Carne la porc*, dacă nu mă înșel) abia acoperind șase pagini, media situîndu-se undeva pe la trei, maximum patru pagini (unele texte au chiar numai o pagină și cîteva rînduri).

Un scris, așadar, parcimonios, selectiv în detalii, sever cu oferta textuală și foarte circumscris tematic. Pentru că, extrem de direct—încă de la prima pagină, al doilea rînd („În legătură cu întemeierea Mehalei [...]”)—și fără ocolișuri explicative, prozatorul își alege spațiul lui și timpul lui, și de acolo nu mai dă, în anul de grație 1999, nici un semn că ar avea vreun gînd să iasă.

Surpriza apare, iată, peste unsprezece ani.

În 2010, păstrînd formatul și confirmînd atașamentul fidel față de serioasa casă editorială timișoreană, Dan Negrescu își recheamă și readuce cititorii în lumea Mehalei. Noul volum îl încorporează, crono-spațial, pe cel anterior, de care se desprinde, totuși, decisiv, în opinia mea—exceptînd fundalul general și țesătura de întîmplări relatate, pe care le redescoperim cu satisfacție—, prin două elemente de noutate.

Mai întîi, titlul este cu totul altul, sugerînd, *ipso facto*, ducerea mai departe a relatării, și nu reluarea ei prin simpla reeditare: *Mehala din ceruri*. Și acum, scriitorul preferă dublarea explicativă a titlului printr-un subtitlu sugestiv (*O mitologie pentru cunoscători*), întărind convingerea că noul volum reprezintă, în viziunea sa, o suire la *ceruri* a ficțiunii: adică o desprindere hotărîtă, programatică—întrucît e vorba chiar de titlu—de „oameni, locuri [și] cai”, dar, în schimb, o apropiere a viziunii narative, dacă nu cumva o intrare, pur și simplu, în (fosta) lume a „îngerilor”, cu un cuvînt, în spațiul exclusiv celest. În ceea ce-i privește pe „cunoscătorii” cărora le consacră „mitologia” în subtitlu, ei nu sînt alții, cred, decît cititorii înșiși, deja familiarizați cu Mehala primului volum. Ca un magistru din vechimea greco-romană, scriitorul le permite numai inițiaților accesul. Așa cum în panteonul celest post-uman al Walhallei intrau doar eroii care binemeritaseră terestru, tot așa în cereasca, divin magnifica Mehală intră numai cei care o cunoscuseră în viață, fizic, sau în lectură, spiritual.

În al doilea rînd, viziunea nou-vechii cărți mehaliene este cu totul alta. O înțelegem—zic eu—pe deplin numai dacă pornim de la comentariul autorului însuși: „Iar pentru ca toate acestea, **ale Banatului într-un cartier** (sublinierea autorului), să nu se piardă, am adunat oamenii, locurile, caii și îngerii și am constituit *O mitologie din Mehala*.” (Dan Negrescu, *Raport despre starea na*[ra]*țiunii*. Timișoara, Marineasa, 2003, p. 115). Depozitar al unei memorii pluristratificate, care a sedimentat, în mirabilă sinteză, un veritabil tezaur spiritual pan-bănățean, Negrescu ridică acum, prin cel de-al doilea volum, întreaga încărcătură a întîmplărilor de odinioară—adevărate ca atare sau situate undeva la marginea întîlnirii cu închipuirea—, plasînd-o într-un eminamente alt spațiu: unul eterat, purificat de egocentrismul aducerilor aminte personale. În această nouă lume, trecînd bariera fizică a morții, personajele Mehalei capătă aura Mehalei, adică a unei lumi de dincolo de timp și de spațiu (comuniștii au demolat Mehala material, mai există doar în amintire, deci în ficțiune), a unei lumi de dincolo de memorie, îngălbenite precum hîrtia fotografiei de grup a familiei pe coperta de carte. O lume—secundă Walhallă—a apusului veșnic de soare și seară, niciodată o lume a dimineții, niciodată a nopții, singură cu zeii ei plecați: *Götterdämmerung*.

În sfîrșit, volumul sporește și cantitativ față de primul. Cele 146 de pagini de text propriu-zis adună cu 10 bucăți mai multe (în total, 39). Cartea o deschid tot *Castanii pașei*—ca o reiterată *ab Urbe condita*...—, în timp ce ultimul text, reproducînd cu exactitate titlul cărții (*Mehala din ceruri*), aduce cu mult mai mult decît un simplu *epilog la o mitologie* (cum se numea proza finală a volumului din 1999). Acest ultim (nou) text reia, în *raccourci*—după cum procedase autorul, anticipativ, și în auto-interviul din care

am citat deja, intitulat *Cum se manifestă „memoria Banatului" în scrisul dumneavoastră?*, la pp. 113-115 din *Raport*...—, itinerarul tuturor temelor volumului mehalian, pe traseul: realitate în trecut (*illo tempore*) → actualizare ficțională prin (re)memorare → mit. De la Mehala cîndva existentă la o Mehala a tuturor amintirilor și, de aici, la mitul Mehalei, isomorf celui walhallian. Altfel spus, și în concluzie: de la Mehala la Walhalla.

Mehala Walhalla (III)

Încheiam însemnările precedente cu următoarea constatare. Ca și arhetipul său mitologic—nu fără o oarecare și îndepărtată legătură sub raportul dăinuirii etnice—, înainte de a deveni amintire, cartierul plurilingv al Timișoarei, care a fost originara Mehala, a existat în realitate și cît se poate de material. Regimul predecembrist a spulberat-o fizic, demolînd-o. Încetul cu încetul și pe rînd, oamenii de acolo au plecat de pe pămînt undeva în altă parte, nu se știe exact unde și dacă spre mai bine, în orice caz prozatorul presupune—în continuarea tradiției respectuoase față de trecut—că „(în) ceruri". Om cu om, piatră pe piatră s-au dus toate, pînă cînd Mehala de pe pămînt s-a (era cît pe ce să zic și eu, precum neaoșii bănățeni, copios reproduși în vorbire de martorul lor, *s-o*) mutat complet, adică integral, „(în) ceruri".

Așa a devenit Mehala amintire, vreau să spun legendă și—de aici, din încrengăturile poveștilor—mit, iar oamenii ei, în carne și oase odinioară, personaje. Lucrarea prin cuvînt a scriitorului nu face decît să recupereze amintirea și amintirile lor, retrezindu-i, astfel, la viață. Desigur, nu la cea reală, ci la aceea, cum spuneam, a amintirii. Dar cîtă amintire, putem zice, parafrazîndu-l pe autor, tot atîta viață: viață în spiritul cititorului de oricînd, dar și în litera scrisului/scrierii, care eternizează amintirea („/.../ e atîta nemurire câtă aducere aminte", p. 141).

Care a fost lumea Mehalei de odinioară, de zi cu zi și de an cu an? Dan Negrescu topește, cu harul unic al spusei de nespus, amintirea în ficțiune, prin intermediul celor 39 de narațiuni alcătuitoare ale volumului. În cele ce urmează, descompunîndu-i construcția și refăcînd, împreună cu dumneavoastră, traseul alcătuirii ei, vom încerca să vedem din ce „oameni, locuri, cai și [probabil, n.n.] îngeri" a existat, întrupată și întruchipată aievea, acea lume a Mehalei, pe care pe de o parte rememorarea o readuce la viață, pe de alta transpunerea amintirii în scris o așază definitiv în unghiul „nemuririi" (ca să-l citez, prin ultimul cuvînt, din nou pe autor, *ibid.*).

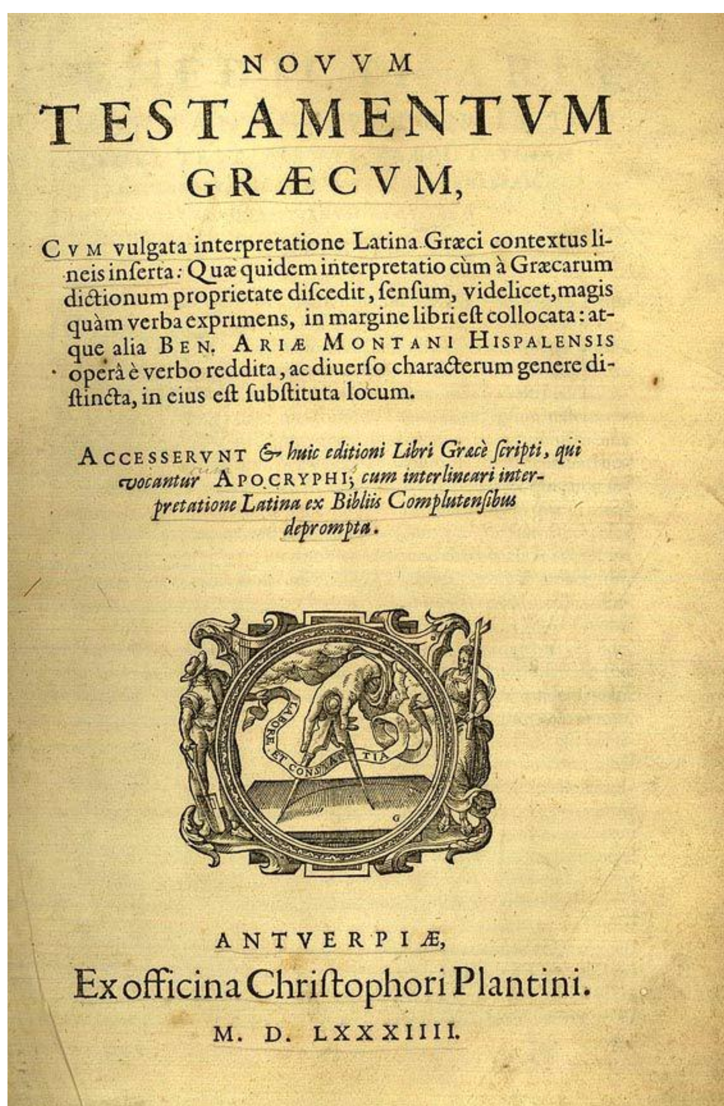
Scriitorul purcede la drum temeinic și parcă științific, asemenea unui adevărat istoric al locurilor, cu oameni cu tot, dintr-un timp ieșit în afara prezentului lecturii. De altfel, evitat cu grijă mai totdeauna, faimosul „prezent istoric" cedează aici întîietatea necondiționat „trecutului " firesc al narațiunii retrospective. Acest „trecut" se concretizează morfologic prin fluidul imperfectului verbelor relatării, rareori

întrerupt de cîte un perfect (compus, desigur) sau, uneori, căpătînd prin extensie sprijinul prezentului gramatical. „Luna decembrie provoca o mare agitație /.../ Apropierea Crăciunului îngrămădea nori roșietici /.../ Ningea /.../ Cetatea se topea /.../ Dumnezeu /.../ privea /.../ iar deasupra Mehalei începea să cearnă /...” (*Mătreața lui Dumnezeu*, pp. 47-48). Melopeea imperfectului (indicativ activ) transformă întreaga aducere aminte într-o curgere fără sfîrșit: timpul relatării, cum am spus, retrospective, ca timp unic—și unicat!—al retrăirii, în memorie, și al mărturisirii, prin scris. Sau, dacă vrem să eliminăm (și să simplificăm, totodată) hendiada, în/prin (tran)scrierea memoriei, pînă acolo unde ea se varsă, ca rîurile primite de albia uriașă a fluviului povestirii, în ficțiune.

Scriitorul începe, într-adevăr, metodic, precum istoricul, prin „întemeiere” (*Ab Urbe condita*...). Ne lasă, cumva, impresia că (să-i spunem) monografia Mehalei nu poate începe altfel decît, bineînțeles, cu începutul. Adică, în alte cuvinte, cu actul descălecării Pașei, odată, într-o vară, lîngă „Cetate”—a Timișoarei, de bună seamă—, pe „o căldură de nesuportat” (p. 5). Drept care „Pașa a cerut să i se facă o plăcută reședință, mult după zidul de apărare [al Cetății, n.n.], în cîmpie, unde adie vîntul.” (p.6). Așa a luat naștere, „pe o movilă” (*ibid.*), istoria Mehalei, loc căruia Pașa întemeietorul i-a dat pe turcește acest nume (regăsit în rom. *mahala*, ușor modificat fonetic de viitorii localnici bănățeni), „pentru că”—notează filologic povestitorul lungii istorii, de cîteva secole (de cîte, oare?...), al mai vechilor și mai noilor întîmplări—„se afla dincolo de Cetate ” (*ibid.*). Cu gîndul țintit la veșnicia semilunei, Pașa a plantat în jurul casei lui niște castani cu răcoroasă umbră și parfum. Ei au rămas drepți în cîmpie și mult timp după ce Pașa, strîns cu ușa de victoriosul prinț Eugen de Savoia („franțuzu Eujen”, p. 7), a trebuit să plece dintre valahi înapoi în țara lui. Apoi, pe scurt, noi stăpîni, noi cumpene, noi vremuri. Pînă cînd Cetatea, pe la începutul ultimului veac încheiat, „i-a chemat pe măhălenți [locuitorii dintru origini ai așezării întocmite de Pașă] să se unească cu ei” (p. 6). Așa au căzut zidurile dintre Cetate și Mehala, dar și alte ziduri de clădiri, între care chiar prima așezare înălțată, casa Pașei, rînd pe rînd locuită de francezii lui Eugen, apoi de „dreptcredincioșii prelați sîrbi” (*ibid.*) și cine mai știe de cine alții mai tîrziu. Pînă cînd n-a mai locuit-o nimeni și a lunecat în ruină: „tăvălugul” (Istoriei, firește: cuvîntul citat aparține tot naratorului) „se rostogoli mai departe (*ibid.*)...

...și mai departe, pînă în prezentul rememorării prinse în scris. Se văd și azi încăperi înalte, dar fără tavan, cu ierburi, tufe de flori și chiar pomi (salcîmi), crescut totul de-a valma înăuntru. Numai castanii au rămas neatinși, uriași. Martori ai unei Istorii capricios iertătoare.

Superb acest *incipit* al textului ca ansamblu narativ—mai încolo îl vom numi roman și vom susține de ce—, povestea concentrată a Mehalei, din capitolul inițial (*Castanii Pașei*, pp. 5-7), relatată de un anonim bătrîn naratorului și reprodusă în stil indirect liber de către acesta din urmă. Un *incipit* plutind, îmi pare, la fel de simbolic asupra întregii cărți, tot așa cum *Geneza* deschide și luminează pînă în adînc înțelesurile întregii *Biblii*.

NOVVM
TESTAMENTVM
GRÆCVM,

CVM vulgata interpretatione Latina Græci contextus lineis inserta: Quæ quidem interpretatio cùm à Græcarum dictionum proprietate discedit, sensum, videlicet, magis quàm verba exprimens, in margine libri est collocata: atque alia BEN. ARIÆ MONTANI HISPALENSIS operâ è verbo reddita, ac diuerso characterum genere distincta, in eius est substituta locum.

ACCESSERVNT *& huic editioni Libri Græcè scripti, qui vocantur* APOCRYPHI; *cum interlineari interpretatione Latina ex Bibliis Complutensibus deprompta.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXXXIIII.

Mehala Walhalla (IV)

Primul text al volumului (*Castanii Pașei*, sempitern simbol fitologic al întemeierii, dar și al supraviețuirii) punea, așadar, în față o istorie cu totul prescurtată, dar în chip fericit redusă la esențial, a Mehalei pămîntești: veche așezare, aboriginară, de pe lîngă poalele cetății Timișoarei, apoi, în timp, apropiată tot mai mult și, în cele din urmă, înghițită de ea.

Cel de-al doilea text, intitulat *Canon pentru Dumnezeu în capitala lumii*, odată cu saltul brusc din depărtarea pîcloasă a trecutului în contemporaneitatea palpabilă a prezentului—dar, subliniez încă o dată, e vorba de un prezent cu totul relativ și pur personal, acela al rememorării, din unghi auctorial, a vîrstei infantil-preadolescentine, o vîrstă doar în principiu, cum se va vedea, paradisiacă—, produce totodată și o temeinică, pentru oricare cititor, explicație a alegerii materiei narative. Prozatorul a optat în favoarea Mehalei, a lumii ei policolore și polifone din îndepărtatul *odinioară* al copilăriei preadolescentine, pentru nici un alt motiv, decît fiindcă ea, foarte pămînteasca Mehală de acum multe decenii în urmă, a fost și se pare că va rămîne, cît va mai fi să fie, chiar „capitala lumii" (*caput mundi*). O Romă (îngăduită-ne fie comparația) *in nuce*, adică acel loc sacru—întrucît s-a născut dintr-o voință luminată de Sus—și la fel de emblematic precum orașul pluricolinar al Lupoaicei. Către noua minusculă Romă negresciană duc nu toate drumurile, ci toate vocile lumii. Mehala e singurul loc de pe pămînt unde, pînă astăzi, se mai aud împletite în simultan „canon" patru limbi: „nemțește", „românește", „ungurește" și „sîrbește". Iar înțelegerea, din totdeauna și netulburată, dintre vorbitorii acestor atît de diferite graiuri într-un singur loc se vădește a fi—deslușim noi printre rînduri—semnul Proniei care veghează necontenit Istoria.

Aceste două texte, extrem de scurte de altfel (abia patru pagini împreună)—în ton și acord cu brevitatea volumului în ansamblul lui, căci, pentru Dan Negrescu, rememorarea este un act scriptural eminamente concis, esențial(izat), și nu voluminos în multidimensionale tomuri larmoaiante—, constituie, ca pentru Titanul de la Bayreuth din ultimul veac regretabil, uvertura în *fortissimo* a unei opere simfonice în spațiul căreia intensitatea viziunii dă adevărata, adînca semnificație, grandiosului. Exact precum în faimoasa *Tetralogie*, începutul corespunde perfect sfîrșitului, și invers.

Ultimele două texte, al treizeci și optulea (*Epilog la o mitologie*) și al treizeci și nouălea (*Mehala din ceruri*, inedit față de volumul din 1999), plasează construcția narativă în unghi pur metafizic. Mehala de pe pămînt, dispărută treptat prin plecările succesive ale ultimilor ei locuitori de odinioară, se mută definitiv în „ceruri": pluralul sugerează tocmai imensitatea noilor spații, celeste, deschise ochilor minții, în profund contrast cu îngustimea spațiului terestru în care încăpuse vechea așezare. Le reîntîlnim în „ceruri", dar pe o altă croială topografică, strălucitoare și exactă prin însuși invizibilul contururilor ei, pe absolut toate personajele rememorate de narator în periplul Mehalei pămîntești. Istoria rescrie metafizic și se înscrie, astfel, în durată. Lui *odinioară* îi ia locul *pentru totdeauna*.

Care sînt, prin urmare, personajele închise între aceste două coperți, între „ieri"-ul Istoriei și „mereu"-l Eternității, între „Timp" și „în-afară-de-Timp"? Cele 35 de texte descoperă lecturii și reflecției fauna tragică, dar extrem de bogată, a comediei umane dintr-o epocă și dintr-un spațiu date, ambele coordonate circumscrise cu mult dincolo de orice voință a grupului ori a individului de a-și transcende condiția. Istoria rememorată a acestor personaje, trăitoare cîndva în Mehala unui înșelător de lunecos prezent, devine, în adîncimea cea mai profundă a semnificațiilor textului negrescian, ilustrarea viziunii perisabilității umanului, o perisabilitate grotescă prin încercarea disperată de a crede și de a demonstra contrarul. Or, tocmai confuzia oarbă dintre fericirea clipei și adevărul implacabil al veșniciei mută în tragic vesela inconștiență a „măhălenților" și îi urcă, totodată, în simbolic.

Textele rămase după ce le punem deoparte pe primele și, *recte*, pe ultimele două—alcătuind, pe de o parte, dubla introducere, pe de alta, dublul epilog—alcătuiesc un corpus atent, și nicidecum aleatoriu structurat, de biografii paralele. Mai exact, de fragmente biografice paralele dispuse în succesivitate narativă (nu cronologică), dar adeseori tangențiale, asemenea unor mici cercuri de viață iscate pe o apă stătătoare—așezarea Mehalei—, aceeași și mereu alta în scurgerea doar a vremii.

Loc al tuturor, așezare în-ființată de un întemeietor el însuși venetic (Pașa), Mehala îi ia la sîn în primul rînd pe cei sosiți de departe, oferindu-le—cui vrea—avantaje incontestabil superioare migrației itinerante. Cel mai original și specific personaj al acestei lumi de trecere, în și prin care se realizează miracolul transformării rătăcirilor din loc în loc în rămînere definitivă pe loc, este personajul colectiv. El conferă, în opinia mea, acel inconfundabil timbru multilingv și plurietnic lumii în permanentă facere, dar și inexorabilă desfacere, a Mehalei.

Dacă nu întemeietoare (lipsindu-i complet atributul statorniciei), în orice caz constant constituantă comunitate măhăleană a fost, din totdeauna și pentru multă

vreme, cea țigănească. Textul *Burlane, fulgi și sticle goale* (pp. 55-58) îi înfățișează în veșnica lor mobilitate doar sezonier sedentară: „/.../ ceea ce trezea neîncredere era /.../, mai mult, nestatornicia lor, neavînd casă; nu se știa pe unde stau /.../" (p. 55). Alături de aceștia din urmă, vaganți și neocupați din tată-n fiu, alții, în schimb, își ofereau, cu tarife imprevizibil variabile, diverse servicii ambulante („drotoșii" sau „rainipinctitorii", adică tinichigiii, cumpărătorii de sticle și borcane goale [ocupație, surprinzător, fără denumire specifică în nomenclatorul local al profesiilor și îndeletnicirilor], trocarii, respectiv cei care plăteau marfa cumpărată nu cu bani, ci pe diverse alte obiecte-marfă, de obicei de proveniență cel puțin necunoscută, ș.a.m.d. Acești țigani sezonieri apăreau de nicăieri și dispăreau în nicăieri, însă cu o ritmicitate precisă a recurențelor. În funcție și de anotimp. În sfîrșit, Mehala rememorată a cunoscut și un caz unic, izolat—aproape simbolic pentru riscurile pe care le asuma în comunitate opțiunea pentru sedentaritate în detrimentul ancestralei itineranțe—, de așezare a individului la casa lui. A doua parte a textului sus-amintit este exemplificarea ilustrativă și foarte sugestivă a exact acelor riscuri, survenite atunci cînd îți trădezi conștiința genetic vagantă.

Mehala Walhalla (V)

În Mehala își încrucișează rătăcitoare drumuri și alte comunități. Sînt evrei care, de la un an la altul, își depopulează propriul cimitir nu fiindcă n-ar mai muri sau s-ar îngropa aiurea, ci pentru că, în condițiile generoase ale noii societăți multilateral dezvoltate, reiau ciclul peregrinărilor (ancestrale și în cazul lor), hotărîndu-se „să îmbătrînească în Palestina”, p. 91 (*Cîțiva, spre Palestina*, pp. 90-91). Alți „trecători”, nelipsiți în Mehala săptămîni întregi din rotitorul cerc al anotimpurilor anuale, sînt ciobani transhumanți români, dar și vînzători de var și de mere, tot români, precum și pepenari șvabi (*Trecătorii dinspre depărtări*, pp. 101-103). An de an, cu căruțe sau fără, ei pleacă de acasă (de la șes, de la munte? cine știa exact de unde?), se integrează pentru săptămîni bune în timpul și spațiul Mehalei, apoi dispar înapoi, lăsînd în urmă-le nu atît puțina marfă vîndută, cît anii lor de tinerețe și de viață. În sfîrșit, deși fără grai, și animalele, blînde de regulă, înțelegătoare și mult mai răbdurii decît cele bipede la vicisitudinile vremurilor de tot felul, fac parte din personajul colectiv. În *Carne la porc* (pp. 109-113), text pe jumătate savuros, pe jumătate dureros, caii bătrîni și bolnavi de la CAP devin, la indicațiile prețioase ale „raionului” (de partid), hrană pentru porcii aceluiași colectiv agricol de producție: victime inocente—sugerează autorul acestui text fulminant politic—, ca și bipezii de altfel, ale exploatării fără milă, la sînge, sistematic realizate tocmai de acel regim care proclamase și vîntura pe toate căile ideologia eliminării definitive a exploatării omului de către om.

Loc, este adevărat, de ciclic repetabilă tranziție, culoar de trecere pentru noi și vechi seminții obstinat migrante, Mehala nu încetează nici o clipă a se dovedi o așezare, în sensul cel mai temeinic (aici, etimologic) al cuvîntului. Între fruntariile (vizibile cu ochiul liber și atinse cu pasul) ale ei—tramvaiul *patru* apare în era modernă și semicontemporană ca modulul palpabil de legătură între lumea bătrînei Cetăți și ceea ce fusese inițial elementul de noutate *extra muros*—, trăiesc alături și unii cu alții locuitorii „măhălenți”, permanenții opuși „trecătorilor”. Ei formează, în bloc, cea de-a doua mare categorie de personaje colective, o sumă de individualități ale căror biografii paralel-interferente oferă nesfîrșite surse de generare a narativității. Specificul ansamblului de personalități individuale nu mai este dat de coloratura etnico-socială, ci de comportamentul lor și de gîndirea care, cu notabile diferențe, dar și cu surprinzătoare asemănări, animă un atare comportament.

Unii—cei mai bătrîni, desigur—se știu acolo de cînd s-au născut, și chiar anterior: de pe vremea cînd moara, înainte să se electrifice, era semnul grăitor că Mehala își avea viața ei, nelegată de Cetatea depărtată (*Moara și bătrînii*, pp. 35-36). Alții, în schimb, tineri și foarte tineri în copilăria retrospectivă a naratorului, dau viață nouă, agitată, vechilor locuri hotărnicite cîndva de un Pașă. Cu nume sau fără nume, fiecare dintre cei înregistrați de memoria neselectivă, sentimental curioasă, a povestitorului are o istorie proprie, pe cît de singulară, pe atît de atrăgătoare.

Frumoasa menajeră (încă vizibil tînără) Martha, a părintelui catolic Iulius, declară un război *sui generis* postului creștin pentru că, luată prizonieră (etnic, șvăboaică) de sovietici după încheierea războiului adevărat (al doilea mondial), „postise" zi de zi, prin constantă înfometare colectivă, vreme de patru ani cît cărase, într-o localitate colhoznică din U.R.S.S., „bușteni pentru calea ferată" [*Socoteala unei carnivore (declarate)*, pp. 27-29]. „Tovarășul Victor", securistul plantat de partid pentru a da o înfățișare convingător luminoasă cartierului prin amenajarea unui parc, într-un loc viran, exclusiv pe bază de muncă patriotică a celor din zonă, crapă efectiv de „încurcătură de mațe" chiar în ziua festivă a inaugurării (*Partidul, parcul și fasolea*, pp. 32-34). Juna Nuța trăiește imaginar fiorii primei îmbrățișări în cinematograful local, proaspăt dat în folosință, după o involuntară pierdere în mulțime de iubitul disperat că, negăsind-o, i-o fură alții (*O melodramă în cinematograf*, pp. 41-44). Și așa mai departe. Dublul onomastic și ghinionist al lui Hitler (șvabul Adolf Hitner, alintat Dolfi), potcovarul Vili—ultimul meseriaș în branșă—, bucătarul Feri cu povestea lui despre cum l-a servit în persoană pe mareșalul Ion Antonescu poposit inopinat la cantină, milițianul asasin din tramvaiul *patru* (pentru necumpărarea unui simplu și singur bilet), baba Buba, depozitară de simbolice povești aitiologice cu Iisus și cu Sf. Petru pe pămînt, altminteri iubitoare a lui Moș Crăciun inclusiv pe timpul verii, de unde i s-a tras și sfîrșitul, tocilarul anonim cu tocila mobilă în spinare, dar fără o mînă, pierdută cîndva în cariera anterioară de măcelar, Ița, o altă deportată ca și Martha, filantropă și salvatoare de vieți omenești „cu roaba de împrumut", Iohan și Wolfgang, perechea de nemți, desăvîrșiți meșteri (unul cizmar, celălalt giuvaergiu), trecuta domnișoară G. (inițială aluziv aleasă), timidă croitoreasă de desuuri din Mehala, credincioasă singurului ei vis erotic din viață, Orbuloni-Orbete (dublet onomastic creat special prin antonomază), un „Ochilă" bănățean cu aceleași calități ale acuității vizuale ca și omologul său din *Harap Alb*, fostul sectorist Puiu Balint, mai puțin condamnabil (pentru devotamentul său necondiționat pus în slujba partidului unic) decît „domnul Tibor" (plăsmuitorul unei autobiografii orale mincinoase, de falsă schingiuire în beciurile Securității, minciună ce durase o viață întreagă, a lui, pînă la mormînt)—iată,

enumerate fără pretenții de integralitate, personajele pe a căror galerie compozită de frînturi biografice paralele, uneori intersectante, se ridică viziunea retrospectivă a lumii Mehalei.

O lume apusă, dar și apusul ei: îndrăznesc să-i spun, printr-o subiacentă, implicită alegorie, o *Mehaladämmerung*.

Mehala Walhalla (VI)

Trei sînt, în această lume pestriță și incertă statutar—anexă a Cetății și cetate ea însăși, cu alcătuire și legi proprii—personajele individuale care îi dau inalienabilă unitate.

Într-o ordine crescătoare a importanței în angrenajul narativ, ele sînt următoarele.

Mai întîi, moș Floca Pera sau Floca de („dă”) Mehala (din textul omonim, pp. 13-15), sîrb de origine și caustic comentator direct al tuturor situațiilor, cu precădere politice. Adversar aprins al nou intratului apelativ „tovarăș” în locul singurului—în opinia sa—admisibil, acela de „domn”, „moș Floca” respinge cu aceeași vehemență și forțata impunere, obligatorie, ordonată de partidul unic, a limbii române în dauna celei materne, sîrba: *Ia sam gospodin* („Eu sînt [un] domn”), le replică el, invariabil și obstinat, tuturor celor care îl abordează cu nivelatorul „tovarăș(u)”. Moartea lui Pera (*Culori din Mehala*, pp. 121-127) capătă rezonanțe grotesc rabelaisiene și, chiar mai mult, urcă în orizontul fantast al romanului latin (*Satyricon* și *Măgarul de aur*): culoarea schimbată în verde a feței mortului îi face să creadă cu groază pe cei prezenți în zilele și nopțile de veghe de dinaintea înmormîntării că bătrînul mort s-a sculat, nevăzut de cei furați de somn, din coșciugul pus pe masă la priveghi și a dat dușcă cîteva „ștample” de „răchie verzuie” aflate prin preajmă, de care cel mai mult îi plăcuse de-a lungul întregii sale vieți.

Apoi „bunul Petru” (sintagmă homeric recurentă, inclusiv în titluri: de exemplu, *Durereoasa dilemă a bunului Petru*, pp. 73-75), înțeleptul din Mehala—o prezență constantă în textele și, mai cu seamă, articulațiile narațiunii generale. Este *raisonneur*-ul principal, comentatorul care preia sarcina relatării de la naratorul propriu-zis, un fel de dublu al vocii auctoriale. Plusul de vădită și exprimată înțelepciune, datorată unei vaste experiențe, îl situează deasupra tuturor celorlalte personaje, inclusiv deasupra naratorului la persoana I (singular). În acest sens pledează însăși construcția narativă: volumul nu se încheie prin cine știe ce considerații ale autorului său scriptural și narativ, ci printr-o relatare surprinzătoare, „obiectivă”, la persoana a III-a, a anabazei „bunului Petru” în ceruri și a vizitării, împreună cu Dumnezeu, a Mehalei de acolo (*Mehala din ceruri*, pp. 143-146). De altfel,

ultimele cuvinte ale romanului („Petre, povestea ta s-a sfîrșit.”, p. 146) pun serios sub semnul întrebării și al îndoielii calitatea auctorială a naratorului care spune „eu”: nu a fost, cumva, tot ce am citit pînă la ultima pagină (146), de fapt povestea nu a povestirorului, ci a „bunului Petru”?...

În sfîrșit, naratorul însuși, ca personaj prins în propria povestire și—mai presus de orice—ca autor al ei. Este, totuși, *raisonneur*-ul general, nu doar cel principal, al tuturor evenimentelor, pentru că naratorul este chiar sursa spunerii lor (uneori, mai rar, devine și generatorul întîmplărilor povestite și participant la ele). Prin mărcile morfosintactice ale persoanei I, cea prin excelență (auto)narativă, intră în text, pentru prima oară explicit, destul de tîrziu (în ordinea volumului, în al șaptelea text, intitulat *Trotuarul de pământ*, pp. 22-23). Dar orice se întîmplă în Mehala trece prin ochii, mintea și sufletul lui, întrucît naratorul este contemporanul extrem de tînăr, copil-adolescent, al absolut tot ce se petrece în jurul lui. Din această perspectivă, întregul text este o sublimată *amintire*, în genul celei inaugurate în literatura română de genialul fost copil al Humuleștilor. E amintirea unei vîrste din care, însă, datorită brutalei, traumatizantei intervenții a Istoriei, în conștiințe și în vieți la urma urmei, a dispărut nu orice urmă, ci chiar orice conotație de idilic paradisiac. Pe de altă parte, personajul povestitorului este și biologic legat de precedentul, de *raisonneur*-ul principal, „bunul Petru”, cu care formează un indiscutabil cuplu: povestitorul-copil este nepotul aceluia (a se vedea, de pildă, cîteva texte, simultan explicit și implicit autobiografice, situate în centrul volumului: în special *Dansând pe morminți,* pp. 80-81 și *Horațiu sub nămeți*, pp. 82-86).

Pe scurt, aceste doar trei personaje duc pe umeri, în parte și împreună, greutatea întregii construcții narative. De cîteva ori am numit-o cu termenul consacrat de „roman”. Se vădește a fi, cu adevărat, acest text, aparent firav ca dimensiuni și dispersat în sub-texte minime cantitativ, o construcție autentic romanescă?

Cu întrebarea de mai sus, precum și cu alte cîteva considerații privitoare la registrul expresiv-stilistic al ansamblului textual, vom încheia introductiva noastră incursiune în mirobolantul univers ficțional mehalian.

Mehala Walhalla (VII)

Rămîn la convingerea că avem de a face cu un roman autentic, fie și *sui generis*. Un roman bazat pe rememorare, amestecînd în actul ei întîmplatul și posibila întîmplare, realitatea și închipuirea ei. Un proces, reconstituit scriptural, al trecutului, proces din care au dispărut acuzarea și apărarea, în vreme ce unicul martor supraviețuitor al întîmplărilor s-a transformat în judecător.

Romanul s-a alcătuit prin concatenarea a numeroase (foarte) scurte episoade—altminteri acestea putînd fi citite ca schițe independente—, dar concentrice, focalizate tematic pe timpul și spațiul Mehalei. Ca într-un film suprarealist, dar și ca în străvechiul mit protogermanic, personajele, moarte astăzi, trăiesc dincolo, în „Mehala din ceruri", corespondenta perfectă a faimoasei *Götterburg* mitică: viziunea, odată reconstituită, încremenește în clipă, fiindcă eroii morți (re)trăiesc, precum **odinioară** pe pămînt, **acum** dincolo, clipa veșniciei. Și totul printr-o simplă (cel puțin aparent) rememorare...

Un roman, spuneam, dar nu unul obișnuit, cum se vede. Actul sau gestul întemeietor, fundamental, al rememorării creatoare de viziune ce proiectează clipa în durată, în *apeiron*, deschide textul, îl întemeiază de-a lungul fiecărui episod narativ și îl închide printr-o reluare în *raccourci* a tuturor temelor anterioare, episodic dezvoltate. Putem, prin urmare, fi de acord că ne aflăm înaintea unui roman al „amintirilor", în genul celor care, axate tot pe zona copilăriei, deschid seria în literatura română. Dar un roman al „amintirilor" închipuite, și nu sentimental-memorialistic depănate. În termenii autorului însuși (cf. *Raport*, p. 121), „memo-ficțiuni", altfel zicînd amintiri fictive, pseudo-memorii, „documente" ale unei memorii sensibile, ultragiate de brutalitatea Istoriei și tocmai de aceea ridicînd efemerul (real) în durabil(ul) imaginar mitic.

Sînt însă și alte căi care duc spre arhetipul scriptural al *Amintirilor* Humuleșteanului. Ies în evidență mai cu seamă două. Un comic mai puțin mustos, pe cît de caustic și, tot pe atît, de sarcastic. Umorul, la Dan Negrescu, se naște din prostie, din îngîmfare, din absurd, întocmai ca la înaintașul său moldav, dar, mai presus de toate, din ironia batjocoritoare și biciuitoare. Ca registru stilistic, ea este copleșitoare în fiecare pagină și aproape la fiecare replică a personajelor-eroi din Mehala. Ceea

ce—în plus...—ne împinge gîndul, cum am arătat deja, și spre arhetipurile prozo-poetice latine, la un Petronius și Iuvenalis împreună, în plămadă unică (să nu uităm că Negrescu este un eminent dascăl universitar de litere latine!). În al doilea rînd, limba „măhălenților" este *măhăleana*—dacă mi se îngăduie termenul—, adică bănățeana standard, ca grai de „frunce" al românei generale nord-danubiene. Dacă moldoveneasca Humuleșteanului curgea cristalină precum Ozana, departe de amestecături și combinații cu alte limbi, oricum depărtate de zonă, măhăleana negresciană, asemenea cu exactitate vorbitorilor ei, adună, într-un genial alambic savant dozat, maghiarisme, șvăbisme, sîrbisme și românisme locale, topite, în proporții diverse, în pasta unui idiom strident (grație avalanșei de neologisme coexistente) contemporan, care le înghite pe toate.

Unul dintre nenumăratele farmece ale lecturii volumului de față este tocmai acesta. Cartea nu are nici glosar pentru termeni ca „ocoș", „șlog", „părădaise", „ștamplă", „lud", „cocist", „maichefăr(i)", „tecăr(e)", „uică", „arșeu(ri)", „ringhișpil", „huțuluș", „farbă", „(a) fărbui" etc. etc. (pot fi date sute de exemple), nici gramatică specială pentru aspecte morfologice particular-locale, de tipul „mis", „nis" și „vis". Însă nici nu e nevoie! Contextele sînt, de cele mai multe ori, foarte clare și explicative prin ele însele. Iar inexplicabilul, dacă mai există, sporește farmecul tocmai prin cota sa de mister! Pentru amuzamentul cititorului—un lingvist dialectolog va putea face studii întinse pe un atare material—aleg, la întîmplare aproape, o mostră de *măhăleană*, cu precizarea că, și în acest caz, al idiolectului, exemplele de inserturi mono- / dialogice abundă în text: „Îț zîc, părinte, io nu umblu cu cioara fărbuită șî zîc că-i papagal... frumos că s-o suit să repare, da ăsta nu-i om... nu zîc că trăbă zogonit, da vez că io mis gard în gard cu el șî l-am văzt, într-o sară să spăla în lavoru dîn curte șî cum s-o aplecat, o vinit nevastă-sa dă o turnat apă pă el șî io am văzut cum are d-o parte șî d-alta sub brață ca niște tăieturi lunji, fără sânge... d-acolo îi ies aripile sara, dă bună samă, că altfel nu să poate... Îț zîc, părinte, ăsta noaptea zboară ca uliu... să vezi ce fug cloțele dîn curtea lui șî cînd vine să le deie grăunță..." (vorbește baba Buba despre isprava vecinului Orbete, suit nu se știe cum pe unul din brațele crucii de pe cupola bisericii românești din Mehala, în *Ochii de uliu*, p. 118).

Elucubrațiilor și obscenităților atît de des întîlnite în poezia și proza din peisajul nostru literar de două decenii încoace[1] nu mă tem să le pun împotrivă această carte de

[1] Notez aici, în treacăt, o observație de mult bun simț și uriaș adevăr: „Se poate face mare literatură și fără p... și p... la fiecare două-trei rînduri. Și apoi, nu oricine este Henry Miller sau Apollinaire." (Cristina Manole, *Proze*, rubrica *Lecturi în vremuri de austeritate*, în *Observator Cultural*, nr. 310 [568], 24-30 martie 2011, p. 18). *A propos.* Poate greșesc, dar nu știu de ce mi se pare că în special cărțile în care

proză adevărată, o carte splendid românească. Ce vreau să spun? O carte fără pereche, prin umor de rafinat gust, inteligență, inventivitate și fior metafizic, dar și o carte fericit intraductibilă, de care n-ai cum să găsești printre cele marcate, la noi, doar prin apartenența la zăpăcit(oar)e *trenduri* și prin nimic altceva; afară, desigur, de o incredibilă, în final, găunoșenie. În opera și în formula creatoare propuse de Dan Negrescu, fundalul clasicist erudit hrănește, prin cunoaștere directă și raportare, cu naivitatea bunei credințe, implicită la modele universal verificate și rezistente, invenția pură a creației. Nu voi spune că Dan Negrescu oferă unicul exemplu posibil, unica rețetă, cum se zice azi, de succes. Dar, pe lîngă atîtea alte strălucitoare nimicuri literare de pe la noi, la fel de repede uitate pe cît de fulminant apărute, opera unui astfel de autor, de la primele scrieri (amintite la începutul notelor noastre) pînă la cea de acum, este un exemplu autentic. (Și) cultura, dacă nu cumva numai cultura, naște creația, adică valoarea. Altfel ar rămîne, izolat în solitudinea lui narcisistă, doar talentul. Iar somnul lui, ca și iluziile prin care, oricum, inevitabil, trece, bănuim—dacă nu cumva știm sigur—ce po(a)t(e) naște...

---

nu se află numele organelor sexuale și ale diferitelor activități legate de acestea din urmă sînt—de regulă—evitate de listele premiatorilor noștri literari. Probabil că doar mi se pare.

Zile ale Bucuriei

25. Deșteaptă-te, pentru ce dormi, Doamne? Scoală-te și nu ne lepăda pînă în sfîrșit.
26. Pentru ce întorci fața ta? Uiți de sărăcia noastră și de necazul nostru?
27. Că s-a plecat în țărînă sufletul nostru, lipitu-s-a de pămînt pîntecele nostru.
28. Scoală-te, Doamne, ajută-ne nouă și ne izbăvește pe noi, pentru numele tău.
(*Psalmul 43*)
2. Limba mea este trestie de scriitor ce scrie iscusit.
(*Psalmul 44*)
5. Dumnezeu e în mijlocul cetății, nu se va clinti; o va ajuta Dumnezeu dis-de-dimineață.
(*Psalmul 45*)

Nimeni nu poate pune pumnul în gură unei mulțimi care strigă.

O păzești—cu jandarmi, scutieri, polițiști și alte forțe, vizibile și invizibile, de ordine—pentru ca nemulțumirile vociferate sacadat și agitate pe pancarte să nu ajungă să se dezlănțuie în furie oarbă. Și să distrugă totul în dreapta și-n stînga.

O mulțime care nu mai poate răbda la infinit—primind, în schimb, pe toate canalele de comunicare, de la cei pe care i-a pus s-o guverneze, în cel mai bun caz explicații, justificări, motivații și mai ales îndemnuri spre conștientizarea și raționalizarea suferinței, văzînd însă că asumarea sacrificiului propovăduit este doar teoretic generală, adică, practic, numai pentru ceilalți—o astfel de mulțime n-o poți potoli cu suspendarea aplicării unei legi pînă la anul (ceea ce este echivalentul exact al politicii „mai dă-le Nicule o sută”), nici cu schimbarea unui ministru, mare admitrator de blonde trupeșe (preferabil, ministrese și ele) și înflăcărat susținător al votului bine controlat de la distanță.

Iar dacă ai impresia că *românilor* le vorbești cînd dai declarații unei mîini de ziariști și cameramani obosiți de atîta așteptare, dar încrezători să te aștepte la Palat în ziua și la ora fixată prin comunicate de presă, să știi bine că nu *românilor* le vorbești.

Ieși pe stradă. Nu la volanul unul Logan anonim. Du-te în inima cetății, în Piață. Dacă ai ce să le spui oamenilor, nu fraze, coboară acolo unde fierbe mulțimea. Te-ai temut vreodată să-ți împarți mîinile în dreapta și-n stînga? Nu s-ar părea. N-a fost vorba ta preferată că președintele trebuie să stea cu fața întoarsă întotdeauna la popor? Cumva ai încurcat părțile corpului? Și cînd se mai întîmplă să rămîi singur tu cu tine

însuți, oare nu te-ai întrebat de ce, da, acum te temi să mai împarți mîini în dreapta și-n stînga?

Orice răbdare are limitele ei. Și orice înțelegere la fel. Putem înțelege pînă la un anumit punct. Și putem răbda pînă la un anumit punct. Nu încerca să vezi care e acela. Nu te juca nici cu limitele. Nu știi niciodată cu precizie ce se află dincolo de ele.

Dialogul refuzat duce la ură. Mimarea lui—tot acolo. Nu ți se pare înfricoșător că oamenii au ajuns să-și urle ura față de tine și de regimul tău și s-o scrie pe pancarte? Procentual (îți zici, încurajator, în minte, ca orice politruc derutat), zeci, sute, mii și chiar zeci de mii de oameni în stradă ce înseamnă față de milioanele sau zecile de milioane ale unui popor? Nu, nu-i așa, lasă procentele! Ar trebui să-ți fie teamă și de ura unui singur conațional al tău! Și să te rușinezi și să te înspăimînți că români de-ai tăi, pentru binele cărora ai jurat (nu știu și cît ai crezut) cu mîna pe Biblie, au ajuns, azi, iată, să te urască.

A propos de Biblie.

Psalmistul îl întreabă pe Dumnezeu de ce (pare că) doarme. Un detaliu: doar pare. De fapt, zice Psalmistul, Dumnezeu e în mijlocul cetății (încheiat citatul). Dacă e acolo, n-are cum să doarmă. Sau poate tu te întrebi—cum au făcut-o răspicat modernii, de la Voltaire încoace—, la urma urmei: ce e aia care se numește Dumnezeu?

Dintr-un decembrie din ce în ce mai îndepărtat, n-am mai trăit asemenea zile ale bucuriei.

Poezie la purtător (I). Perceptibilități

Nu mai țin minte de cînd n-am mai scris despre poezie (nu despre interpreții ei critici, ceea ce, de altfel, prin natura profesiei universitare, mi se întîmplă curent, mai ales în forma oficială a referatelor de doctorat). Vreau să spun, despre poezia noastră de azi și despre creatorii ei, către care o parte a atenției mele s-a îndreptat, cu pasiune neprofesională, încă de multe zeci de ani în urmă. Dar am fost zgîrcit cu impresiile făcute publice și nici mai departe nu voi fi, cred, mult diferit. Este cam la fel ca în cazul pasiunii, fiecăruia dintre noi, pentru arte în general: plastice, vizuale, auditive. Ne plac, oricui, pictura sau sculptura. Adorăm muzeele, mai ales cînd ne aflăm în străinătate. Pe urmă, există vreun intelectual sau, pur și simplu, vreun om obișnuit, căruia să nu-i placă filmul (oriunde: în cinematograf, acasă etc.) sau o piesă de teatru (tot așa: în sala de spectacole sau la televizor)? De muzică, să mai spun ceva?

Dar despre poezie? Rari și ciudați—într-o opinie comună, inclusiv la noi—par a fi cei care pot declara, privat ori public, cu mîna pe inimă, că lor nu le place sau nu le-a plăcut niciodată poezia. Să-i credem pe cuvînt că nici măcar la grădiniță sau în primii ani petrecuți la școală?

Dar cu greu și reticent ne împărtășim impresiile despre poezie. Iar cînd o facem, o facem între prieteni și în familie, în cadru restrîns, niciodată în public. Și, cu atît mai puțin, nu în scris. Pentru ce ar mai exista, atunci, pe lumea asta, profesioniștii artelor, criticii, interpreții și interpretatorii (permiteți-mi acest cuvînt!) ai lor?

M-au bătut astfel de gînduri săptămîni și luni în urmă, pe cînd amînam, răpit de tot felul de urgențe ale momentului și clipei, să vă împărtășesc straniu luminoasa mea reîntîlnire cu poezia română în limba română de azi. Dacă nu mi-ar fi teamă și jenă de cuvintele mari, aș spune, aici, fără să ezit, că a fost o întîlnire miraculoasă.

Se întîmpla prin vara-toamna lui 2010. Redactorul cărții mele de atunci, de la Editura Muzeul Național al Literaturii Române, doamna Eugenia Țarălungă, mi-a dăruit un volum. Nu unul oarecare, ci de poezie. Nu al altcuiva, ci al domniei sale. Părăsisem de mai multă vreme lectura constantă a poeziei noastre contemporane. Aproape resemnat. Un volum de 150 de texte/pagini ale autoarei—ceea ce pentru poezie este și solid, și robust—, plus încă 21 de pagini ale altora, despre autoare și poezia ei. Neo-suprarealistă ca impact vizual al coperții întîi, cartea avea un titlu articulat minimal, trifonic: *biu*, grafiat, în plus, și cu minuscula inițialei. Pagina de

gardă aducea aparente noi lumini focalizate pe conținut: „poeme și texte-bloc”. De fapt, adîncea mai mult în umbră contururile simple ale titlului, tratat cu răceala exterioarei detașări, ca un oarecare substantiv comun.

Așa—filolog nărăvit...—am început să merg înapoi pe „firul istoriei”. Să caut „istoria” Eugeniei Țarălungă. Să înțeleg de unde a pornit scrisul ei. Și ce înseamnă unde și cum a ajuns, prin volumul din 2010.

Un astfel de subit interes stîrnit unuia ca mine mi s-a părut că nu ține de domeniul întîmplărilor firești și normale. De aceea, țin și eu să vi-l împărtășsec și, de ce nu, să vi-l provoc la rîndul meu. Luînd-o, cum am procedat întîia oară, pe „firul istoriei” înapoi. Oricum, nici nu avem prea mult de mers. O descoperim pe Eugenia Țarălungă în prima ei ipostază: autoare a volumului de debut, de exact acum zece ani, numit *Mici unități de percepție. biu* poate fi înțeles, ca logică a înaintării poetice, numai dacă se pornește *ab initio*. Poezia devine perceptibilă, repet, numai dacă îi cunoști unitățile de măsură. Ele sînt cele care oferă perceptibilitate imperceptibilului.

Poezie la purtător (II). Șiruri

Peste volumul din 2002[2], cu care, exact acum un deceniu, debuta o poetă anterior remarcată prin grupaje atent, parcimonios selectate, se așază în chip propedeutic un *motto* prestigios. El reprezintă un foarte scurt pasaj, referitor la religia tibetană, din *Istoria credințelor și ideilor religioase*, celebrul *opus maius* al lui Mircea Eliade. Acest citat luminează intrarea în volum și sugerează pașii lecturii. Este vorba acolo de iubirea ca o lumină ce emană dintr-un trup, al bărbatului, iluminează celălalt trup, al femeii, și îi fecundează matricea. Într-o astfel de viziune, de-a dreptul platoniciană, iubirea a „degenerat" ulterior, transformându-se în institnct sexual, în sex, și anume atunci cînd oamenii, conștientizîndu-se corporal, „au început să-și atingă mîinile".

Avem de-a face cu simbolicul *motto* erotic al unei cărți pur erotice. În *Mici unități de percepție*, Eugenia Țarălungă, vrînd parcă să dea o replică subiacentă miturilor tibetane, reface drumul invers. De la *atingerea* de azi a *mîinilor*, de la perceptibilitate, la imponderabilul și inefabilul imperceptibilului originar. Mitul primordial relatat de Eliade povestea trecerea de la *logos* (iubirea ca virtualitate, ca idee și cuvînt) la *eros* (iubirea tactilă). Întregul volum al *unităților de percepție* reia drumul în sens exact invers: de la eros(ul perceptibil pînă în infinitezimalele sale unități) înapoi spre logos(ul inițial: ideea, viziunea de iubire).

Cu alte cuvinte, poeta—nu e întîmplător deloc faptul că am folosit femininul, distinct și independent de masculinul uzual—reface, în și prin verb, un drum inițiatic: acela care nu caută adevărul sau realitatea ultimă a iubirii, ci se întoarce spre temeiul ei, spre starea ei primordială de grație, lumina pură a ideii de iubire.

Volumul de debut al Eugeniei Țarălungă stă sub această lumină imperceptibilă a ideii iubirii. De la primul la ultimul poem, textele descoperă, vreau să spun sînt un dialog cu celălalt, cu marele Absent nenumit. Persoana gramaticală cel mai des întîlnită este *tu*. Un „tu" care nu e nici marca impersonală a dedublării schizofrenice, nici destinatarul sau instanța lecturii, cititorul. *Tu* al poetei este partenerul absent, este cel care prețuiește (adică dă preț), cel care merge pînă la capăt, cel datorită căruia

[2] Eugenia Țarălungă, *Mici unități de percepție.* București, Editura Muzeul Literaturii Române; 162 p.

viitorul la dual are, totuși, un sens (*cât mai contează viitorul nostru amețitor...*). Cel de-al treilea text al volumului—un poem fără titlu, cizelat alexandrin pînă cînd s-a redus la muchiile a șase versuri, comprimate între trei și șapte cuvinte—rezumă sensul criptic al întregului demers poetic asumat: „iubirea șterge contururile / lumina te înconjoară / din toate părțile / închizi ochii pe jumătate / pentru că nu mai poți suporta lumina / care oricum nu știi de unde vine”

Structura volumului de debut este intenționat asimetrică. Diviziunile lui, în număr (anticlasic...) de cinci, poartă titluri la fel de simbolice precum cel general: *oracolul de zăpadă*, *narcotizată de lumină*, *până la ghemuirea de tot*, *zid la purtător*, *șiruri*. Secțiunile sînt precedate, însă, simetric de data aceasta (secrete aspirații clasice?...), de un prolog pseudo-jurnalistic (*întrebări mai mult sau mai puțin frecvente*, adresate poetei Țarălungă de ziarista Țarălungă) și, respectiv, încheiate printr-o dublă postfață, semnată de Al. Cistelecan și Ioan Es. Pop.

A trăi iubirea se dovedește, în fiecare rînd al fiecărui text din acest volum, o iluzorie posibilitate. Miza stă în *a spune* iubirea, în a o regăsi nu prin *atingerea* eliadescă a *mîinilor*, ci în zborul de fluturi al cuvintelor. Și dialogul este o iluzie—a vorbirii cu o absență, dialogul cu Nimeni, de fapt un pur auto-dialog: „dar pentru cine? (se întreabă pe sine poeta la finele penultimei secțiuni) tu pleci oricum, îmi voi amputa picioarele și mă voi arunca, sirenă, în apele cele verzi, pentru a nu alerga după tine, neînduplecabilule, tu și numai tu” (*sirenă acum*)

Forma însăși a textelor sugerează cititorului balansul imprevizibil între spunere, zicere și contrarul ei. Poemele construite pe succesiunea obișnuită a cuvintelor în versuri libere și inegale, scurte de regulă și grupate pe nuclee cvasi-strofice, poeme care nu depășesc aproape niciodată dimensiunile unei pagini, sînt majoritare cantitativ, deosebindu-se între ele și prin absența sau prezența unui titlu. Dar, uneori, acestea se intersectează, pe neașteptate, cu texte-bloc, poeme tipografic paralelipipedice, fără titlu, plasate de obicei la începutul sau la sfîrșitul cîte uneia dintre primele patru secțiuni. Este ca și cum geometria totalmente închisă a textului ar nega, ostentativ, libertatea de a crede în iluzia cuvintelor ce zboară prin poemul amorf.

Secțiunea ultimă (*șiruri*) optează pentru o nouă formă a spunerii. Versul alb în desen iregulat, dar și poemul-bloc (cu excepția celui care deschide secțiunea) par a-și fi epuizat, aici, latențele. Locul lor este luat de ceea ce aș numi, după tiparul propus, versul-*șir*. Nu doar că fiecare dintre textele ultimei secțiuni (toate fără titluri) încep cu fix șapte linii de suspensie, urmate invariabil de cuvîntul „șir”. Dar fiecare poem al *șirurilor* nu este altceva decît un „șir” al vorbelor, o zicere nervoasă, o frază mai mult

sau mai puțin scurtă, mai mult sau mai puțin lungă. Poemul se reduce la un *șir* al cuvintelor selectate aleatoriu în transa afundării, mici cuiburi de memorie recuperată dintr-un *șir* al (re)întoarcerii în sine: „------- șir: patima frica sau furia s-au îndepărtat / va fi lupta / va fi somnul / va fi bucuria" (p. 147).

De la desenul liber aerat la blocul paralelipipedic. Iar de aici la șir, succesiuni, succesivitate, memorie selectivă, dicțiune minimă. Un „zbor invers", în care se pierde balastul retoricii în beneficiul salvgardării ideii, sentimentul perceptibilității în favoarea viziunii.

Poezie la purtător (III). Poemele traumei

Opt ani despart cel de-al doilea volum al Eugeniei Țarălungă[3] de debutul editorial. La capătul cărora, lumina *bucuriei* din primul volum—cel de-al treilea rînd al dedicației de acolo, „pentru că bucuria este”, dispare din dedicația noii cărți, unde îi regăsim, totuși, pe mai vechii „gabriela și mihu—întotdeauna” și pe „cei din gînd”—se împuținează. Mai mult chiar, pe măsură ce citești textele, te înstăpînește impresia că lumina prietenoasă de odinioară se preschimbă ireversibil într-un întuneric incert, din care răzbat, cînd și cînd, pulsații irizante.

Este un salt uriaș între cele două volume. Parcă poeta și-ar fi pus deoparte, la păstrare în cutia amintirilor, oboiul primelor efluvii sonore, jucăușe și tandre, rareori sincopate, și-ar fi adus la buze flautul ceremoniilor triste ale despărțirii pentru totdeauna. De ceea ce ar fi putut fi și nu a fost niciodată.

biu ne apare, aproape ostentativ (dar niciodată strident!), narativ și confesiv, evadînd pe alocuri în dramatic, în vreme ce, ne amintim, *unitățile de percepție* cultivaseră dialogicul, convertit finalmente într-un monolog crispat, al *șirurilor*. Noul volum—pe care ar fi complet eronat să-l numim, pur și simplu, „de poezii”, întrucît regăsim formula scripturală anterioară, a poemelor propriu-zise, aparent lineare, intersectate paginal de cuburile unor texte rectangulare, desemnate de autoare prin sintagma *texte-bloc* sau, passim, *insert(uri)*: poate formula de poemo-proze, avansată aici de noi, li s-ar potrivi cel mai bine!—relatează, în maniera confesivă a unui jurnal imaginar, „povestea” unui singur „personaj”: cel care dă și poartă titlul volumului, grafiat (*nota bene!*) cu minusculă, *biu.*

Așa-zisa poveste aparține lui și este despre numitul *biu*, nimeni altcineva decît dublura, narativă, a eului auctorial. Formal, această poveste, spusă despre un sine ascuns sub nume misterios—într-o dedublare ce ne amintește, vag, de tehnica relatării istorice a unui Caesar, de pildă, care, vorbind despre el însuși, se prezintă la persoana a III-a—, acoperă o treime din volum, coincizînd cu prima lui secțiune (*și flacăra era în altă parte*, pp. 11-59). Majoritatea textelor de aici au, în *Cuprins* (pp. 5-6), cîte un titlu care începe cu cuvîntul *biu* și care constituie, de obicei, o propoziție, fie scurtă (*biu află*

[3] *Biu. Poeme și texte-bloc*. Prefață de Ruxandra Cesereanu. Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010; 171 p.

că există, p. 13), fie lungă pînă la cîteva rînduri (*biu jinduise și el după o viață, chiar și atît de tumultuoasă ca a lui Ioan Hrisostomul, știți, doar oasele i s-au întors din exil*, p. 41). Curios, nici unul dintre aceste titluri, care au aparența înșelătoare a acelora folosite de romancierii secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea în fruntea capitolelor succesive alcătuitoare ale marilor lor construcții romanești (spre exemplu, Swift, Defoe, Dumas, Jules Verne, Dickens, May etc.), nu se regăsește în paginile unde se află textele poematice, iar acestea „curg" unul după celălalt, fără blanc tipografic, cu alte titluri decît în *Cuprins*: din acelea abia dacă mai păstrează un cuvînt sau două.[4]

Avem de-a face, în realitate, cu o falsă poveste, cu o convenție, la tot pasul abandonată și reluată imediat, căci „narația" despre *biu* alternează, în același text și de la unul la altul în prima secțiune, cu *eu*-l auctorial răspicat afirmat: „nu știu ce înseamnă rău—era să spun, să scriu. ba da, știu, biu!" (p. 13). De fapt, fie că vorbește despre *biu*, fie că își asumă condiția persoanei I singular, poeta nu face altceva decît să întoarcă filele unuia și aceluiași jurnal al mărturisirii. Una încrîncenată, cu rănile neînchise psihic ale suferinței, întru cunoașterea căreia ne cheamă să aflăm, în fiecare text, autoarea.

Spiritul—aș fi tentat să-i spun fantoma—lui *biu* bîntuie și în celelalte cinci (foarte inegale ca dimensiuni[5]) secțiuni ale volumului. Numai că „personajul" în sine, împreună cu numele lui însuși, dispare complet din text și lasă locul, peste tot, unui *eu* puternic dominator. Pe cît de autoritar, pe atît de divizat, fracționat și fracturat în ultimă instanță, deoarece poartă cu sine, neșterse vreodată, urmele unei grave traume.

---

[4] De pildă, titlul poemului de la pp. 21-22 este, în *Cuprins* (p. 5), *biu-biunivoc (în chenar negru)*, iar la p. 21 *(biunivoc)*, cu parantezele mici de rigoare.
[5] Cea mai redusădintre ele, intitulată *kernel* (pp. 61-63), nu conține decît un singur text, *boabe de fier* (p. 63).

Poezie la purtător (IV). Luminile traumei

Cine ar crede că ultima scriitură a Eugeniei Ţarălungă alungă orice şansă redresării universului ficţional din ruinele psihei se poate copios înşela. *biu* nu este volumul disperării integrale şi ultime, dimpotrivă. Pe ansamblul lui, chiar dacă multiplu secţionat în cicluri aparent disparate, *biu* răspunde nevoii organice a artistului de a trece dincolo de propria ruptură, de a anula tendinţele morbid schizoide. Cum? Este ceea ce vom căuta să identificăm în cîteva dintre poemele volumului, uneori în doar anumite părţi ale acelora, parcă ar fi fost intenţionat ascunse de autoarea lor spre a spori dificultatea înaintării în text şi ambiguitatea descifrării mesajelor poematice.

Unul dintre primele texte (al optulea, în ordinea „Cuprinsului"), intitulat *(biunivoc)*—cu titlul complet *biu-biunivoc (în chenar negru)*—, priveşte cu detaşare posibilitatea (pare, puţin probabilă) a rupturii. În locul acesteia, poemul aşază regretul maternităţii refuzate („aş fi putut / fi mamă de 26 de ori") într-o altă lumină; una melancolică, uşor amuzată, resemnată nu fără o utopică speranţă auto-ironică, în bună manieră optzecistă: „mă uit lung la trecutele mele ovule irosite".

Şansa redresării, de care vorbeam puţin mai sus, transpare dintr-o tonalitate pînă acum insesizabil evidenţiată de critici în poezia autoarei lui *biu*: aceea erotică.

Absenţa maternităţii, cu atît mai dorite, cu cît mai refuzate, la un moment dat, bio-fiziologic, nu răpeşte nicidecum şansa iubirii. Erosul transcende limitele sexualităţii cu aspiraţii pur materne. Dincolo de acestea din urmă, aşadar dincolo de vîrsta biologică şi misiunea perpetuantă pentru specie a feminităţii, se află o altă realitate, infinit mai bogată, întrucît ea nu depinde de o vîrstă anume şi nu dispare odată cu depăşirea ei. biu se putea naşte din suprapunerea „la orizontală" a unor „pubisuri congruente"(*biu ar fi putut să se nască din 2 -uri congruente la limita finitului*), dar iubirea înseamnă mult mai mult, un zbor în contopire („parcă desfăcea nişte aripi ale mele numai de el văzute", *de atîta naştere recentă—biu se minunează*), este o atingere „în grabă" a obrazului celui iubit „cu buzele", *biu aduce repede lentilele lui Galilei*), „un acoperămînt / sub care să ne strecurăm din calea spaimelor" *(sînge îndesat între coperte abia îndesate)*, o „cîntare a treptelor" (din poemul cu acelaşi titlu) care doar urcă, urcă

fără oprire, „sub stelele oarbe” (*Gilbert Becaud cărînd de colo-colo steaua Poetului mort*), „printre stelele căzătoare” (*biserici despre care se mai scrisese cîndva*)...

Aici cred că se află esenţa noutăţii viziunii poetice a volumului. De la eros la maternitate, drumul apare imposibil de continuat. El nu duce nicăieri, pare a se închide odată cu imposibilitatea, definitivă, a întrupării conceptului. Dar maternitatea traumatic refuzată nu poate bloca accesul spre mai departe. Acolo regăsim lumina speranţei, a încrederii că iubirea, cu sau fără miracolul maternităţii, învinge totul, ca să parafrazăm celebrul vers vergilian: *omnia uincit amor; et nos cedamus amori*, *Buc.*, X, 69.

Cel mai edificator, în opinia mea, poem al volumului, care rezumă această viziune a depăşirii calme, prin aspiraţie erotică, a rupturii schizofrenice, şi cel mai frumos totodată, cred, prin simplitatea lui statuară, doresc, în încheierea însemnărilor noastre fugitive pe marginea ultimului volum al Eugeniei Ţarălungă, să-l citim în întregime: „copiii stau la periferia vieţii / se uită lung la o apă ca aceasta / cîţiva îngînă un cîntecel / s-ar întoarce cu spatele la noi / dar acolo nu e decît un zid / deocamdată nu-i zimţuieşte / cei mari zic că nu ştiu ce poate fi în mintea lor / uite! Deja au amintiri ca nişte dale de piatră / tocmai de aceea îi atrage orice e rotund / sau măcar şerpuieşte cumva / greul lumii e mai uşor acum / de cînd ei refuză să se mai întrupeze.” *(greul lumii)*.

Trauma se vindecă în lumină, poemul aduce cu el vindecare, înălţare. Poemele traumei devin, citite subtextual, luminile ei.

Bubulița Natalitei

Mă loveam, mă zgîriam, mă înțepam—şi fuga la mama să-i arăt ce pățisem, ca să-mi aline durerea de moment şi să mă mîngîie pe creştet: "O să treacă, băietu…" Cum, de obicei, nu trecea şi nu mă opream din prima din smiorcăit, în timp ce mă-nvîrteam pe lîngă fusta ei, îmi lua mîna sau degetul în suferință în mîna ei, se uita atent pipăind şi-mi zicea:"Ei, treacă-ți, că n-o fi buba Natalitei!" Ca să-i fur noi mîngîieri, nu mă opream deloc din smiorcăieli şi-o țineam tot aşa. Atunci ea sta locului, se mai uita o dată la membrul rănit, apoi mă împingea prieteneşte de umăr: "Du-te, măi băietu, că nu-i bubulița Natalitei!" Cum eu mă retrăgeam tot nefericit, ea nu uita să-mi spună, de fiecare dată: "Avea Natalița o bubuliță ş-o arăta la toată lumea. C-o durea foarte tare şi zicea că p-acolo o să-i iasă mațele."

De Natalița cea numită aşa şi de bubulița ei mi-am adus deunăzi deodată aminte, parcă aş fi deschis uşa ultimei cămări din casă, dar nu era cămara de provizii, ci una a amintirilor din ce în ce mai şterse, cu cît ajung pînă la mine de mai departe. Tocmai mi-am pus, zilele trecute, votul în urnă, pentru că am fost întrebat şi mi s-a cerut părerea. Numai aceasta am crezut şi credem cu toții că este legea democrației: să recurgi la cei care au dreptul legal să-şi spună părerea, să le-o ceri întrebîndu-i dacă aprobă sau resping ceva ori pe cineva. *Referendum est*, decretau magistrații romani superiori, *referendum est ad populum*, "trebuie cunoscută părerea poporului"—într-o chestiune sau alta (*de aliqua re*)—, ca reper suprem al viitoarei decizii colective.

Încă de la originile civilizației europene s-a recurs la consultarea voinței corpului civic. O demonstrează democrația ateniană clasică, a veacului al V-lea precristic, o ilustrează procedurile instituționale de la Roma şi din marile comunități urbane ale statului republican. De la care ne-au rămas, pînă astăzi, şi termenul, şi spiritul procedurii. Căci, în fond, "referendum"-ul, ca raportare la popor, asta este şi rămîne. O procedură, prin intermediul căreia i se permite totalității membrilor cu drept legal de vot să-şi exprime, în modul cel mai simplu şi direct, organizat instituțional, opinia în legătură cu o măsură sau alta propusă de structurile legitimate instituțional ale statului (legislativul, executivul, preşedinția etc.).

Şi mai simplu. O structură instituţională a statului face o propunere, pentru care se cere acordul sau dezacordul ansamblului civic. Răspunsul nu poate fi decît ori *da*, ori *nu*, nicidecum între sau *nu ştiu*.

Dacă ceri părerea poporului nu poţi vorbi de altceva decît de democraţie şi de legalitate, adică de respectarea legilor. Preşedintele în legătură cu continuarea sau, dimpotrivă, oprirea activităţii căruia s-a cerut, deunăzi, corpului civic românesc opinia, tranşant formulată în termeni de *da* şi *nu*, şi-a întrebat el însuşi concetăţenii, cu puţini ani în urmă, dacă sînt sau nu de acord să se reducă, pe viitor, pe căi constituţionale, legislativul la un singur corp cameral. Ca şi acum, cetăţenii cu drept de vot au răspuns afirmativ într-un număr impresionant. Doar că acum a fost vorba de cu totul altceva. Atunci a pomenit, oare, cineva cuvintele *lovitură de stat*? Nu se propunea, atunci, tot o măsură legal instituţională, prin intermediul căreia urma să se realizeze, în fapt, oprirea activităţii publice a unei structuri instituţionale—una dintre cele două camere—dovedite, în opinia corpului civic, nefuncţională?

Orice manual, elementar, de teorie politică defineşte lovitura de stat în termenii unei cuceriri sau, altfel spus, ai unei preluări **ilegale** a puterii politice de către o persoană sau un grup care îşi exercită funcţia în interiorul structurilor statului. Cine ce a preluat **ilegal**, în termenii Constituţiei României? Că de "puci" (vezi germ., fr. *putsch*), adică de o lovitură de stat militară, organizată—cu alte cuvinte—de un grup armat sau chiar de armată în general, nici măcar copiii n-ar putea vorbi!

…şi totuşi!

Cel respins prin votul aproape al jumătăţii corpului civic românesc—asta e o altă problemă: raportarea exactă la o bază de date certificată revine, de acum înainte, sociologilor statisticieni şi autorităţilor—invocă, iată, un astfel de argument, al celei mai grave ilegitimităţi pe care o poate cunoaşte şi practica democraţia modernă. El pare foarte asemenea unui copil speriat de *bubuliţa Nataliţei*, c-o să-i iasă maţele pe acolo. N-or să-i iasă, oricît de tare doare.

P.S. Recitind, de mai multe luni în urmă, pentru reîmprospătare, *Biblia*, am dat peste următorul verset din *Pildele* (sau *Proverbele*) *lui Solomon* (29,4): "Un conducător prin dreptate face să propăşască ţara, iar cel ce pune dări grele o ruinează." (ediţia din 1968). Oare de ce şi de cine mi-a adus aminte acest verset biblic?

Alte texte

Contemporary
Literature Press

http://editura.mttlc.ro
Bucureşti 2014

Seara, toamna...

Mai sînt patruzeci și cinci de minute. Domnule, nu se poate. Pur și simplu, nu se mai poate. Raze usucă, necruțător, pînă și tușul din vîrful peniței, înainte să atingă calcul. Poate e mai bine să încerc uniformizarea zonei verzi nu prin hașurare, orice tuș se usucă, degeaba încerc. Cu creionul. Unde mi-e creionul? Unde mi-e batista? Caut batista prin buzunare. Ceva păstos ia forma degetelor. O caramea. Desigur, iar Roland. Iar Roland! Lucrurile care nu-i mai trebuie le face cadou. De obicei, prin buzunare. Ale altora. Ale mele în primul rînd. Mut planșeta în unghi de 45 de grade față de fereastră. Paravan. Parcă e mai bine. O frunză lipită de-o bucată de cer. Îi presimt pe buze centimetrul de umbră, gradul Celsius coborît la o scală nevăzută, pe un termometru aflat între haina îmbibată și pielea încinsă. Da, e mai bine. Oarecum, Roland.

Pe ușa întredeschisă, ivită silfidic, domnișoara blondă pare că aduce de la secretariat adevărata răcoare.

—Tovarășul Axenie, vă roagă tovarășul șef să urcați pînă la dînsul.

La ora asta? O fi în birou, știe ea. Dar dacă nu e în birou și trebuie să aștept? Tocmai acum, cînd tot omul mai bea un suc, ceva...

—Nu veniți?

—Nu. Adică, scuzați, imediat, o clipă, un moment. Chiar v-a spus să vin *acum*?

Deja urcată pe ultima treaptă a scării, domnișoara a dispărut în răcoarea culoarului. Îl traversez cu buna nădejde de a mai apuca un pas, o urmă, eventual o întrebare. La serviciul POP e deschisă ușa, acolo nu mai e nimeni, în prima mea săptămînă de stagiar l-am întrebat pe unul bărbos, tot pe culoar, care e camera trei, ca să iau primul meu referat de plan, mi-a răspuns cu spatele că asta e *popul*, adică ce domne, fii atent aici dacă n-ai urechi zbori *plan-organizare-producție* la *pop* programul se termină mai devreme decît în proiectare, e și normal, organizarea e mama producției să lăsăm bîrfa, tovarăși...

—Greu, greu, to'ar'șu, nu prea știi unde mi-e biroul.

—Să trăiți, normal, dumneavoastră mai mult în mijlocul nostru, al proiectării care...

—... o ia întotdeauna înaintea producției și...

—...trebuie să lucreze cu mult peste plan!

—Bine, to'ar'șu. Uite care-i treaba. Stăm prost. Ne-a venit machetele înapoi.

—Din patruzeci cincisprezece are scara eronată. Ce faci domne? Altele n-are toți indicii de referință incluși în proiect. Nu se poate, mă Axenie, măi to’ar’șe. Ai fost măcar o dată la ei?

—La cine, tovarășe șef?

—La beneficiari, de cine vorbim?

—O singură dată. Cînd eram conductor.

—Ascultă la mine, Axenie. Ai noroc că nu ești numai tu în oală. Nu știu ce-a făcut serviciul devize, nu știu ce-a făcut ăia de la recuperări-achiziții, nu știu ce mama dracului a păzit ăia de la CTC. Domne, babilonie! Răspunzi de proiectare. De tot sectoru. Ai trei zile. Vreau toate machetele noi.

—...patruzeci!

—Lucrezi noaptea, ziua, noaptea, nu mă-nteresează. Refaci cum oi știi toate calculele. Poimîine, ori vii la mine ori te muți.

—Răspoimîine se fac trei zile.

—Axenie, mă to’ar’șe, tu ai ceva. Mă îngrijorezi. Răs-poi-mîi-ne te-am trans-ferat. Dacă poimîine nu mi-aduci toa-te toa-te machetele. La muncă, înțelegi?

—Să trăiți, tovarășe șef.

Poate exista un vinovat? Chiar trebuie să existe un vinovat? Eu trebuie să exist pentru șef. Ca motiv. Pentru mine cine trebuie să existe? Îmi zicea maică-mea: acum ai și tu un salariu, scoți obrazul în lume, ai și-o nevastă, ți-ai luat-o, frumușică, să-ți fie de bine, spală-te pe cap, ce nu-ți mai ajunge? Adică cum, mamă, Mona a terminat „Mincu” și eu nu pot? Asta a fost exact acum trei ani. M-aș opri undeva să pun sulurile astea pe-o bancă-n parc. Am luat pîine, lapte, unt n-am găsit, mi-a zis vînzătoarea da’ ce margarina nu-i bună, va să zică pîine da, lapte da, a! bomboane era să uit... bomboane? Pentru Roland, iar Roland? Și el tot acum trei ani a început să apară. După probele de baraj, Mona a intrat în sală din nou, acum se putea, comisia se retrăsese în pauza de după examen. Fumam toți acolo și deodată mi-a spus că i-e rău. Am ieșit în stradă. Atunci au fost primele semne. E cam tîrziu. Trebuie să ajung și acasă. La Roland, nu? Noroc c-o am pe Mona! Mă scoate ea și din chestia asta.

—Am venit, iubito. Săru’ mîna, mamă.

—Băiatule, ai luat sirop pentru Roland? Tușește.

—Ce-ai mai venit și cu astea, dragă? Unt ai luat? Eu aluatul cu ce-l fac? Mă duc să sting cuptorul.

—E bună și margarina, iubito. Ia-o că-i fleșcăită și pune-o în frigider. Nu merge curentul de-azi dimineață? Asta e, tot e ceva mai rece ca-n bucătătie. Stai, c-o pun eu. Roli, stai, Roli, n-am zis c-o pun eu?

Alunecă, tocmai sprijinit precar de perete, sulul de suluri. Țîșnit de undeva de lîngă mine, Roland, cu margarina în stînga, încearcă un viraj de 180 de grade. Nereușit. Cade pe suluri, margarina pe mochetă, și în impact se desface. Îl ridic pe Roli de-o ureche, întoarsă șurub, încet.

—Lasă copilu', ai înnebunit? Ești în draci?

—Eu în draci? Voi ați făcut un drac din el!

—Băiatule, nu așa. Cu vorba bună nu cu plesneala.

—El l-a învățat așa, doamnă. Cu răutate. Cu răutatea din el.

—Roli, vino la buna. Te pupă buna. Uite ce-ți dau!

—Hai nu mai plînge, bombonaș. Vrei să plîngă și mămuți?

—Eu, rău? Vasăzică, eu rău! Eu îl distrug pe el, eu vreau să-i distrug personalitatea!

—Tata ie iău.

—Roli, iubirea mea, vino la mămuți!

—Vau în bațe! Vau în bațe!

—Băiatule, nu-i da voie să-l ia în brațe! Cum a făcut ceva, hopaaa în brațe! Așa se dă educație?

—Bine că nu i-o dai dumneata! Care-i faci toate gusturile. A ajuns să și dea-n mata, că-l lași: *e, nu știe ce face, nu, nu-i rău, e copil, e agitat, e energic, asta e*, e pe mama naibii.

—Tu l-ai pune și pe lampă numai să tacă. Și să nu plîngă.

—Păi dacă fiul dumitale cel bine crescut dă-n el ca-ntr-un sac! Mata ai fi suportat să-l ia la bătaie tac-su, să-l snopească?

—Tac-su? Halal cum vorbește cu soacra ei, că puteam să-ți fiu și mamă. Bine că te-ai dus! Miroase curu' după ea da' cu unghiile roz bonbon!

—Vau la nana-buna! Vau la nana-buna!

—Păi nu vrei la mine-n brațe, bombonaș?

—Vau la nana-buna!

—O lași pe muți?

—O ias.

—Bineeee. Stai, că-i spun vreo două. Eu să nu mă răcoresc?

—Băiatule, iar vine.

—Mamă, te rog!...

—Nana-buna! Nana-buna!

—Să știți, doamnă, că așa nu se mai poate. Ne mănîncă balamucu'. Pe dumneata prima. Da' ne tragi și pe noi.

—Baiamucu ! Baiamucu !

Nici a doua zi n-a putut să plouă. Mă sculam cu peticul de cer umezit în colțul ferestrei. Abia se lumina. În fiecare dimineață, ochii îmi pulsează fierbinți în dosul pieliței subțiri care-i acoperă încă închiși. Vreau să dorm, mai vreau să dorm. În picioarele goale, pe parchet, e mai bine dimineața ca oriunde. Răcoarea suptă din gropile pămîntului intră, o simt, în tălpi. Trebuie refăcute toate calculele. În picioare am impresia neclintită că barez curgerea luminii, năvala căldurii. Trag linii, cu spatele la tot ce e înapoia mea. Pe birou, calculatorul țăcăne metodic, tastele răspund impulsurilor digitale, pomii se scutură de rouă, e ora șapte, adică șase, călare cu un ceas mai devreme, și soarele, încă e bine, mi-e foame, nu arde încă. Cred c-am să termin. Zi după noapte, noapte ca zi.

Mi-a spus: dragă, știi ce, prea multă vorbărie, ia s-o facă nevăzute cucoana, la sfaturi e prima, adică spune și tu, vii de la servici, nemîncată, mai o coadă-două, mai pe scară în *o sută treizeci și unu* de la Unirii, și tocmai cînd să spui gata, acum pot să fac și eu un duș și să umblu și-n mîini dacă vreau, hopa cucoana, că unde-i mîncarea, că de ce numai ea, că de ce-am lăsat vasele de dimineață-n chiuvetă, și alte poeme, știi, m-am săturat, m-am săturat. I-am spus: iubito, și copilul cine vrei să ți-l ia, papa Pius? Atunci brusc, scurt, apăsat, cum n-o știam, la concret: *Statul*. E bine? N-am înțeles, i-am zis. Dă-l, dragul meu, la grădiniță! Cum, în mijlocul anului? Ia fii atent, mi-a zis, privindu-mă din ceașca aburindă. Ea știe că pe mine cafeaua, în orice procent, spre dimineață mă amețește, ca în prima reverie a brațelor și a trupurilor lipite, mă duce în uitare, mă lasă moale... Zice: dragă, de ce ne chinuim noi așa? Șeful ai văzut ce-a făcut cu tine! O viață avem. Tu ai început să dai chixuri. E cam devreme, dragule. Eu? Ia uite pe fața mea. Ce vezi? Da, riduri, tu taci, ești un delicat, nu-mi spui, poate că nici n-observi. Ia-mi capul în palme. Răsari din nou asupra mea. Dar în loc, ca odinioară, să-mi sorbi răsuflarea, să-mi frîngi zbaterea pieptului răstignit sub tine, mai bine, cuminte, numără-mi firele albe din creștet... Și pentru ce toate astea, pentru ce? *Domnu* crește și cu alți copii, nu numai cu ea sau cu noi, de fapt îți dai seama, mai bine e cu alți copii decît solo. Se joacă împreună, cîntă, învață unele-altele. Cu o babetă—te rog să mă ierți, ești un fin, eu o nervoasă—ce învață? Se suie pe masă, lasă robinetul deschis la baie, ei ce să-i pese, cotcodăcește, că, sigur, nu i-ar da o palmă, Doamne ferește, să nu-i altereze personalitatea. Pe urmă, ce să mai zic cu mîncarea? Mănîncă atît cît vrea, nu cît îi las eu! Slăbește, se anemiază, se prostește. Știi ce zic eu?

Calculele sînt, o Doamne, gata. N-o-ntrerup, altfel are impresia că vorbește-n gol, o sabotez etc.etc. Îi duc șefului machetele înapoi mai repede. C-o zi. Pe urmă cred că pot și eu să-mi iau concediu, dacă se poate, măcar la toamnă, dac-o fi să fie.

—Dragă, eu zic să-l dăm la grădiniță.

—Adică mama să nu mai vină?

—Da, să nu mai vină.

—Și eu ce motiv să-i spun?

—Aa, că-i în vîrstă, c-o doare piciorul să vină atîta drum pîn-aici, adică nu se vaită ea de cîte ori intră pe ușă, de ți-e lehamite că mai și vine, zi-i și tu că ne-a somat o tovarășă de la circumscripția de ocrotire a minorilor, ceva, că-l cere...

—Există chestia aia cu circumscripția?

—Habar n-am. Ce contează? Hai, iubitule, scumpule, vino lîngă mine, fă ceva să scăpăm de ea, mai are rost? Ne canonim atîtea suflete.

Ne canonim... Poate are dreptate. Da, chiar așa, adică o dată avem și noi treizeci de ani, nu?

—Bine, domn'e, ai să vezi. Acum—altceva. Cum ți se par raporturile la scară, doamnă arhitectă ?

Un susur plăcut, neoprit, pătrunde pe lîngă ușa întredeschisă de la baie. O fi uitat scumpițel robinetul în grabă, nu-i nici o nenorocire, se mai întîmplă, ce-i capăt de lume? Intru, Roland, în genunchi, încearcă suflînd pînă la congestie tăria corăbioarelor de hîrtie date pe un fir subțire din cadă.

—Tu le-ai făcut p-astea?

—Io.

—Ai învățat să le faci la grupa mijlocie.

—Da. Grhupa marhe știu și să cos.

—Să coasă. Bine, mă fîrnîilă.

—Nu mai îmi zice-așa, că mă supărh.

—Gata, gata. Te mai joci mult aici?

—M-am pictisit.

—Nu vrei să desenezi?

—Ce?

—*Poftim*, nu *ce.* Un cățel, o floare, un pom. Știi și să colorezi?

—Da. Ne-a învățat tovarhășa. M-am pictisit acum. Ce să mai fac?

—Mă rog. Hai, ieși din baie, că-ți ajunge.

—Cînd vine Nana-buna?

—Mîine.

—Da' mereu zici că vine mîine și nu mai vine.

—S-a mutat.

—Unde s-a mutat.

—Stă departe.

—Cît de departe?

—Foarte departe.

—Vrheau să vină, tată. Să vină, tată, te rhog... de ce n-o chemi la telefon?

—Nu știi că n-are? Nici nu se instalează unde s-a mutat.

—Pune-i. Vrheau să vorhbesc cu buna mea! Iarh mă supărh!

Și nu numai vinul roșu, desigur *chambré*, m-a amețit ca o plutire de pasăre, cît, cred, întreagă această cădere roșiatică a soarelui mare, dincolo de geana plopilor, în răcoarea umedă a viței sălbatice. Trebuie să ne ridicăm. Toamna, seara se apropie mai repede de nemărginire. Mai sînt patruzeci și cinci de minute, trebuie să-l aducem acasă, fiecare seară e-un sfîrșit de libertate, avem însă mîncarea pregătită pentru el și pentru noi, așa că am mai putea rămîne.

—Mai stăm?

—Dă-mi brațul. E ca atunci, la primul nostru chef cu grupa. Au venit și de la filologie. Mă țineai strîns de talie, mă sufocai, mergeam după tine închizînd ochii și deschizîndu-i apoi repede, după tine...

—Aș mai sta. Dar nu în acum, ci în atunci.

—E frig. E—hai!

Portarul zîmbește clipind. „Doi fericiți, s-au găsit”—asta-i în mintea lui. Urc să-mi las servieta, îmi înroșește palmele. Din lift, vocea vecinului mă anunță c-am fost căutat. De cine? De-o doamnă-n vîrstă, parcă, mi se spune. Desigur, o coincidență. Mulțumesc. Intru. Las servieta. Nimeni n-a răvășit camerele goale, largi. Ar fi putut să fie cineva? Și cine?

Peste tot sînt aceiași pași. De cîte ori îi fac, oricînd, fără să-mi dau seama că sînt aceiași, că mă repet într-un infinit al mișcării celei mai simple, elementare, în afară de sens. Sînt mereu alte zile, alte ore, singur și printre mulți, cu oameni pe care-i cunosc și cu oameni pe care nu i-am mai văzut pînă atunci, ei parcă se mișcă altfel, eu parcă mă mișc la fel. Aceiași pași. Peste tot—aceiași pași. Chiar dacă urci doar trei trepte dintr-o dată, pentru că numai atît le e ușor prichindeilor să salte, după ce s-au desprins din încheietura umedă a mîinii, care spune în desfacerea degetelor: hai, du-te, dar să fii cuminte! Și dacă ți se spune că *el* nu mai e acolo, la trei trepte, a plecat pur și simplu, brusc, fără să-l vadă nimeni, ce te faci? Aceiași pași, aceiași pași, ei vor să arate tuturor dezechilibrul infect care-ți atacă siguranța și zîmbetul afișat pentru tot restul vieții, pentru restul lumii, ei care vor să meargă cît mai repede, infernal, și tu care totuși nu vrei să atragi privirile trecătorilor tîrziu, seara, toamna. Ce te faci cînd la soneria care zgîlțîie pereții de liniște nu mai răspunde nimeni? Ce te faci, cînd la poarta vopsită

permanent în alb ți se cer date și se completează formulare? Acolo, multă lume te consolează, în alb. Acolo se explică tot drumul. Acolo ți se explică totul. Mama—bolnavă. Copilul—erou. El se strînge fericit lîngă ea, n-o lasă, e lăsat. Dar ce are mama? Dar ce are copilul? Acolo toți știu, afară de tine. „Să vă trăiască, ce suflet are băiatul!...” Ce este acela, cum l-ai trăit tu, măcinat și strivit, *suflet*? Trebuie să recunosc, cel mai greu lucru e să dau drumul încheieturii mîinii.

Specula îndrăzneaţă dela bodega „Carpaţi"

La bodega de pe strada Edgard Quinet, care poartă, nu ştim dece, numele frumos de *„Carpaţi”*, se practică o speculă înfiorătoare.

De pildă:

Un pateu cu ciuperci, mic că abia acoperă măselele, costă 220 de lei;

o friptură de purcel la tavă, mare cât o jumătae din podul palmei, cu două linguri de varză, costă 600 de lei;

două ouă, cu un strop de maioneză, costă 260 de lei;

o felie de pâine, cu puţin pastă de peşte, costă 70 de lei;

o jumătate de chiflă, cu un pospai de icre negre, costă 250 de lei;

un peşte mic, căruia i se spune în bodegă şalău, costă 300 de lei.

Patronul poate că nu-şi dă seama că preţurile acestea constituesc un atentat la punga cetăţenilor.

Comisariatul general al d-lui Romaşcanu are îndatorirea, însă, să readucă la realitate conducerea bodegei „Carpaţi” şi să ordone mai multă calculare la fixarea tarifelor cari scandalizează populaţia.

Flori de gheață

De cînd am deschis ochii, de cînd am privit lumea și am început să înțeleg cîte ceva din ce se petrece aici, îl știu pe bunicul meu într-un halat verde, înapoia tejghelei pline cu tot felul de cutii și cutiuțe, stînd cu ochelarii căzuți pe vîrful nasului și holbîndu-se la cîntarele în talgerele cărora atîrnă tot felul de ierburi uscate, parfumate. Le ia cu o pensetă dintr-un talger, le pune în celălalt, le măsoară pe amîndouă. Apoi le împarte în plicuri. Scrie ceva pe fiecare din ele cu un bont de creion chimic și le așază deoparte. Ia dintr-un borcănaș un praf, îl răstoarnă într-un bol, ia dintr-un alt borcănaș un alt praf, îl răstoarnă în același bol. Le amestecă pînă cînd se fac una și de aceeași culoare. După aceea, răstoarnă bolul în talgerul cîntarului și măsoară la gramaj porția. Desface un plic nou, gol, cu lopățica face să alunece toată porția în plic. Îl închide, îl lipește, scrie cu bontul chimic pe liniile goale din eticheta de pe fața plicului. Îl pune în raft, ultimul din șirul de plicuri, toate egale între ele, și închide dulăpiorul. Cheia o lasă cu două degete să lunece în tăietura de la brîu a vestei de dedesubtul sacoului în carouri, ros la poale și mîneci, peticit în coate.

Bunicul meu avea o prăvălie pe la marginea tîrgului, unde ulițele se înfundau pe ploaie în bălți cu noroi gras. Ierburi, alifii, prafuri, siropuri, calupuri, le știa pe de rost, în grame și doze, zile și ceasuri de tratament. De unde le știi pe toate-pe toate, bunicule? Ei, chiar pe toate-pe toate nu le-oi ști. Dar ce știu, bine știu. Am învățat de cînd eram ca tine. Și a început să-mi spună o poveste tristă, foarte tristă. Dar, cu noaptea, spre dimineață, cam cum e acum, se duc pînă la urmă toate supărările. Așa că am să v-o spun și eu.

Într-o zi, tatăl cu mama bunicului meu a plecat spre tîrg, unde avea să se așeze peste ani și bunicul. Era iarnă multă în zăpadă, atîta ger că dincolo de geamuri nu se mai vedea nimic prin florile de gheață, dar tatăl bunicului meu trebuia neapărat să plece, că nevasta lui sta să nască și o găsise fără știință de ea, roșie toată și aiurînd peste noapte, cu bolborosiri albe la gură. Tatăl bunicului meu a acoperit-o în trei pături groase și a învelit-o în dulama tatălui lui, așa că a suit-o, tot fără cunoștință de ea, în sanie și a pornit spre tîrg, luîndu-și și băiatul. Sania o trăgea tatăl lui, nimeni n-ar fi putut-o face la fel de bine, cu putere și iute. Mai aveau un pod de trecut. După întorsura lui, se așternea neted drumul ce intra în tîrg. Tatăl bunicului meu n-a mai

avut atunci răbdare și a iuțit mersul, pînă a început să alerge trăgînd sania, mai ales că nevasta lui gemea în răstimpuri și îi cădea capul dintr-o parte în cealaltă. A tras în goană de sanie trecînd de capul podului, dar pe la mijloc talpa ei s-a prins într-o stinghie ieșită. Tatăl bunicului, neștiutor, a tras mai departe. Sania s-a răsturnat și păturile cu dulama și cu femeia bolnavă, care nu mai știa de ea, au căzut de-a valma pe pietrele din rîu și s-au dus afund în copca despicată. Tatăl bunicului doar ce-a simțit funia saniei cu totul ușoară și cînd s-a întors a văzut că trăgea o sanie goală răsturnată. A urcat podul înapoi. S-a aruncat în apă. Gheața s-a rupt toată pînă la amîndouă malurile. Odată cu ea apa, în viitura nouă, a dat peste pietre dincolo de maluri. I-au căutat zile și zile și zile, cu cîini, cu jandarmi. Nimic. Bunicul meu nu s-a dezlipit de pod pînă nu l-a luat o femeie la ea acasă. Ea—singură, el—flăcău de la un an la altul mai întunecat la privire și tăcut. Femeia o chema Mălina și stătea în capul celălalt al satului. L-a ținut de suflet, i-a descîntat de uscătură, de inimă rea. Io-s țigancă. Știu toate fărmecele pă lumea asta. Ai fost rău blestemat, ficiorule, cînd mumă-ta te făcu. Te dezleg cît pot. D-acu te-nvăț care n-o să știe nimenea mai bine ca tine. În bobi, în jar, în cărți, în apă nenceputä. În ierburi șî feluri dă flori.

După ce l-a învățat bine de toate, Mălina s-a urcat pe laviță, i-a cerut niște firimituri de pîine veche ș-un strop de vin. Pe urmă a pus mîinile pe piept și-i zicea așa:

—Dragu mamii, acu-i ceasu să mă duc. Io te-am scos dîn supărare șî dîn apă neagră. Acu a venit vremea să-i scoți tu p-alții dîn fel dă fel dă supărări. Te-oi vedea de sus ș-oi ști ce faci. Du-te, mamă, la oameni în tîrg. Fă-i bine. Lasă-mă pă mine vîntului, nu pămîntului.

I-a dat semn să se apropie. Bunicul s-a aplecat peste ea. A strîns-o în brațe, i-a tras pledul peste piept, broboada cu nodul sub bărbie. Era rece. I-a coborît pleoapele. A luat-o în brațe. S-a îndrumat către pădure. Pe pat de frunze a-ntins-o. A pus crengi peste ea, a turnat de jur împrejur gaz, a scăpărat chibritul.

Pe bunica n-am cunoscut-o. Tata mi-a povestit cum că era o femeie destul de înaltă pentru soiul nevestelor de atunci, cu părul strîns în creștet și la tîmple, bălai încă. Purta pălării cu boruri largi și avea dantelă la gulerul scrobit, nobila distincție a orașelor noastre de provincie. Prăvălia bunicului, de la marginea tîrgului noroios mai tot anul, chiar și vara pe ploi repezi și detunate, era la orice ceas al zilei plină. Veneau tot felul de oameni după leacuri. Tatei nu-i plăceau deloc nici cîntarele, nici pliculețele cu prafuri, nici cutiuțele cu alifii și pomezi, de altfel tot mirosul acela încins, și foarte ciudat, dulce-acru, jumătate drogherie, jumătate frizerie. Nu-i plăcea nici privirea nemișcată a bunicii. Ea se întreba cine e bărbatul, cine mai e și femeia asta care

deschide ușa pe la nouă seara, după ce s-a golit de tot prăvălia, și vin spre ea clinchețind clopoțelul de la ușorul ușii și trîntind un dosar gălbui pe tejghea, de unde zboară mii de firișoare de ierburi tocate mărunt și nori de prafuri mestecate în bol.

—Cheamă-l pe patron.

—Ce doriți, a întrebat, fix privind-o, bunica.

—Ai să vezi tu. Prăvălia se-nchide. Se sigilează și se-nchide. Tovarășu Cătare, ridică actele.

Milițianul o apucă pe bunica de braț, o împinge la perete. Atunci, cineva deschide ușa din spate brusc și se ridică lucirea lamei. Milițianul se întoarce într-o parte. În cădere, lama toporului îi retează umărul, mîna bufnește de perete, împroșcîndu-l pînă sus, și hainele, și fața bunicii. Tovarășa trage cu două degete pistolul din teaca de la piept, de sub veston. Îl pune la tîmpla bunicii.

Au încărcat în camioane toți sacii de acolo, toate cîntarele, toate plicurile, toate bolurile. Nu știu, sau poate am uitat dacă am știut, cînd s-a întors în tîrg bunicul meu. Albit pe de-a-ntregul și sfărîmat, cu mîna stîngă țeapănă, cu piciorul stîng țeapăn, după noaptea lungă cît lipsise. N-aveam să-l mai văd niciodată într-un halat verde, înapoia tejghelei cu tot felul de cutii, cutiuțe, cîntare, plicuri și boluri.

Filix

Duminica a început cu doi-trei fulgi groşi. Se lipeau rece de asfalt, de tablele zincate ale acoperişurilor, de obrajii calzi care treceau prin intersecții. Lăsau, dispărînd, o mică pată umedă. Îi sorbise caldarîmul uscat, cu un clinchet gol îi alunecaseră şi rostogoliseră tablele, peste carnea pufoasă îi ştergea ca pe lacrimi mănuşa unei mîini atente. Într-o oră, vîntul i-a aşezat şi întărit temeinic în colțuri de case, în unghiuri de străzi. Răşchirate după uscare, pînă cînd ultimul bob de sevă s-a scurs în piatra pămîntului, crengile s-au prins deodată în vata adusă de zgîlțîiala vîntului şi au început a toarce fuiorul ninsorii. Peste încă o oră, întunecarea lăsată din nori a pus perdele străzilor. Puținii paşi care tocau trotoarul de sub fereastra camerei mele s-au rărit ca înspre noapte. Au încetat. Atunci m-am hotărît să închid geamul pe unde, prin ochiul de sus, cădeau rotitori fulgi groşi pe foaia albă. Şi să ies.

Am tăiat două străzi în cruce şi în capătul celei de-a treia am deschis o poartă înțepenită. Curtea bisericii era însă goală. Am luat-o în sus pe aleea de la intrare. La uşă—lacătul. Să fi trecut ceasul cuminecăturii ? Dar pe urmă vine miruitul … Coada celor ce aşteaptă pe părintele se lungeşte, vara, după liturghie, pentru a primi mirul sfînt pe frunte, pînă la aleea cu maci. Vîntul zgîlțîie lanțul lacătului. Îl încerc şi eu.

—Nu mai e părintele ! A plecat adineaori. Ai treabă cu el ?

Fetița cu paltonul roşu din alee îşi scutură capul, risipind fulgii abia poposiți în păr. Se apleacă spre păturica de zăpadă. Pune un genunchi pe ea, pe urmă o vîntură cu mîinile peste cap.

—Uite, ninge ! Ninge ! Stă aici aproape. Prima casă după colț. Dă zăpada în curte. Vrei să mă duc după el ? Mă duc acum, mă duc repede.

—Tu ce faci aici ?

—Mă joc.

—Nu ai mănuşi ? Unde ți-e căciulița ?

—Le-am pierdut. Vrei să-ți arăt ceva ?

Se mai apleacă o dată. Pe urmă se lasă toată în genunchi şi pe tălpile întoarse. Îşi face mîinile cerc, ridică în puterea brațelor o blană groasă, cu puful lung, alb, moale, două pleoape somnoroase peste nasturi galbeni rotunzi, cu tăietura oblică neagră, o pereche de mustăți picurate de fulgi şi-o coadă paratrăsnet.

—Cum îl cheamă ?

—Filix.

—Felix ?

—Nu. Filix. Aşa e numele lui.

El coboară mai întîi cu lăbuţele pătate din faţă, pe urmă spinarea arc şi celelalte două albe lapte din spate, neuitînd să tragă, vertical, şi paratrăsnetul după el. La atingerea rece a pămîntului, ridică o pătată, stă cîteva clipe cu ea în aer, îndoită spre colanul pieptului, apoi o lasă pe oglinda zăpezii şi ridică cealaltă pătată.

—I-e frig lui Filix. Da să ştiţi că nu vrea acum în casă. El numai noaptea stă. Ziua se duce.

—Unde se duce ?

—În grădiniţă la biserică şi pe stradă. Se duce şi la Miţi.

—...la Miţi ?

—Da, la Miţi. La mine. Vine cînd vrea el, el singur pe seară, domnu Filix. Acum cred că i-e foame.

Fetiţa îşi încheie decisă nasturii de la paltonul roşu, la distanţă doi din cinci.

—Mai stai aici puţin ?

—S-a terminat slujba. M-aş cam întoarce acasă.

—Mai stai puţin ! Lui frate-meu i-a rămas nişte lapte. Nu l-a putut bea pe tot de dimineaţă. Pe el îl doare mereu burta dimineaţa şi a zis mama că trebuie să-i facă doctoru operaţie. I-aduc laptele lui Filix. Mai stai puţin ?

—Tu de ce nu-l bei ?

—Nu, lui Filix îi place foarte mult laptele. Lapte cald şi pe urmă răcorit. Eu stau a treia casă de la părintele. Uite-o şi de-aici. Vin repede. Îl încălzesc şi vin. Filix nu bea lapte rece. Niciodată.

Îl iau pe Filix în braţe. Dar vrea jos. Atunci, îl las jos. Se trage spre uşa bisericii. O pală de vînt îi umple din nou mustăţile cu pudră rece. Strănută. Încovoaie pătata stîngă şi o trece peste bot. Ne uităm amîndoi la firele zgîlţîite ale becurilor care clipesc în stradă sub perdelele albe de fum.

—Cum o cheamă pe fetiţa cu paltonul roşu ? Nu ştii, domnu Filix ? Stai aşa, unde pleci ?

Filix mă părăseşte deodată şi o ia spre poartă, cumpănindu-se în roata vijeliei. Cred că vrea să dea colţul, spre a treia casă de la părintele. Trag după mine poarta înţepenită. Gata, domnule, pînă aici mi-ai fost. Vezi că te-am prins ? Îţi ajunge, domnu Filix. Acum eşti al meu. O iau, cu Filix în braţe, înapoi de-a lungul primei străzi şi în răspăr peste crucea celor două din faţa trotuarului ferestrei mele. Îl întind pe covor.

Aduc aeroterma din birou şi-o las să ne dezgheţe cîte puţin. Sting lumina. De pe streaşină, picurii căzători pe burlan cadenţează ceasornicul nopţii. Filix îl întoarce pe covor, în spatele aerotermei. Îşi spală o pătată, încă una, pe cealaltă, şi pe cealaltă. Apoi pe spinare, cu întoarcerea înceată a capului cînd spre dreapta, cînd spre stînga, şi în jos, şi în sus, pe colanul alb al pieptului. S-a lăsat răcoare, o răcoare umedă, odată cu bezna de afară aşezată peste rafturile din bibliotecă, peste hîrtiile mele răvăşite de pe birou. Şi picurii s-au oprit, s-a oprit şi zgîlţîiala firelor de deasupra acoperişului. Mă întind pe canapea. Filix cred că a aţipit, întors cu botul după şerpuirea cozii pe la mustăţi. Trag mai bine aeroterma spre canapea, aducînd înspre mine valurile căldurii. Atunci Filix face ochii mari, se descolăceşte, şi dintr-un salt urcă pe picioarele mele. Ultimele bătăi ale pendulei se sting în ştergarele albe ale pereţilor. Cele două limbi s-au aşezat una peste cealaltă. E miezonoptica. Îmi dau pledul la o parte. Totuşi, chiar fără un pahar de lapte, domnu Filix, zău, nu se poate. El priveşte ţintă la limbile pendulei, în perfectă suprapunere, în nemişcare, ca şi ochii lui.

—Te-a uitat fetiţa cu paltonul roşu, din alee ... N-a mai venit la noi. Aştepţi şi tu puţin, nu ? Cît mă duc la bucătărie să-l pun pe foc, şi vin. Nu bei lapte rece niciodată, nu-i aşa ?

Abureşte în ibric, dar în ce să-i torn ? N-am nici o strachină, să mai caut. E bun şi un bol. Unul mai mic. I-l torn în bol. Atît de fierbinte, că-mi arde, prin marginile de sus, vîrfurile degetelor. Îi dau laptele răcorit lui Filix, pe urmă ne culcăm, mîine dimineaţă te duc înapoi la biserică. Doar dacă nu cumva pleci tu de unul singur, domnu Filix, fără mine, şi nu mă mai aştepţi, că ştii ce-a zis fetiţa, nu prea stai singur. E adevărat, acum te-am cam lăsat singur, dar ţi-am adus, uite, lapte. Lapte cald. În bol. S-a răcorit de vîrful degetelor mele. Poftim. Bea. Mă duc acum în bucătărie să-mi iau şi eu cana. Numai tu să bei ? Bem amîndoi lapte cald, răcorit de degetele mele. Să ştii că am degetele foarte reci. Probabil de la circulaţie—mi-a zis şi doctorul. Nici tu n-ai vrea să-l cunoşti. La urmă, după ce ne-am săturat, domnu Filix, ne culcăm să tragem un pui de somn.

—Filix ! Filix !... Unde eşti ?!...

Jos, lîngă pendulă—bolul gol. Pe unde mi-eşti, Filix ? Ai băut înaintea mea. Nu m-ai aşteptat. Aşa-mi trebuie ... M-am dus doar la bucătărie, să-mi iau cana, să bem împreună, nu ţi-am spus ?! Beam amîndoi, ne culcam după aia, eu pe canapea, tu pe covor. Unde naiba eşti ? Am privit, fără să vreau, tot învîrtindu-mi ochii prin cameră după Filix, la ochiul de geam al pendulei. Mi-am zis că o fi tîrziu şi s-a culcat. Pe sub ochiul de geam limbi nu mai erau, era un gol gălbui nemişcat. Asta e bună, ce oră poate fi ?! Dar unde e Filix ? Am întors comutatorul şi becurile lămpii, în două

trepte, s-au aprins. Chiar nu eşti, pocitanie mică, pe nicăieri ?... Pe jos—bolul gol. Lovit de vîrful papucilor mei, se rostogoleşte pînă la picioarele canapelei. Am stins şi am aprins, rotind comutatorul de cîteva ori, lumina în toate camerele. Pînă şi la bucătărie l-am căutat. Peste tot. Poate afară. Am ieşit atunci pe trotuarul de sub fereastra camerei mele. Apoi am tăiat cele două străzi în cruce şi m-am oprit la poarta dinaintea aleii bisericii. Părintele dădea zăpada, croia drum enoriaşilor spre sfînta liturghie, duminica de dimineață, o dimineață cu adevărat calmă, fără zgîlțîieli de vînt, fără lacăte trîntind lanțul porții.

—Pe cine căutați, domnu Eric ? Începem slujba cam într-o oră.

- Pe Filix. L-am luat de aici de la dumneavoastră, ceva mai devreme, şi trebuie să vi-l aduc înapoi.

- Cine e Filix ?

- Pătatul ăla de motan. Fetița-i zice Filix. Probabil că-l cheamă Felix. N-o fi-n spatele bisericii, prin grădină pe la mata ?

- Noi nu creştem aici pisici, domnu Eric. Sădim flori şi îngrijim suflete. Hai ! La bună vedere ! Peste o oră.

- Stați-stați un pic. Nu-i aduce fetița nişte lapte ?

- Care fetiță ?

- Fetița cu paltonul roşu. Care-i zice Filix …

- Nu avem nici o fetiță cu paltonul roşu, domnu Eric.

- Cum nu aveți ?!... Stă a treia casă de la dumneavoastră. Vă spun şi cum o cheamă. Miți o cheamă. Sigur-sigur: Miți. Are fratele mai mic bolnav. Trebuie să-i facă doctorul operație. Nu bea lapte dimineața ... Nu-l bea pe tot.

- Bine, domnu Eric. V-am spus. Vă aştept la slujbă. Altminteri, toate bune ? Bine-sănătos ?

- Bine-sănătos. Uitați, ăsta e bolul !

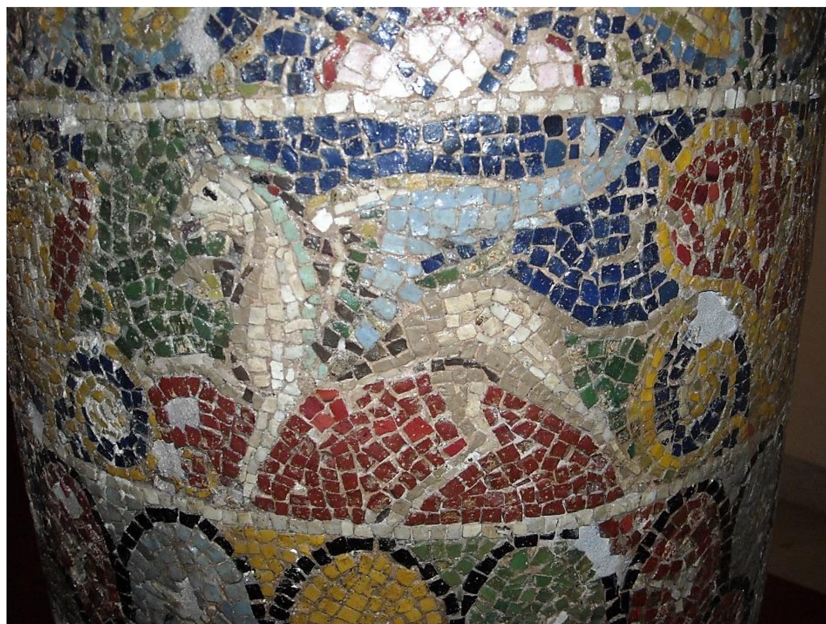
- Care bol ?

- Din care bea Filix, mă rog Felix ăsta lapte cald, răcorit, în fiecare noapte sau seară. L-a lăsat pe trepte, uite, la intrare. Vedeți că fetița i-a adus …

- Nu, domnu Eric. E strachina de la pangar. Doamna de acolo strînge lumînările arse în ea. Le dăm pe urmă la protoerie înapoi la kilogram şi ne face reducere de preț la alea noi. Vă aştept la sfînta slujbă ! Numai bine, numai bine !...

Cînd am dat colțul, o coadă neagră pătată pare că s-a prelins pe lîngă zid în dosul lui. Am fost acolo, în colț, din doi paşi. De-a lungul străzii care începea, nimeni pînă departe. Casele, sub puzderia de lumină revărsată dinapoia orizontului de un soare nemaioprit de pîlcurile norilor şi de perdele de fum, îşi leapădă aburinde

întunecarea ferestrelor, toată mucezimea sorbită de ziduri. Mai întîi un bărbat iese dintr-o curte. Pe urmă iese o femeie cu un landou alb. De sub acoperişul unei scări se învîrte prin aer o minge de plastic în hexagoane albastre. Cu ea, echipa întreagă, fără arbitru, dă fuga în curtea şcolii. Pîlcul de bătrîne îşi scutură de zăpadă pe preşul din fața uşii bisericii, tocînd mărunt, tălpile şi tocurile. Moşii îşi scot țigările în curte. Le aprind cu băgare de seamă pe sub mustăți. Duminica începe cu doi-trei fulgi groşi. Fuioare de fum se risipesc împletite cu vorbe în vînt.

Ruben şi Dionis

Personajele:
Dionis / Călugărul Dan / Umbra călugărului Dan / Maria / Ruben / Îngeri (în variate formule) Glasul Ziditorului / Naratorul (în *Prolog* şi *Epilog*) / Doctorul / Asistenta / Cor (în variate formule)
un trecător fluierând un bărbat băut o femeie care traversează strada un băiat rom cu căşti un dansator cu picioarele goale jucători de cărți bătrâni la taclale fete la geamuri fata care se demachiază un înger la etaj heruvimi serafimi un pluton de pompieri un echipaj de poliție un echipaj smurd tineri sub balcoane

PROLOG
(*Naratorul se îndreaptă încet din spatele sălii spre scenă. După câteva clipe de nesiguranță, urcă, oprindu-se pe câte o treaptă, scara laterală ce duce spre scenă. După Prolog, nu mai coboară treptele, luminile se sting încet peste el, scena se cufundă într-un întuneric total.*)
NARATORUL
Dacă îmi închid un ochi, mâna mea-i mai mică. Dar privind cu amândoi creşte dintr-odată. Haideți haideți să privim lumea cu un singur ochi! N-ați crede că trăim doar pe jumătate?
Ce se-ntâmplă? Oare nu-i
tot aceeaşi mână?
Lumea când sub ochi o pui
n-o să mai rămână
cum o ştim? Sau poate cei
care îți arată
altfel decât este ea,
simpla realitate,
sunt chiar ochii tăi? Acolo,
tot ce-i mic se face mare,
tot ce-i nesfârşit dispare.
Oare nu-i cumva un strop lumea noastră, într-o mare de alte lumi? Sau poate-un bob, bob de rouă, picurat dintr-o lume fără margini, clară, sub alt soare, sub alt veac? Tot ce vezi cu ochii tăi îți oferă trupul, ăsta. Nu cumva te-ncrezi în el şi, convins că vezi

perfect, bâjbâind, pe apucate, ai pierdut, de fapt, ieşirea? Ce vezi tu cu ochii tăi este pojghiță şi fum, este humă, este scrum,
atârnată-n gol, privirea...
Dacă vrei să vezi, aievea, neschimbarea, neclintirea, ochii-nchideți-i! Priveşte doar în tine, doar în tine: înlăuntrul tău e timpul şi-nlăuntru este spațiul, este rădăcina lumii, începutul fără sațiu, şi sfârşitul. Restul—doar un vis, doar umbră rece a prezentului din
suflet: neschimbata lui poveste.
Haideți, deci! Încet, încet, să ne
scufundăm în el,
în infinitate.
(*Noapte. Ploaie măruntă. Străzi strâmte şi noroioase. Vitrine cu jaluzele trase. Alte vitrine goale. Un bar cu uşi întredeschise, din care ies dungi de lumină murdară şi cercuri de fum. Un trecător fluierând. Un bărbat băut, împleticindu-se. O femeie traversează repede strada, la lumina roşie a semaforului electric. Ud de ploaie, Dionis se apropie de barul din care ies muzici amestecate cu lumină şi fum. Mai ies un băiat rom, cu căşti, şi un dansator cu picioarele goale. Se văd şi nu se văd, se încrucişează şi se despart după colț, intră din nou în bar. Şi Dionis intră în bar. Se aşază la masă. Îşi scoate mobilul şi dă un sms. Biliard, ruletă, pocker, monopoly. Multe leduri clipesc intermitent. Jucători de cărți. Dionis rezemat într-un cot, cu mobilul la ureche.*)
DIONIS
Viața? O formulă. Un număr pur, o rădăcină pătrată. (*Spre jucători*) Sau poate un as. Din mânecă scos. Sau o damă de pică. Depinde. Cum ți-e norocul. (*Se ridică. O pendulă bate de 12 ori.*) Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă, şi somnul, vameş vieții, nu vrea să-mi ieie vamă. Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte, s-asamăn între-olaltă viață şi cu moarte. Ci cumpăna gândirii-mi şi azi nu se mai schimbă, căci între amândouă stă neclintita limbă.
(*Ploaia se opreşte la ultimele bătăi ale pendulei. Valuri de nori negri-vineți. Din când în când, lună palidă şi rece. Dionis, cu mobilul tot la ureche, intră în scara blocului de lângă bar. Deschide uşa garsonierei. Un pat lângă uşă. Teancuri de cărți pe lângă pereți. Hârtii, praf, cutii goale, peturi aruncate. Pe peretele din fund, un tablou în mărime naturală, cu ramă sculptată. Toată lumina cade pe tablou. Restul se scufundă în întuneric.*)
Bună seara, tată. Am venit. Acolo unde eşti poate e bine. Poate că e mai bine. Mult mai bine. Poate stai cu mama. Du-te dracului de telefon. (*Îl aruncă.*) Ce să fac cu el? Tot nu pot să vorbesc cu voi. (*Ia o carte veche de pe jos. O deschide la întâmplare.*) Ce mi-a mai

rămas? Uite şi cartea asta. Are nişte secrete. (*Cu bricheta pe post de lanternă fugăreşte rândurile.*)
CORUL (*din spatele scenei*)
Architecturae cosmicae
sive astronomiae
geocentricae
compendium.
Director caeli vigilat
noctesque diesque
qui sistit fixas
horas terrigenae.
DIONIS
Constelații... Ceruri și cercuri se-ntretaie... Un ghem de fire roşii... Alpha şi Omega. Rețele duc în galaxia Vega. (*Stinge bricheta. În şoaptă.*) Deasupra mea parcă ar mai fi o mie de ceruri în albastrul adâncimii. În cartea asta stă semnu-ascuns. Cu el pătrunzi în lumi pe care mintea neadormită le urzeşte şi le topeşte. Și te trezeşti în alte timpuri, alte spații, de unde ajung la noi numai şoapte.
(*Se întinde pe pat. Lumina se stinge peste el. În acelaşi timp, mai întâi slab, apoi din ce în ce mai strălucitor, un con de lumină se deschide la un alt etaj. O fată se demachiază în fața oglinzii. Muzici de la un calculator. În spatele fetei, un înger. Cântă cu gura închisă. O ia la dans. Se desprinde de ea. Dispare. Strălucirea conului slăbeşte. Se lasă întunericul. Din nou în camera lui Dionis. În picioare, cu Cartea în mână.*)
Taina e în Carte. Pui mâna pe semnul ăsta, se dă totul la o parte. Vremi şi spații.
CORUL
Trece, trece, totul trece, ce e azi trăieşte ieri, ce-a fost ieri se naşte mâine şi se-ntoarce alaltăieri. Trece, trece, totul trece, am murit cu mii de ani înainte de-a ne naşte şi zburăm lumini de ani. Trece, trece, totul trece, nu eşti ce te crezi a fi, locuieşte-n trupul ăsta un alt om şi tu nu-l ştii.
(*Aleargă pe scenă în toate direcțiile, cu torțe în mâini. Coboară, se amestecă printre spectatori, dispare. Întuneric. Se luminează treptat. Un cer albastru senin, de înserare, cu nori roşietici. Un clopot bate în dungă. O pajişte. Un tânăr călugăr, cu rasă neagră şi comănac, stă întins şi citeşte din aceeaşi Carte ținută în mână.*)
CĂLUGĂRUL DAN
Adesea mă fură somnul pe iarba cea tăcută. Ce vis visat-am oare? Eram pe altă lume? Da, mă numeam Dionis, şi-n camera cea mută un înger şi-o fecioară păreau ceva a-mi spune! Ciudat! În alte veacuri urcat-am dintr-odată citind doar dintr-o carte! Acuma

simt aievea că sufletul sortit e din trup în trup să poată călători, iar moartea uitare să-i insufle. (*Se ridică.*)
O, timp şi spaţiu! Totul! Nemărginirea firii se află doar în suflet! Miracolul gândirii, ca varga fermecată a unui vrăjitor, te urcă şi coboară prin vremuri călător. Putem să ne transpunem în orice punct voim. Azi Dan, umil călugăr sub Alexandru-vodă, în altă eră fi-voi un Mircea Cărtărescu, şi-ntr-o odă cânta-voi zdrobitor a noastră prăbuşire-n abisul orbitor! Cine e, de fapt, locatarul ascuns în corpul meu?

(*Se înserează încet. Murmurul câmpiei. Lămpile stelelor. Cu Cartea la piept, călugărul Dan se retrage într-un colţ. Luna în celălalt colţ.*)
CORUL (*umbre în zigzag*)
Trece, trece, totul trece, ce e azi trăieşte ieri, ce-a fost ieri se naşte mâine şi se-ntoarce alaltăieri. Trece, trece, totul trece, am murit cu mii de ani înainte de-a ne naşte şi zburăm lumini de ani. Trece, trece, totul trece, nu eşti ce te crezi a fi, locuieşte-n trupul ăsta un alt om şi tu nu-l ştii.
(*Turnurile strălucitoare ale oraşului. Case vechi, boiereşti, cu streşini arcuite şi pridvoare largi. O uliţă şerpuind printre case. Bătrâni la taclale. Fete la geamuri. Tineri sub balcoane. Obloane trase. O nouă înserare. Călugărul Dan se strecoară într-o curte. Bate tare la uşa casei din spatele ei.*)
RUBEN
Cine-i?
CĂLUGĂRUL DAN
Eu, Dan.
(*Călugărul intră într-o odaie plină de dulapuri cu zeci de sertare. Trase pe jumătate, din ele ies cărţi vechi, legate în piele, suluri de papirus, foi de pergament, pagini de hârtie, singure şi în vrafuri. Pe rafturi se înşiră cranii, sticluţe de diverse culori, baloane de sticlă, eprubete, termometre, balanţe. De pe poliţele din pereţi îşi întind aripile ulii împăiaţi, cu clonţul încovoiat. O clepsidră voluminoasă tronează în mijlocul mesei. Făclia din peretele uşii joacă umbre roşii, aleargă ca palele unui foc clocotind sub un cazan ascuns.*)
RUBEN
Ei?
CĂLUGĂRUL DAN
Iubite dascăl! Astăzi am pătruns o taină uriaşă! Timpul nu-i decât un spaţiu care-n suflet stă ascuns! În mine sunt doi oameni: eu, Dan călugărul, şi unul cu nume schimbat, care trăieşte cinci veacuri mai târziu de vremea lui Alexandru-vodă Bunul. Putem trăi deodată: eu, cu el ! Şi azi, şi-n viitor!

RUBEN
Tu eşti doar continuarea unui şir, al celor care-au locuit în tine, şi te vei naşte iar în trupul fiilor şi-al strănepoților ce se vor zămisli din tine.
CĂLUGĂRUL DAN
Atunci, maestre Ruben, nu mai văd diferența între un om şi Dumnezeul cel mare!
RUBEN
Omu-i un şir. În şir stă esența ființei omeneşti. Multiplicare. Dumnezeirea-i totului un tot ce n-are capăt, n-are nici izvoare. Imaginea dumnezeirii se află însă-n tine. E umbra ta! Te însoțeşte din leagăn până la mormânt. Ea n-are moarte, fiindcă trăieşte doar în sine. Ea este veşnicia şi Dumnezeu cel sfânt! Ce-ar fi, deci, tainic, firea între voi să v-o schimbați? Ea, trup de om, tu, veşnicia umbrei. Şi, astfel, amândoi ați trece unu-ntr-altul.
CĂLUGĂRUL DAN
Și eu ce-aş căpăta? O crâncenă amăgire. Mă-ntorc la urmă tot în haina mea de om.
RUBEN
Ce capeți? Îți spun eu ce capeți. Capeți o bucată din veşnicia celui ce se zice c-a zidit chiar veşnicia şi că-i este tată. O să fii asemenea lui. Chiar lui. Şi, dacă vrei, poți să răstorni cu gândul tău o lume, şi-ntr-o secundă s-o faci praf. Ei? Te-ndeamnă gândul? Spune-mi te rog.
CĂLUGĂRUL DAN
Să capăt veşnicia? Să fiu eu însumi ... Domnul?
RUBEN (*aparte*)
Cât de uşor alunecă în lațul poftei... O cârpă: omul...
(*Dan îngenunchează şi îi sărută mâna. Ruben îl sprijină de braț să se ridice. Făclia din uşă se stinge cu pâlpâire puternică. Strângându-l la piept, zâmbind, Ruben deschide uşa. Călugărul Dan coboară treptele cu Cartea la subțiori şi ridicându-şi poala lungă a rasei. Ajunge în pivnița de dedesubtul casei. Pereți afumați. O altă făclie dansează prin aer. Cărțile se risipesc fluturându-şi foile ca mii de aripi ale unor păsări nevăzute. Duhuri firave tremură în fluidul luminos violet, aleargă în toate direcțiile. Fața lui Ruben reapare, zbârcită, el însuşi apoi în întregime, cocoşat, barba despicată în furculiță, nasul strâmb, uscat, ochii sticlesc roşii. Totul un imens rânjet.*)
RUBEN
Ha! Ha! Ha! Ha!
(*Duhuri goale se dau peste cap. Se prind în horă. Aleargă de jur împrejururul odăii-pivniță de sub pământ. Se apropie şi se depărtează de Ruben, prins la mijloc.*)
CORUL

Omul? Omul! Ăsta este omul! Omul e o cârpă, faci cu el ce vrei. Spune-i că-i Stăpânul şi sufletul i-l iei.

RUBEN

Ha! Ha! Ha! Ha!

CORUL

Omul? Omul! Cine este omul? Omul e o muscă, bâzâie un pic! Fă-l să cadă-n oală, şi fierbe-l la foc mic!

RUBEN

Ha! Ha! Ha! Ha!

CORUL

Prinde-l! Stoarce-l! Fă-l să jure că îi dai lumea toată, veşnicia, şi-o să faci din el un pai! Toată omenirea asta o s-o prindem noi în laț. Până la sfârşitul lumii sufletele-o să ne dați! În laț, în laț, în laț!

(*Chilia călugărului Dan. Întuneric greu, pătruns doar de punctul roşu al unei candele arzând pe o policioară plină de flori şi de busuioc, sub o icoană îmbrăcată în argint. Aprinde lampa umplută cu untdelemn. Fumegă pâlpâind. Aşezat la masă, călugărul deschide Cartea. Pe perete se conturează, apoi se ridică propria lui umbră. Ea creşte, pe măsură ce lampa pâlpâie mai tare. Începe să se mişte de-a lungul peretelui, independent de Dan, care stă mai departe la masă şi citeşte. Călugărul îşi ridică la un moment dat ochii spre perete şi o vede cum îl priveşte. Se scoală spre ea. Umbra îl opreşte, cu brațul drept întins înainte*.)

UMBRA

De la-nceputul lumii, de-atunci şi pân-acum, sufletul tău în mii de trupuri a trecut. Azi ele-s praf la margine de drum, dar fără ele nu te-ai fi născut. Sufletul tău habar n-are de nimic din tot ce-a fost, fiindcă a băut din apa Lethei. Eu, umbra fiecărui trup din şir, când l-ați lăsat pământului, v-am dat să beți: şi-ați stins arşița setei... Vezi Cartea asta? E-a lui Zoroastru! Veacuri întregi au stat să o dezlege. Cu ea vei muta stele şi te vei urca-ntr-un astru: doar dacă o să-i poți citi adânca lege!

(*Călugărul se uită nerăbdător în Carte. Întoarce, parcă la comandă, numărând tare, şapte pagini. Umbra capătă volum pe perete. La fel întoarce alte şapte, şi umbra se desprinde încet, ca dintr-un cadru, apoi sare din perete pe podea, lângă masa lui Dan. Se apropie de el şi se opreşte. Între călugărul Dan şi umbra lui, lampa cu pâlpâiri roşiatice.*)

Prin vraja Cărții, hai să facem schimb! Tu dă-mi-te, şi om am să mă fac. Uitând ce-am fost, trecutu-n care zac, vreau printre oameni prima oară să mă plimb.

CĂLUGĂRUL DAN

Iar eu? Cu mine ce se va-ntâmpla?

UMBRA

Ființa mea va fi de-acum a ta. Eu trec în tine, voi trăi ca tine şi voi fi chiar tu. Iar tu, trecând în firea mea, singur o să te-nalți, o să zbori spre orice punct al lumii vrei, în noapte ori în zi.
CĂLUGĂRUL DAN
Ei, cum?! Şi oamenii? Ce-or să zică? Să se lase păcăliți? Vorbiți între ei, or să m-omoare, zicând că m-am schimbat în vrăjitoare.
UMBRA
Ascultă-mă. Tu lasă-i să vorbească. Au altceva mai bun să facă? Tu pleci. Pur şi simplu. Nici n-ai să simți cum aripile pe care nu ți le vezi or să te ridice deodată, în aerul cu diamante, şi dispari. O iei cu tine şi pe iubita ta, cum o cheamă. Pe aripi mari îți vei purta iubita în orice loc pe bolta de cristal. Dacă te-apleci, poți să apuci, în două degete, de undeva de jos, pământul ca o bilă lucioasă, ca un mic diamant. Şi mai poți să i-l prinzi iubitei tale la gât, printre celelalte pietre zwarowski.
CĂLUGĂRUL DAN
Pe Maica Precista! Vrei să moară omenirea asta, transformată-ntr-un singur bob?!
UMBRA
Oricum, nimeni n-o să-şi dea seama de nimic, ocupați toți cum sunt cu treburile firmelor la care lucrează. Să nu dea faliment! Doar e criză, nu-i așa?! O eternă criză, care se termină când vrea primul ministru, și începe din nou a doua zi, fără să-ntrebe pe nimeni. Pe urmă, în zborul tău, o secundă va fi un secol...
CĂLUGĂRUL DAN
...o oră, pe boltă, între astre—un mileniu!
ÎMPREUNĂ
Să ne schimbăm! Să trecem unu-ntr-altul! Spre infinit începem împreună saltul. Desant!
(*Cu Umbra de mână, călugărul Dan întoarce ultimele şapte pagini ale Cărții. Umbra capătă volum, deplina înfățişare a unui om, identic cu Dan. Călugărul Dan devine o umbră, progresiv luminoasă, până când dispare. Noul Dan stinge lampa şi iese din chilie. Văpaia lunii de vară. Oraşul cu câini activi noaptea. Lucrări în carosabil. Canalizare la vedere. Dan la intrarea în scara blocului. Muzici din calculator pe o fereastră deschisă la etaj. Dan sună la interfon. Interfonul nu funcționează. Scuipă. Se depărtează câțiva paşi. Se uită în sus.*)
DAN
Maria! Maria!
Ce dracu, dormi?
MARIA (*aplecându-se pe fereastră, fără să-l vadă*)
E cineva?

DAN
Coboară odată.
MARIA
Tu?! Ascultam un sidi.
DAN
Hai că plecăm.
MARIA
Mai încet, ne aud vecinii. Iar mă trec doi la întreținere. Unde mergem? La piscină, iubi? Știi că numai acolo mă duc. Mor. De cald.
DAN
Vii unde-ți spun eu.
(*Urcă la Maria. Se dezbracă încet unul pe celălalt. Pereții blocului crapă. Se desfac. De mână, păşesc spre un glob imens, cu pete verzi. Pe măsură ce se apropie de glob, globul se face mai mic. Din ce în ce mai mic, până ajunge un bob de diamant. Dan îl ia în palmă şi i-l oferă Mariei. Din întuneric ies stânci şi văi, un cer roz-violet, un capăt de mare. Goi, intră în pânzele ei reci. Îi întâmpină bărbați şi femei cu aripi. Îi culcă, acoperindu-i, în mijlocul lor.*)
COR I

En arkhe en ho Logos…

COR II

…kai ho Logos en pros ton Theon,
kai Theos en ho Logos.

COR I ȘI II

In principio erat Verbum,
et Verbum erat apud Deum,
et Deus erat Verbum.

COR III

La început era Cuvântul,
şi Cuvântul era la Dumnezeu,
şi Dumnezeu era Cuvântul.

COR I

Hutos en en arkhe pros ton Theon.

COR II

Hoc erat in principium apud Deum.

COR III

Acesta era întru început la Dumnezeu.

COR I

Panta di' autu egheneto,
kai horis autu egheneto
ude hen ho ghegonen.

COR II

Omnia per Ipsum
facta sunt: et sine
Ipso factum est nihil.

COR III

Toate prin El
s-au făcut; şi fără El
nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.

COR I

En auto zoe en,
kai he zoe en
to phos ton anthropon.

COR II

Quod factum est in Ipso
vita erat: et vita
erat lux hominum.

COR III

Întru El era
viață şi viața
era lumina oamenilor.

COR I

Kai to phos en te skotia
phainei, kai he skotia
auto u katelaben.

COR II

Et lux in tenebris
lucet, et tenebrae
eam non comprehenderunt.

COR III

Şi lumina luminează
în întuneric şi întunericul
nu a cuprins-o.

(*O masivă poartă închisă. Barca îi aduce pe Dan şi pe Maria, întinşi, adormiţi, înaintea ei. Un ochi de foc într-un triunghi deasupra porţii. Sub el, o inscripţie hieroglifică roşie. Nori groşi dincolo de poartă. Peste nori, capete de îngeri cu aripi albe și fețe roşii. Ceruri de oglinzi. Dan şi Maria se trezesc. El găseşte în barcă o carte, pe care are aerul că o vede prima oară: e Cartea.*)
ÎNGERUL I
Tolle et lege. Tolle et lege. Tolle et lege.
ÎNGERII II ŞI III
Ia şi citeşte. Ia şi citeşte. Ia şi citeşte.
(*Coboară amândoi din barcă. Răsfoiesc în toate direcţiile Cartea. Ea rămâne mută. Nu dau de Semnul inscripţiei de pe poarta Domei Ziditorului. Vor să arunce Cartea. Heruvimi şi Serafimi trec din toate părţile printre şi pe lângă ei.*)
ÎNGERUL I
De ce tot cauţi ceea ce în mintea ta nu e, şi nici nu poate fi?
ÎNGERII II ŞI III
Tu din aramă vrei să scoţi
un sunet de cristal?
Nu poţi.
DAN
Ba pot să fac cu voi ce vreau! E suficient doar să gândesc. Şi voi veţi face tot ce îmi doresc!
(*Îşi ia capul între mâini. Se concentrează. Îngerii încep să execute deodată nişte mişcări sacadate, parcă la un ordin secret. Dan se uită la ei. Se opresc brusc. Maria aplaudă. Mişcările îngerilor reîncep când Dan îşi ia capul între mâini şi se opresc de câte ori îşi ridică privirea spre ei.*)
DAN
Ce zici, Maria? Vezi? Tot ce gândesc eu, îngerii, într-o secundă, fără nici-o vorbă de-a mea, au şi executat!
MARIA
Când Dumnezeu vrea, să ştii că tot ce ai în gând gândesc şi îngerii!
DAN
Armonia asta nu e semnul puterii mele peste fire? Vreau să ştiu: cine se ascunde după poartă? Ştie cineva?
ÎNGERII I, II și III
Ipsissimus.
Ziditorul însuşi.
DAN

Să se arate! Unde-i fața lui?
ÎNGERII I, II şi III
În tine. Doar în tine. Alt chip nu-i.
(*Tot mai mulți îngeri, heruvimi şi serafimi, trec pe lângă Dan şi Maria, murmurând ininteligibil. Pizzicato de harfă le însoțesc zborul. Hieroglifa de deasupra porții Domei Ziditorului străluceşte tot mai roşie.*)
DAN
Aceasta-i întrebarea! Nu cântă oare ei doar ceea ce în gândul meu se naşte? Şi lumea asta, ca o ramură de tei, în hăul care-ncepe să se caşte, o pot zvârli prin cel mai simplu gând! (*luciferic*) Da! Sigur! Asta e!
Eu însumi sunt acum Dumne...
(*Bubuit asurzitor de explozie. Un dangăt în dungă. Cerul se sfâşie. Marea iese din matcă. Adâncurile pământului crapă felii. Fulgere, tunete, trăsnete în huietul nemărginirii.*)
MARIA
Gând nefericit! Se prăbuşeşte totul!
(*Dan încearcă s-o țină în brațe. Smulsă de vijelie, Maria dispare într-un punct. Zboară peste tot toate paginile Cărții.*)
MARIA (*doar glasul ei*)
Dane! Dane! Ce-ai făcut?
GLASUL ZIDITORULUI
Ai îndrăznit? Te-ai condamnat tu singur la cădere.
(*Dan dispare şi el, smuls ca de-un magnet nevăzut, în golul negru.*)
GLASUL ZIDITORULUI
Cel ce se ri-di-că pe si-ne, î-năl-țân-du-se mai pre-sus de Cel ce se nu-meş-te Dumnezeu şi e fă-cut spre în-chi-na-re, se pu-ne pe si-ne în Bi-se-ri-ca lui Dumnezeu ca-re e lu-mea şi pe si-ne se dă drept Dumnezeu.
Îl spul-be-ră a-de-vă-ra-tul Dumnezeu.
(*Ultimele zvârcoliri ale cataclismului. La orizont, o geană de lumină. Pământul îşi reia liniştea calmă. Strălucirea zilei se întoarce. Se văd albind străzile strâmte, cu blocuri descojite. Barul e închis. Se face curățenie pe trotuarul din fața lui. Camera lui Dionis, la fel de murdară, cu toate lucrurile risipite pe jos şi oriunde. Acelaşi tablou al tatei pe peretele din fund. Cu mobilul în mână şi mâna sub cap, Dionis doarme. Telefonul începe să sune. Sună de mai multe ori. Dionis se trezeşte. Mai întâi vrea să-l arunce. Fără să tasteze, o voce feminină începe să cânte. O ascultă, cu mobilul la ureche. Vocea e preluată de cor.*)
CORUL (*din spatele scenei*)

Trece... Trece... Totul trece... Ce e azi trăieşte ieri. Ce-a fost ieri se naşte mâine şi se-ntoarce alaltăieri.Trece. Trece. Totul trece. Am murit cu mii de ani înainte de-a ne naşte... Şi zburăm lumini de ani... Trece... Trece... Totul trece... Nu eşti ce te crezi a fi... Locuieşte-n trupu-ăsta un om pe care de fapt nu-l ştii. Deloc. Deloc. Deloc. Chiar deloc. (*Dionis deschide fereastra. Miroase aerul tare. Pe balconul de vizavi iese Maria, într-o vaporoasă rochie albă. Dionis iese şi el pe balcon.*)

DIONIS

Bună. Ce faci?

MARIA

Bună, Dio. Tu ce faci?

DIONIS

Eu ştiu?!... Mă rog. Oficial mi-e bine. Tu?

MARIA

O aştept pe maică-mea de la servici. Vrei să ascultăm nişte muzică pe sidi până vine? Bem un suc. Aduc eu.

DIONIS

Am şi eu. Vino, te aştept.

MARIA (*pregătindu-se*)

Aduc atunci un sidi. Depeche Mode. Mă duc la concert mâine pe Lia Manoliu. Am făcut rost de bilete. Dacă e, îţi fac şi ţie. Sidiul e marfă. Tocmai l-am ascultat. Ce vrei să mai aduc? Am şi haus şi dens şi pop şi roc. Aduc de toate. Şi nişte gogoşi făcute de mama. Eu nu mănânc gogoşi. Da ea tot îmi face săptămânal. Hai să zic, poate una. Ochei? Dio! Dionis?!?!

(*Dionis, cu capul într-o parte, stă să cadă de pe balcon. Braţele îi atârnă inerte. Maria coboară val-vârtej etajele, intră în blocul lui Dionis, urcă nebună etajele până la garsonieră. Îl ia pe după umeri din balcon, îl întinde pe pat, îl stropeşte dintr-un pet cu Perla Harghitei. Corul intră încet, prin spatele scenei, ca o mulţime curioasă strânsă în faţa blocului şi aşteptând Salvarea, Poliţia şi Pompierii.*)

MARIA (*de pe balcon*)

112! Să cheme cineva un doctor!

(*Un pluton de pompieri desface furtunul încolăcit şi îl îndreaptă spre balconul lui Dionis, apoi spre balconul Mariei. Constatând că nu există foc deschis şi nici mocnit, refac furtunul colac pe tulumbă şi se retrag în aceeaşi formaţie în care au sosit la faţa locului. Din colţul opus îşi face apariţia un echipaj de poliţie. Dau ferm mulţimea la o parte şi încep măsurătorile criminalistice: amprentări, forţarea uşilor închise, efracţie laterală, tentativă de suicid, dacă nu*

cumva de omor prin basculare peste balustrada balconului. Declarațiile martorilor, proces verbal de constatare, retragere cu girofar și semnale acustice în funcțiune.)
MARIA (*aplecată peste Dionis*)
Dio, iubi, unde te duci? Am bilete la concert. Le-am luat doar pentru noi doi.
(*Un echipaj smurd dă din nou lumea la o parte. Şi pe Maria. Echipajul îi pune lui Dionis perfuzii. Medicul-şef cu chelie apasă cu degetul gros vena de la gâtul lui Dionis. Cu indexul, după un minut, face semnul* nu. *I se scot perfuziile. Targa pregătită e urcată înapoi în dubă.*)
DOCTORUL
Ora decesului: 16.45.
ASISTENTA (*îi înmânează Mariei fişa de constatare*)
O să aveți nevoie la primărie. O sută de lei noi. Cheltuieli de deplasare, cu tevea mărit inclus. Plătiți la primărie, la eliberarea certificatului.
(*Se lasă întunericul. Mulțimea se dispersează şi redevine cor, dezbrăcându-se încet de hainele de stradă.*)
CORUL (*goi şi goale, se retrag înapoia scenei, cu paşi mici, întorcând spectatorilor spatele*)
A fost un vis?
Sau nu?
De ce ne întrebăm mereu?
De ce vrem mereu un răspuns?
În spatele vieții se ascunde, ca în culise, regizorul.

EPILOG
NARATORUL (*apare după ce dispare corul*)
Cine-l vede pe regizor? Voi plecați acasă după ce s-a terminat piesa. Aplaudați actorii. Habar n-aveți cine-i regizorul sau măcar cum arată el. Nu este omenirea la fel cu acei figuranți care dau năvală, sus pe scenă, şi coboară ieşind prin spate, ca să urce pe urmă din nou, aceiaşi oameni, dar în alte haine? Voi, spectatorii, credeți că sunt alții, mereu alții, zeci, sute, mii... De fapt—o mână de bărbați, femei, copii... Tot ei şi ei. Pe aceeaşi scenă.
CORUL (*reapărând brusc*)
De fapt, pentru Regizor, e doar o mână de bărbați, femei, copii. Actorii sunt aceiaşi. Doar piesa-i alta. Fundalul se tot schimbă. Decorul se tot schimbă, de la o scenă la următoarea. Rămâne personajul. El nu e pasager, oricât se mută secole, spații. Din univers pulsează adânc ascuns mister.
NARATORUL ŞI CORUL (*coborând trepte*)
Haideți !

Încet, încet,
să ne scufundăm în el,
în mister,
în infinitate.

Trandafirul de Cipru

Fusese o zi lichefiantă.

Doamna Rector ne întinde fiecăruia un braț statuar de alb. Îi ating palma micuță cu vîrfurile degetelor palmelor mele transpirate. Ne înclinăm și ieșim din salonul biroului, însoțiți de zîmbetele secretarelor, cîte unul, păstrînd ordinea ierarhică a funcțiilor și gradelor didactice. Domnul Rector mai întîi, covîrșitor de înalt pentru restul ciprioților care se folosesc de obicei de scară ca să culeagă măslinele din livadă. Domnul Prorector apoi, al cărui cap se extinde leonin sub coama umflată, mai ales în creștet, stînd la propria umbră. Domnul Decan, cu buzele tremurînde, își pipăie buzunarul de la piept al vestei în căutarea pachetului și a brichetei.

În aceeași ordine intrăm în luxosul Cadillac umbrit de perdeluțe albe dantelate, prinse invizibil pe șnururi în dosul geamurilor negre. Lîngă șofer, domnul Rector, pe a doua banchetă, la mijloc, doamna Rector; în dreapta ei, curbîndu-se pe după portiera deschisă la maximum, domnul Decan; în stînga doamnei Rector, lovindu-se în așezare la cap de plafon, domnul Prorector; în spatele lor, singur, pe a treia banchetă, eu.

Doamna Rector sesizează subsecvent lovirii reacția reprimată interior de domnul Prorector. Privindu-i discret coama umflată, acum și mai umflată, își mută ochii semnificativ spre canapeaua pe care stau eu, confortabil tolănit într-un colț, picior peste picior. Cu două degete ale aceleiași minuscule palme fluturate îmi indică printr-o nouă rotire a ochilor locul din stînga ei, de pe bancheta a doua. Domnul Prorector și cu mine înțelegem fiecare, spontan, sugestia într-un sens convergent și schimbăm rapid locurile între noi. Izolat de această mișcare care nu-l privește, în dreapta doamnei Rector, domnul Decan profită de nevoia de schimbare a acesteia și-și aprinde a doua țigară, continuînd să mențină voluntar, deschisă cu mîna, singura portieră care împiedică declanșarea automată a aerului condiționat.

Coline pietrificate, pete albe dansînd departe înapoia geamurilor una după alta, în suișul și coborîșul automobilului. Cu o mînă spre mine și cealaltă în direcția domnului Decan, doamna Rector ne împarte pliante roșii lucioase și ne arată cu degetul, fiecăruia, pe unde sîntem în locul de pe hartă. „Da-da, traduce petele albe domnul Decan, cariere de marmură.” Aș vrea măcar un duș. Transpirația mi-a îmbibat cămașa, pantalonii, spinarea, picioarele, tălpile. Lîngă coapsă simt un șold și mai cald.

Doamna se apleacă spre mine, lăsîndu-și povara sînului stîng pe antebrațul meu drept. *Evharisto poly*, și se uită spre degetul meu mijlociu care însoțește pereche pe pliantul lucios degetul ei arătător. Aș vrea repede un duș, fiindcă și șoldul meu s-a încins. Dar mai tare antebrațul, peste care s-a lăsat apăsîndu-l, fără să se mai ridice, fierbinte, tot sînul ei stîng, împins de o parte din cel drept. Coapsa mea mîngîie, la fiecare urcuș și coborîș printre pantele cu viraje, șoldul ei lipit. Îi desparte, după lungi porțiuni șerpuitoare, cîte un spot de pe stîlpii lampadofori din marginea șoselei, cînd ca o lamă de cuțit lumina trece prin geamul negru al limuzinei și se așază o clipă pe lateralele noastre lipite. Atunci, doamna Rector își retrage șoldul spre mijlocul banchetei și îi zîmbește domnului Decan. Lui, buzele au început să-i tremure din nou și degetele pipăie buzunarul interior al vestei, în care nu pot intra încă. *Kali nikta*, murmură privind încontinuu în gol.

O frînă bruscă. Portierele trase sar cîte trei succesiv de ambele aripi ale Cadillacului oprit la intrarea în „Hilton”. Înainte ca domnul Rector să-și întoarcă profilul spre șofer, *good night*, înainte ca domnul Decan să ajungă din vîrful degetelor la pachet și brichetă, înainte ca domnul Prorector să închidă gura cu care adormise căscată pe tetiera ultimei banchete, doamna îmi strecoară sub palma transpirată pe șold o carte roz de vizită, are un singur număr și un prenume, se apleacă spre genunchi, șoptește atingîndu-l cu brațul statuar de alb *call me*, dispare prin locul lăsat liber deja de domnul Decan.

Apa umple încet printr-un robinet cu o gură de leu cada în formă de pat. Selectez tasta *ylang ylang* și gura leului se colorează violet, aruncînd în cristalul căzii norișori de esență care se topesc difuz în apa tot mai înaltă. Nu știu unde e telecomanda de temperatură a băii, pe unde cea de televizor, care cea de la aerul condiționat. Pînă una-alta, un gin înainte de baie trebuie să fie prin mini-bar, și poate niște reviste mai drăgălașe cu frumuseți locale. Îl deschid, dau peste o sticlă argintie pe care scrie cu roșu compact UZO. Este o prostie să stai aici în discuții amabile interminabile. Domnul Decan al Facultății de Drept a aterizat împreună cu noi la Universitatea Ciprului din Lefkosia ca să constate că facultate de științe juridice aici nici nu există. Și că toată universitatea nu are mai mult de doisprezece ani, ceea ce rămîne pentru noi o bună întrebare este unde au învățat ciprioții după liceu pînă acum doisprezece ani, recunosc, n-a avut nici unul dintre noi curajul să o pună omologilor oficiali, ne-am tot întrebat între noi, în străinătate, ne-am răspuns tot noi, sau la vreun colegiu privat din capitală. Sorb pînă la ultima picătură de UZO, mai iau un pahar după baie, înainte să mă bag în pat și să adorm, e tocmai bine, o sonerie cu trei tonuri mă anunță cum că apa a umplut cada, ea și toată camera de baie au atins temperatura

selectată, pot să mă dezbrac. Telecomanda aerului condiționat probabil nici nu există, pentru că acum, dacă nu mă înșel, văd că selecția treptelor de viteză, corelată cu cea a gradelor de intensitate și a tipului de climatizare, se imprimă digital în memorie direct pe tastele din perete. Sub el, în sfîrșit, se întinde alb nedesfăcut patul.

Din ecran ies țîțele animatoarelor postului local de *entertainment* specific masculin medionocturn. Ele se apasă cu toată greutatea pe brațele, fesele și pulpele altor fete fără fețe. Rotunjimea unui sîn o simt cum îmi strivește parcă mijlocul antebrațului drept. Mă las pe spate în apa care urcă delicat de la vîrfurile tălpilor spre glezne, gambe, genunchi în sus, calmînd incendiul pielii. Pe brațul meu nu a fost nici un sîn, îmi aduc foarte bine aminte, nici pe antebraț, le pipăi pe amîndouă, o mînă pe alta, sînt goale și păroase, carnea fierbinte. Mă las din ce în ce mai mult în voia spatelui întins pe apă, cu capul răsturnat atingînd postamentul băii ca pe perna de la căpătîiul patului. Apa violet parfumată îmi încercuie pulpele urcînd spre peștera feselor. Se oprește la curbura intrării, se joacă făcînd să plutească un covor negru de alge, trage tot mai în jos burdufuri moi sub șarpele adormit peste covor. Greșit că am băut tot paharul cu UZO. Ce să fac acum, să mă ridic să-mi mai torn unul, abia m-am așezat sub apa asta violetă și caldă, și totuși un sîn pe antebrațul meu drept simt că a fost, doamna Rector ne-a arătat corespondențele pe hartă ale colinelor pietrificate, dar pe șosea într-adevăr sau numai pe hartă goneam de la Lefkosia la Larnaka și invers? Nu știu, în Cadillac aerul răcoros m-a făcut să adorm, care sîn pe care antebraț? Ce știu sigur e că flashurile spoturilor penetrau întunericul automobilului, și ăsta parcă urca, poate cobora, sau venea, sau tot pleca… Undeva e prea cald, telecomanda băii o fi prin cameră, cine să mi-o aducă, apa de ce a început să urce fierbinte încolăcindu-și brațele pe după gîtul meu, oglinda din față se abureşte și șiroiește, curge cea din spatele meu, amîndouă s-au acoperit acum de-o brumă caldă, înainte mă vedeam în ele cum am intrat înroșit în apă, totul se ascunde sub perdeaua de aburi, vine de undeva ceva cald, prea cald, prea fierbinte.

Îmi aplec în spate pe postament capul ud, la stînga, la dreapta. Un clinchet se rostogolește pînă la oglinzi și înapoi. Mă ridic în capul oaselor. Mă așteaptă paharul plin cu UZO, pe postament. Lîngă el, culcat, un trandafir galben. Cine este înapoia oglinzii din față? Doi ochi în perdeaua de aburi parcă i-a desenat cineva cu degetul. Cineva poate s-a ascuns în spatele oglinzii din fața mea, cineva care mă privește tot timpul, nu se oprește din privit, dar de ce în oglinda din față? Nu, să mă ridic mai mult, și în oglinda din spate, doi ochi la fel mă privesc, sînt parcă șterși cu degetul arătător din bruma de abur ca să-i pot vedea cum mă văd tot timpul, din față și din spate, mă privesc. Ies complet din cadă, trebuie să pun mîna, să nu mi se mai pară.

Apa se scurge de pe mine, curgă șiroaie—nu-mi pasă, în oglinzi e cineva, sau după oglinzi, cine mă privește și nu mă lasă să adorm cu capul pe postament, și-mi trimite clinchete de cristale pline și pune pe postamentul băii un trandafir galben și mă privește lăsîndu-și doar ochii să-i văd, în spatele, în fața mea? Cu palma șterg ochii oglinzii din față. Înlătur cu hașuri furioase aburul deja destrămat de la ochi în jos, și mai jos. Ochii rămîn. Se deschid într-un zîmbet care dă la iveală lumina obrajilor palizi. În mijlocul ei, peste buze în formă de inimă, un trandafir galben. Tot cu palma șterg ochii oglinzii din spatele meu hașurînd furios de sus pînă jos, din dreapta în stînga. Apar în oglindă, rămîn aceiași ochi cu pleoapele plecate, gîtul lung, întors în altă parte, buzele vinete în formă de inimă. Mi-e frig. Să mai intru în apă? Scot piciorul și-l scutur. Era un pahar plin cu UZO pe postament, și o floare. Neapărat să mă culc. Iau paharul în mînă, de fapt o cupă ovală, pe care doar buze mici se pot așeza ca-ntr-un sărut al licorii, pe postament—și trandafirul. Ce ochi l-au privit, ce buze i-au sorbit aroma udă, ce mînă l-a așezat pe cînd dormeam întins sub plapuma de apă? Trebuie să dorm, trebuie neapărat să dorm. Nimeni, nimic în patul alb desfăcut, acolo să sting, întinzîndu-mă cu capul în jos, de-a curmezișul, orice pîlpîire, orice sunet, orice puls.

În raportul pe care domnul Rector mi l-a cerut, am dezvoltat următoarele idei. Acestea reprezintă o sinteză scrisă a discuțiilor purtate între părți în după-amiaza zilei de ieri.

Draftul acordului preliminar pornește de la principiul bilateralității avantajoase a relațiilor interuniversitare, în funcție de specificul activității fiecăreia dintre cele două instituții. În subsidiar, un mediu academic de tradiție (în speță, Universitatea noastră, care ființează prin decret domnesc exact din anul 1864) este recomandabil să pună la dispoziția mediului partener, spre consultanță în vederea implementării selective și opționale, întreaga sa experiență profesională, inclusiv de cercetare și management al resurselor. În timp, relația de reciprocitate se va construi pe fundamentul schimbului de informație produs de mobilitățile resurselor umane în ambele sensuri.

Domeniile concret delimitabile ale obiectului activității comune vor fi stabilite prin înțelegeri ulterioare de către reprezentanții autorizați desemnați de conducerile Facultăților implicate. Inițial, ele pot fi circumscrise în funcție de competențele existente, implicate în relația de parteneriat.

Sugerez în această privință următoarea repartizare, de principiu, a responsabilităților de gestionare a domeniilor ce fac obiectul acordului preliminar.

1. Rectorul fiecărei Universități are în atribuții domeniul științelor socio-umane, cu excepția celor juridice, în speță următoarele subdomenii: sociologie și

asistență socială; psihologie; științele educației; științe politice; istorie; filosofie; jurnalism și comunicare; litere și limbi străine; teologie.

2. Un Prorector desemnat al fiecărei Universități gestionează domeniul științelor exacte și ale naturii, cu subdomeniile: matematică, fizică, chimie, biologie, geologie și mediu, geografie și turism.
3. Decanii Facultăților de Drept partenere—partea cipriotă urmînd să confirme transformarea în Facultate de Științe Juridice a colegiului deja existent—le revine sarcina de a oferi un pachet de opțiuni curriculare de profil pe bază de reciprocitate, în vederea punerii bazelor unui învățămînt juridico-administrativ și de management al afacerilor dezvoltat în funcție de particularitățile legislative proprii și în acord cu normele standard comunitar europene.
4. Șefului de catedră, respectiv Directorului Departamentului de Filologie Clasică și Studii Neoelene din cele două Universități, li se recomandă aplicarea experienței mediului academic partener, în vederea unei mai strînse conlucrări și a creșterii mobilităților reciproce prin modalități specifice (burse de studiu *under-* și *postgraduate*, burse doctorale și post-doc, conferințe, colocvii, schimburi între bibliotecile universitare, grupuri de lucru, *work-shop*-uri, vizite în schimb de experiență etc.).
5. Dispozițiile finale și tranzitorii includ, ca de obicei, prevederea posibilității de modificare a termenilor acordului de cooperare numai prin consimțămîntul ambelor părți și după comunicarea punctuală și în timp util către parteneri a propunerilor de modificare.

Domnul Rector, trezit, ca și la București, extrem de matinal și primindu-mă în apartamentul rezervat la parter pe cînd împreună cu mine se strecurau acolo și primele raze de soare, a făcut cîteva observații marginale, monoverbale, cu pixul roșu, pe care le-a întărit intermitent fie cu acolade, fie cu cîte un semn (eu l-am interpretat aprobativ) de exclamație interliniar. Apoi a zis, confirmîndu-mi (în sfîrșit!) bănuielile: „Foarte bine!”. În final, a precizat, la solicitarea mea, că va susține azi rezumatul oral al draftului în engleză sau în franceză, la reuniunea de la prînz cu partenerul academic, îi este indiferent în ce limbă, nu are probleme cu nici una dintre ele, sau cu altele, cum dorește partenerul cipriot.

Atașatul cultural al ambasadei recunoaște, spre sfîrșitul reuniunii, că o astfel de manifestare, începută la cîteva minute după ora douăsprezece și încheiată cînd razele deja bine cunoscute ale soarelui de seară, mult mai plăcute, lovesc oblic valurile stinse pe plajă ale mării, are și aici, într-un mediu, deși elevat (nu ca mediul de afaceri, spre

exemplu, în nu puține cazuri), dar cu intersectări culturale atît de evidente, un caracter de excepție, dacă nu cumva chiar de unicat. Ne îndreptăm din nou în ordine ierarhică spre ușă, primul domnul Rector, al doilea, de data aceasta, domnul Atașat. A fost o reușită, propune în mers domnul Rector. Deplină, completează Atașatul condescendent, poftindu-l pe Rector, printr-o ușoară întindere înainte a antebrațului stîng, să părăsească primul încăperea în care partenerii ciprioți continuă să rămînă, pentru detaliile ultimelor puneri la punct, însoțind, totuși, cu zîmbete largi, ieșirea delegației noastre. Pentru că am ratat prînzul, vor să-l unifice cu cina la Restaurantul *Arhiepiskopos Makarios*, de pe malul mării. Domnul Rector se oprește, ne oprim. Ei toți și noi toți? Nu, domnule Rector, acela va fi dineul final de mîine. Cine venim atunci? Delegația Dumneavoastră și, dacă îmi permiteți, cu mine. Foarte bine, zice domnul Rector, și dispare în cele din urmă după ușa sălii de reuniune. Valul de căldură, ținut departe de participanți prin funcționarea continuă și simultană a aparatelor de climatizare, ne lovește în piept de cum ieșim pe hol.

Îi așteptăm pe ciprioți să ne conducă. Iese prima doamna Rector, înconjurată de oficialii Facultăților. Patru dintre ei i se alătură. Pentru o minimă solicitudine suplimentară, calculul se reface spontan din cauza prezenței în plus, față de ieri, a domnului Atașat. În consecință, un al cincilea oficial, tot bărbat, se asociază din proprie inițiativă delegației doamnei Rector. Coborîm parcul, lăsîndu-ne descheiați la sacou. Eu, imediat și la cravată.

Organizatorii ne-au plasat la masa rondă simultan în ordinea descrescătoare a funcțiilor deținute și alternativ partea română cu cea cipriotă, în sensul mersului acelor de ceasornic. Astfel încît la stînga mea șade domnul Rector, în stînga căruia șade doamna Rector, vecină în stînga ei cu domnul Prorector, și așa mai departe pînă din nou la mine, incluzîndu-i pe la mijlocul listei și pe domnul Atașat alături de omologul său. Eu văd marea dintr-un unghi dificil, pentru că trebuie să mă aplec spre dreapta (spre stînga l-aș incomoda pe domnul Rector, a cărui imobilitate verticală la masă le creează de altfel partenerilor ciprioți impresia, falsă, desigur, că domnia sa nu e pe deplin așezat); dar și dintr-unul comic, fiindcă, în ciuda bănuitului orizont larg, marea de dincolo de fereastră (închisă : aerul condiționat funcționează în jurul a 18-19 grade Celsius) pare că se termină în capul plin de bucle blonde al unei doamne așezate în spatele domnului Atașat cultural. Am cu certitudine o singură dorință, de care sînt cu totul conștient că este imposibilă în contextul general. Să deschid fereastra. Și, în subsecvent, să aud marea. De aceea, gîndurile mele s-au adunat toate în acea unică direcție. De aceea, ochii mei nu privesc decît în acea direcție. De aceea, mă sucesc și mă răsucesc pe scaunul cu spătarul prea înalt, ca să pot vedea, ce mai rămîne, prin

pădurea de brațe și piepturi, din largul mării coborîte, spre seară, la țărm, lăsînd departe cerul de peste zi.

Suceala și răsuceala mea îi atrag involuntar atenția doamnei Rector. Aplecîndu-se înapoia domnului Rector ca după un pilon de susținere, îmi zîmbește vădit și univoc la adăpostul spatelui domniei sale. Cred că ea crede că mă sucesc și mă răsucesc pe scaun pentru ea, ca s-o văd mai bine. De fapt, la orice mișcare spre stînga, spre dreapta, capul ei ocupă un sfert din fereastră. Sau poate crede că aș vrea să-i spun ceva, dar nu în văzul tuturor, și mai ales nu în dreapta domnului Rector. Doamna Rector își pune pe masă șervetul întins pînă atunci peste genunchi. Se apleacă în unghi minim spre urechea domnului Rector, ignorînd rumoarea brutală a sălii în care masa noastră este doar cea mai apropiată de fereastră. *Excuse us*, și în același timp simt un irepresibil impuls de a mă ridica și eu, de a mă duce la fereastră și de a o deschide. Mă ridic brusc. A, cu Dumneavoastră, sugerează domnul Rector sorbind imperceptibil din paharul aproape plin. Despre formațiunile de studiu la ciclul masteral vom discuta cînd vă întoarceți. În cîteva minute, precizez eu, convins că mie mi s-a adresat în română. Domnul Rector se adresase, însă, întorcînd doar capul, domnului Decan. Revin de la grupul de lucru în jurul orei unu, domnule Rector. Avem atunci un ceas la dispoziție, eventual și pentru masterul de la Drept, dacă îl includem și pe el în acord. Sau, poate mai bine, așteptăm să termine prima promoție de licență cu trei ani. A doua variantă este preferabilă, domnule Rector, pentru gradualitatea programului de cooperare și stabilitatea lui. Foarte bine, foarte bine, și n-am mai auzit altceva decît cuțite lovite în furculițe, și pahare clinchenind atinse de farfurii, și buze expirînd rotocoale albastre de fum, și vorbe întretăiate cu alte multe vorbe fără legătură, fără înțeles.

Doamna iese pe lîngă portarul de la recepție, care se înclină pînă cînd ușa se oprește închisă complet. Băncile de pe alee sînt goale, ca și aleea sub lumina roșie a statuilor lampadofore. Ajung în marginea dinspre mare a aleii. Dedesubt, scara de piatră coboară abrupt direct pe plajă. Femeia fugise deja de pe trepte ținîndu-se de balustradă. Tălpile cer nisipul. Se apleacă spre fiecare genunchi ridicat la piept, își desface catarama și aruncă sandalele în dreapta, în stînga. Sprijinit de balustrada aleii, o văd tot mai mică alergînd spre mare. Marea îmi trimite în nări aromă de ceață sărată. Marea urcă și coboară sub sclipirile roșii ale statuilor lampadofore, vine cu vuiet lovindu-se-n netedul plajei, pleacă înapoi. Femeia aleargă spre mare, apa se urcă spre glezne, primele valuri duc în larg o bluză albă, niște bretele de rochie, două cupe roșii săltate pe creste în spumă. Alerg de-a lungul luciului plajei, marea îmi intră în ciorapi, sigur sînt ridicol cu cravata asta la gît în costum și fără un pantof, nu-i nimeni pe alee,

nu-i nimeni pe plajă, parcă nu-i nimeni nici în mare, și totuși un braț se ridică fluturîndu-și palma și coboară sub val, înghițit, și iar iese, iar dispare. Arunc tot ce am pe mine, nu vreau decît vîntul pe piele și apa intrîndu-mi în limfă prin toate orificiile și toți porii, nu vreau decît să plutesc și să înot dormind ca într-o imensă burtă maternă, să plutesc în derivă.

Un salt înainte, și nisipul în care m-am afundat trăgînd picioarele pe tălpi nesigure, călcînd precaut pe cochilii și scoici, dispare. Dispare și brațul ridicat, deși acum sînt mai aproape de el, tot mai aproape. Înot spre locul unde l-am văzut, ridicat pînă la cuibul subțiorii, îndoit din încheietura cotului. Nu e nimic în apă, de jur împrejurul meu marea își liniștește cercurile pe care rotirea furioasă a brațelor care mă împingeau înainte plesnind luciul le trimitea rîzînd către larg, tot mai în larg. N-are rost să mai înot, și încotro? Stau, de nu mai știu cînd stau ghemuit și-mi întorc în toate direcțiile capul, vin valuri ușoare, dau tot timpul din picioare ca o pompă, să nu mă tragă propria greutate în jos, pe luciul apei nimeni, nimeni. Mă întind parcă mă culc, plutesc parcă pe cer și marea s-a răsturnat deasupra, îmi întind brațele în cruce, desfac picioarele, sînt tot o frunză de carne, plutesc cu ochii deschiși pe cer cu marea deasupra.

Brațul cu degete lungi mă atinge pe coapsă și o îndepărtează. Alt braț, urcînd pe dedesubt, își lipește palma de cealaltă coapsă. Dintr-o parte, din cealaltă, coapsele mele se îndepărtează. Degete ușoare coboară pe vîrfuri și unghii spre curbura feselor, le urmează rotunjimea scăzută, pipăind o intrare. Sub burdufioarele moi, mijlociul pătrunde violent. Coapsele ținute mă împiedică să mă ridic, să mă scufund. O gură înghite burdufioarele moi și le scoate afară, degete frămîntă rotunjimi de pulpe și fese, limba se plimbă pe capul șarpelui descolăcit, care urcă.

Cerul coborît s-a întins peste mine. Brațe mă leagă, ochi mă sărută cu pleoape pe ochi. Sînii grei se lasă în jos pe piept, coapsele rotunde îmi apasă pe coapse, o furie caută altă furie. Deschid ochii pe rînd. Răcoare pe spume. Luciu de lună, cu crețuri. Plutesc. Dintr-odată, doar zvîcnetul apei în care a sărit un pește. Salt vertical, și am marea iarăși cu luciul ei vînăt sub ochi. Nu e nimic, nici vîntul măcar nu mai ridică valuri, doar crețuri și spume. Ba este, toată această tărie trezită brusc între coapsele mele, încordarea cu care împind ritmic apa înainte din picioare și fesele strînse, căutînd o intrare, asta ce este? Salturi din nou, înapoi, înainte. Între apă și cer, un șold. Oprire, întoarcere, un sîn cu cercul cafeniu pe creasta unei spume moi, vreau să pun mîna, să nu mi se mai pară, apa fuge iar înspre larg, apa aleargă din nou spre țărm, vreau să pun mîna pe rotunjimile cărnii, în palma mea fierbinte se strînge însă apă

goală, rîde de degete rășchirate care o plesnesc, și de palme care furioase pocnesc luciul vînăt, unde e cine e dacă e unde e?...

Știu unde e. Trag aer cît pot în piept, o dată, de două ori, de trei ori. Ridic brațele prinzîndu-mi vîrfurile palmelor unul de celălalt. Îmi lipesc pulpele și genunchii care tremură și călcîiele și cu obrajii umflați și ochii închiși îmi dau drumul în jos ca într-un tub vertical. Apoi deschid ochii. Pești roșii trec printre brațele mele, prin păr, printre picioare, pe buze. În dosul coloniei de corali mă opresc. Dar ea întinde brațul și flutură palma spre mine, spatele vînăt, pulpele și tălpile albe, întoarse, fuge, fuge tot înainte, fără să se uite măcar o dată înapoi. Nu mai am aer. Atîta mai văd, cum o înghite pădurea de trestii submarine, dispar între vergile lor spatele vînăt ca un delfin, pulpele alb arcuite, tălpile lipite din care dă fără oprire și mă lasă în urmă, cîrmindu-și plutirea înainte într-un gol întunecat. Tunelul mă trage în sus. Luna coborîtă în apă capul meu o sparge în mii fărîme pe luciu, și soarbe aer cu gura căscată cît pentru toată viața. Îmi scutur capul ud la stînga, la dreapta. Îmi șterg ochii. Îmi adun părul lipit de urechi și de frunte. Cercurile de la capătul tunelului apei s-au destrămat. Dinspre larg, marea aduce plutind un trandafir galben. Îl împinge mai mult spre țărm. Îl aruncă pe plajă, lîngă groapa de nisip săpată de obrazul meu.

—Vă aștept pe toți la 3.45 jos în hol.

—Da domnule Rector, și vizualizăm fiecare tasta etajului, cu unul mai sus pe măsura descreșterii funcțiilor.

—O secundă. Părerea personală despre acord. Foarte pe scurt.

—Din punctual de vedere al Facultății de Drept, domnule Rector, deși ca s-o spunem pe cea dreaptă, am pornit cu stîngul, vă amintesc, dacă îmi permiteți, că nici nu știam cînd am plecat din București că Levkosia nu are facultate de științe juridice. Faptul că am devenit în mod avantajos, desigur pentru noi, un partener privilegiat, ceea ce înseamnă o sumă de facilități, între care aș enumera spre exemplu scutirea de o serie de taxe și asigurarea cazării, arată fără doar și poate că scopul deplasării noastre a fost atins și că întreaga acțiune, proiectată la standardele calității, a fost un succes integral.

—Foarte bine. Cum se văd lucrurile din perspectiva contractelor de cercetare ale Universității, domnule Prorector ?

—Mă raliez punctului de vedere exprimat de domnul Decan, pe care aș vrea să-l completez dintr-un unghi diferit, solicitat de altfel de Dumneavoastră. Sigur că există în aria obiectuală a acordului o pluralitate de aspecte. Complementare pe de o parte, interferente pe de alta. Dintre acestea, aș dori să relev acum doar unul singur. Problema granturilor de cercetare. Ea se înscrie în domeniul global al finanțării

externe și complementare, ca o sursă de venit alternativă extrem de importantă pentru reechilibrarea balanței de venituri și cheltuieli a Universității. Dar mai ales din perspectiva acoperirii deficitului bugetar, crescător, pe facultăți, de la un an la altul, domnule Rector, cum bine știți.

—Știu.

—Și știm cu toții desigur. Or, exact din acest punct de vedere, proiectele de cercetare instituționalizată, adică granturile, dar mai ales cele internaționale, cum este chiar acesta de aici, din Cipru, proiecte asigurate financiar de partenerii noștri ciprioți, constituie, zic eu, startul procesului de relansare a Universității noastre pe piața de capital intelectual. Dacă avem în vedere numai faptul că, anual, se vor vărsa în conturile instituției, prin intermediul centrelor de excelență implicate, sume…

—Asta va fi foarte bine, încheie domnul Rector. Aveți grijă că în acest moment cravata vă stă cumva strîmbă. Și sînteți descheiat pe la cămașă, mai mult de un nasture. Era bine, e un sfat prietenesc, dacă vă tundeați un pic la București înainte să plecăm. Îi concurați pe clasicii filosofiei germane din penultimul secol. Revenind la acord, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine e mulțumită de termenii privitori la ea? Și ce căi de realizare practică a acordului aveți în vedere?

—Domnule Rector, Vă mărturisesc, în acest moment eu personal am o groaznică durere de cap. Vă pot înainta raportul scris.

—Mîine la ora 8. Vă reamintesc tuturor de ședința Senatului de la ora 14. Tot mîine. Fiți cu bagajul gata în timp util. Nici un avion nu așteaptă pe nimeni.

—Deci, la cît ne întîlnim în hol?

Am fost singurul care a pus o astfel de întrebare. Și m-am edificat, chiar dacă pe o cale indirectă, că eram, totodată, singurul care nu reținuse ora de predare a cheilor la oficiul recepției, înainte ca automobilul partenerilor ciprioți să ne preia în parcarea din fața hotelului. În tot acest răstimp, cît domnul Rector stătuse, ascultîndu-ne, într-unul din cele trei lifturi paralele de vizavi de biroul recepție de la parter, unde cinci ceasuri pătrate indicau cinci ore diferite, iar noi blocasem senzorul de pornire avînd fiecare cîte un picior în habitaclul liftului și pe celălalt pe marmura impecabil lucioasă a holului de la recepție, persoane nervoase am observat că trecuseră pe lîngă noi și uitîndu-se la noi, urcaseră sau coborîseră cu lifturile paralele sau chiar pe jos, de la un etaj la altul, și vorbeau tot timpul în gura mare, și arătau spre noi, atunci tonul crescînd în intensitate. M-am gîndit în acel moment că, după recepția finală, în ceea ce mă privește, merită să fac puțină mișcare. Pe scări, felurile de mîncare se așază mult mai calm în vederea digestiei și, treptat, încep să se tolereze reciproc. Le-am spus „Noapte bună!" colegilor mei și „Să trăiți!" suplimentar domnului Rector. Mi-au repetat a

cincea oară ora de întîlnire, să nu uit bagajele, să mi le fac de acum, nu mîine dimineață cînd trebuie să predau raportul la ora opt. Am început să urc treptele și să număr etajele, domnul Rector la unu, domnul Prorector la doi, domnul Decan la trei, eu trebuie să fiu la patru, la camera…

Holul central, cînd revin de pe scări la etajul cinci, pare ușor înclinat. Se îndreaptă de îndată ce intru pe culoarul din mijloc. Primul apartament pe mîna dreaptă, sau poate al doilea cel mult. Cartela este în buzunarul stîng al vestei, de la piept. Aceea nu este cartela de cameră, fiindcă scrie VISA. Este în buzunarul drept al vestei, de la piept, pentru că scrie HILTON PALACE și pe față și pe verso, iar în partea stîngă, tot pe verso, este banda magnetică inconfundabilă. Tușez cartela și împing ușa, dar ușa nu se deschide cu clic-clac-ul obișnuit, pentru că ledul verde din clanță nu a confirmat, clipind, identitatea codului. Ceva nu e în regulă sau, de fapt, în nici un caz nu este primul apartament pe mîna dreaptă, ci sigur al doilea. Dacă nu clichează nici acum înseamnă că nu e nici al doilea de pe mîna dreaptă, o fi pe cealaltă mînă. Mă întorc, în spatele meu o doamnă zîmbind se dă la o parte, îmi face semn cu degetul arătător în sus la stînga și la dreapta, și dumneavoastră tot un apartament căutați aș vrea s-o-ntreb, dar nu știu de ce parcă fuge de mine sau de altcineva ori de altceva în susul culoarului, pe aceste covoare orientale cu Dafnis și Chloe și Dionysos și Ariadne și Apollon și Daphne de puf roșii, fugind, nu se aude nimic, tocurile ei se înfig parcă în perne, însă nici tălpile mele nu se aud cînd se tîrăsc, este totul atît de moale, atît de ușor, parcă zburăm… Doamna îmi arată cu degetul un etaj mai sus, de ce se grăbește atîta, uneori o pierd spre capătul întunecat al culoarului principal, alteori e chiar lîngă mine, pot să-i dau jos voalul vînăt de pe fața întoarsă care-mi zîmbește, și brațele sînt acoperite de voal, și mijlocul subțire din care se arcuiesc coapsele albe, tălpile parcă plutesc în fuga lor pe vîrfurile degetelor goale.

Nu aici. Aceasta nu e camera ta, îmi spune același deget înclinat de la stînga la dreapta. Nici etajul tău nu este acesta. *Vino după mine*, mă cheamă degetul curbat din vîrf ca un semn de întrebare. Și întreb *unde*, el se încovoaie și mai mult, *vino după mine*, ai să ai tot timpul din lume, acum urcă și tu bărbătește, arată-mi că poți să mă prinzi, ești zeul solar care fugărește o nimfă speriată de erecția lui uriașă și de primele țîșniri… Vreau, vreau să știu cine ești, acum înaintea plecării, și de ce este atît de cald pe culoar, la al cîtelea etaj mă duci, cîte etaje are hotelul ăsta, și cîte trebuie să mai urc, vreau să știu și eu de ce cîte un voal vînăt cade de pe tine, cînd alergi de la un etaj la altul, de pe brațe, de pe sîni, de pe coapse, de pe pulpe, de pe glezne, întoarce-te spre mine nimfă sau căprioară, mai bine rămîi ceea ce ești dar oprește-te, vreau să respir între sînii tăi parfumați, să-mi trag sufletul, să te văd… Vreau să-mi pun capul între

ei, să-l săruți și să-l mîngîi, să-l lași să coboare în omphalos, cuibul tăcerii lumii viscerale, în care vreau să intru tot. Nu vezi că vreau să intru ? Să pot, în sfîrșit, să deschid ființa ta cea mai adîncă și cea mai mută? Culcă-te în brațele mele, limba mea îți va vorbi vibrînd în gură pe vîrful limbii tale, mîinile mele îți vor desface petale roșii adînc, sămînța mea se va vărsa țîșnind din varga pătrunsă în spasme pînă la capăt, acolo unde, cu ultime zbateri, noi doi ne aruncăm de pe stîncă într-un lac răcoros și albastru.

Te-ai apropiat de bara scării, dincolo de care cerul spuzit tace clipind. Cînd eu mă prind de bară, abia reușind să mai ridic piciorul pentru ultima treaptă, tu deja ai ajuns la marginea acoperișului. Întinzi atunci spre mine brațele, le înalți, apoi le cobori. De pe terasă, sub noi, Levkosia culcată pe mare încă doarme. Alei și străzi, vile și curți pietruite, case și pomi—totul dedesubt se leagănă ușor, suflat de vîntul alb al primei dimineți. Te-ai înălțat în brațe dincolo de mine, nu te mai pot ajunge, undeva pescărușii urlînd te primesc în larg cu zboruri concentrice. Mă lipesc de postamentul balustradei. Peste ea, dedesubt, Levkosia își stinge luminile cîte una, cîte două. Poate nu e bine să mai cobor. Zeii și visele pleacă luni de dimineață. Mă sprijin de bara scării. De pe ultima treaptă ridic un trandafir galben. Colții lui de spini îmi sfîrtecă palmele. Îl sărut și-mi brăzdează obrajii. Mă aplec peste balustradă și-l arunc. Zboară ca un corp mic, subțire, mîinile se zbat, ar vrea să se țină de aer, picioarele se desfac în căderea năucă, ochii țipă și buzele rotunde nu mai au sunet. Sub plesnet, marea se cască afund. Valul înghite și șterge cercurile roșii, spală prundișul zgrunțos, urcă spume pe creste și le risipește pe țărm.

Contemporary
Literature Press
http://editura.mttlc.ro
București 2014

Liviu Antonesei

Al treilea Liviu Franga

Într-un epilog la foarte interesantul roman *Eu, Cicero. Cartea lui Erich* (Albatros, 2004), autorul acestei cărți spune că există doi Liviu Franga—clasicistul, pe care deja îl cunoştea toată lumea, şi scriitorul de ficțiune, pe care îl pierduse în adolescență, dar reapăruse cu prilejul acelui roman. Despre acesta, susține că-i este şi lui aproape deloc cunoscut şi oferea „bună recompensă" celui care-l va recunoaşte. Sigur, eu l-am recunoscut imediat ce am citit romanul, dar am omis, sau m-am sfiit să solicit o recompensă. Pentru că am amintit romanul, regret şi acum că nu am apucat să scriu despre el, cum mi se pare deplorabil de anemică vizibilitatea pe care i-a acordat-o critica literară propriu-zisă. Mai ales că este un roman foarte modern, deşi scris de un clasicist!, cu dosar, anexe, post-scriptum etc., elemente care clarifică şi obscurizează, în acelaşi timp, textul principal, povestea lui Erich.

Dar să revin la recompensă! Dacă am omis s-o solicit atunci, oare nu s-ar cuveni s-o solicit acum? De ce? Pentru că l-am descoperit deja pe cel de-al treilea Liviu Franga, care îi împacă pe ceilalți doi, care mediază cu mare succes între ei—publicistul. Pe care l-am descoperit, de altfel, de mai mulți ani. Mai întîi, în paginile revistelor culturale, de unde l-am şi „transplantat" la *Timpul*, unde are mereu una sau două rubrici permanente, apoi în primul său volum de publicistică, publicat aici, la Iaşi—*Clasic printre postmoderni. Studii, eseuri, cronici* (Princeps Edit, 2008). Volumul de față îmi confirmă excepționalele calități de jurnalist ale lui Liviu Franga. Desigur, cu inserturile sale clasiciste în dezbaterea unor chestiuni culturale, sociale, educative sau politice de cea mai fierbinte actualitate, autorul nu este un „jurnalist pentru toată lumea", ci pentru un public care are un anumit nivel intelectual, cultural şi de informare. Nu spun asta ca un reproş, ci din contra—sînt deja sătul pînă peste cap de jurnalismul pentru „toată lumea", aşa că nu pot decît saluta orice semn al apariției unei anume diversificări a jurnalisticii pentru diferitele categorii de public. Dacă există cel de tip tabloid pentru cei săraci la minte, cred că e legitim să funcționeze şi unul pentru cei cu mintea mai bine mobilată. Aşa, din considerente, de echitate!

Un asemenea jurnalism practică Liviu Franga—şi în acest volum cu titlul atît de potrivit, *Ianus*— şi sînt bucuros să salut contribuția sa importantă la naşterea şi consolidarea unui pol ce mi se pare deocamdată încă destul de debil în raport cu celălalt. Mai ales că la bătălia de tiraje celălalt se bucură de o dominație zdrobitoare. Orice efort care reuşeşte să spargă cît de cît zidul de incultură, vulgaritate extremă, rea-credință şi chiar de prostie pură şi simplă, mi se pare demn de salutat cu respect şi admirație. Efortul lui Liviu Franga nu este unul mic, ştiu despre ce vorbesc!, de aceea nu doar că îl salut, dar aş dori să-şi multiplice efectele. A bon entendeur, salut!

7 Octombrie 2011, în Iaşi

The **University of Bucharest** is supporting the largest up to date *Finnegans Wake* Lexicographic Series:

A Manual for the Advanced Study of James Joyce's *Finnegans Wake* in One Hundred Volumes

by **C. George Sandulescu and Lidia Vianu**

at *Contemporary Literature Press*:
http://editura.mttlc.ro/Joyce%20Lexicography.html
http://sandulescu.perso.monaco.mc/

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
Acces direct Facultăţi
caută...
Login
CERCETARE
Universitatea | Studii | Facultăţi | Cercetare | Organizare | Admitere | Student UB | Resurse Educaţionale | Comunitate

• Cercetare
• Consiliul Stiintific al Universitatii din Bucuresti
• Departamentul Cercetare
• RAPORT CERCETARE 2009
• Directii prioritare
• Plăţi în Casierie
• Informatii generale si financiare pentru incheierea contractelor UB
• Reglementari

Finnegans Wake Lexicographic Series

The University of Bucharest is supporting the largest up to date *Finnegans Wake* Lexicographic Series: **A Manual for the Advanced Study of James Joyce's *Finnegans Wake* in One Hundred Volumes** by **C. George Sandulescu and Lidia Vianu**, *Contemporary Literature Press*:

http://editura.mttlc.ro/Joyce%20Lexicography.html

Universitatea din Bucureşti susţine din toate punctele de vedere cea mai extinsă bază de date James Joyce, **A Manual for the Advanced Study of James Joyce's *Finnegans Wake* in One Hundred Volumes** de **C. George Sandulescu şi Lidia Vianu**, *Contemporary Literature Press*:

http://editura.mttlc.ro/Joyce%20Lexicography.html

Contemporary Literature Press
http://editura.mttlc.ro
Bucureşti 2014